

ALMANYA 2014
HAK VE ÖZGÜRLÜKLER

SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
2015

Kitabın Adı

Almanya 2014 Hak ve Özgürlükler

Yayıncı Kurum

Sakarya Üniversitesi

Yayın Yılı

2015

ISBN: 978-605-4735-72-3

Sakarya Üniversite Yayınları No: 141

Yazarlar

Bünyamin Bezci, Soner Tauscher, Kazım Keskin, Enes Bayraklı, Kemal İnat,
İsmail Yavuzcan, Fuat Güllüpinar, Faik Tanrıku

Katkıda Bulunanlar/Proje Asistanları

Elif Madakbaşı Güleler, Fikret Topal, Gökhan Karakurt, Zehra Hopyar,
Büşra Kepenek, Serdar Güleler

Sakarya Üniversitesi Diaspora Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi
54187 Serdivan / SAKARYA

ALMANYA İNSAN HAKLARI RAPORU	7
Giriş	7
Almanya'nın Yabancılar Politikası ve İnsan Hakları Sorunları	14
ALMANYA'DAKİ İNSAN HAKLARI GELİŞMELERİ	18
Raporun Hazırlanmasında Kullanılan Yöntem	21
I. İNSAN HAKLARI İHLALLERİ ve HUKUKİ DURUM	23
Kişi Hakları Bağlamında Hukuki Durum ve Gelişmeler	24
Vatandaşlık Hakları ve Eşitlik Bağlamında Hukuki Durum ve Gelişmeler	29
Dini Haklar Bağlamında Hukuki Durum ve Gelişmeler	43
Siyasal Haklar Bağlamında Hukuki Durum ve Gelişmeler	52
Eğitim, Kültür ve Aile Bağlamında Hukuki Durum ve Gelişmeler	58
Çalışma ve Sosyal Güvenlik Hakkı Bağlamında Hukuki Durum ve Gelişmeler	65
II. İNSAN HAKLARI İHLALLERİNE DAİR OLAYLAR ve SORUNLAR	71
Kişi Hakları Bağlamında Yaşanan Olaylar ve Sorunlar	72
Vatandaşlık Hakları Bağlamında Yaşanan Olaylar ve Sorunlar	84
Dini Haklar Bağlamında Yaşanan Olaylar ve Sorunlar	94
Siyasal Haklar Bağlamında Yaşanan Olaylar ve Sorunlar	99
Eğitim, Kültür ve Aile Hakları Bağlamında Yaşanan Olaylar ve Sorunlar	108
Çalışma ve Sosyal Güvenlik Hakları Bağlamında Yaşanan Olaylar ve Sorunlar	115
III. İNSAN HAKLARI İHLALLERİNİN YANSIMALARI, DEĞERLENDİRİLMESİ ve ÖNERİLER	127
KRONOLOJİ	143
KAYNAKÇA	161
İNTERNET KAYNAKLARI	165

KISALTMALAR LİSTESİ

AAD	Avrupa Birliği Adalet Divanı
AB	Avrupa Birliği
ADS	Almanya Federal Hükümeti Ayrımcılıkla Mücadele Ofisi
AGG	Genel Eşit Muamele Kanunu
Amnesty	Uluslararası Af Örgütü
AP	Avrupa Parlamentosu
BM	Birleşmiş Milletler
BND	Alman İstihbarat Teşkilatı
CDU/CSU	Hıristiyan Birlik Partileri
DP	Alman Partisi
ECCHR	Avrupa Anayasa ve İnsan Hakları Merkezi
FDP	Hür Demokrat Parti
GSYH	Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla
İGMG	İslam Toplumunu Milli Görüş
İHA	İnsansız Hava Araçları
NSU	Nasyonal Sosyalist Yeraltı
PEGİDA	Batı'nın İslamlaşmasına Karşı Vatansever Avrupalılar
SPD	Sosyal Demokrat Parti

- Tablo 1** Federal Almanya'da Yabancı Nüfus
- Tablo 2** Almanya'daki Yabancı Nüfusun Geldikleri Bölgelere Göre Dağılımı 2014
- Tablo 3** Almanya'da İkamet Eden Yabancıların Bağlı Oldukları Vatandaşlığa Göre Dağılımı
- Tablo 4** 2014 Yılında Alman Vatandaşlığına Geçen Yabancıların Uyruklarına Göre Dağılımı
- Tablo 5** Avrupa ve Almanya'da Hissedilen Ayrımcılık Türlerinden Bazıları (2009)
- Tablo 6** Avrupa ve Almanya'da Göçmenlerin Belli Başlı Yaşam Alanlarında Maruz Kaldıkları Ayrımcılık Tecrübeleri
- Tablo 7** Almanya'da Din ve Vicdan Özgürlüğü Hukuku
- Tablo 8** Avrupa ve Almanya'da Hissedilen Ayrımcılık Türlerinden Bazıları
- Tablo 9** Bazı Eyaletlerde Oy Kullanma Hakkı Bulunmayan Göçmenlerin Oranı
- Tablo 10** Partilere Göre Göçmen Kökenli Belediye Meclis Üyelerinin Oranı 2006-2011
- Tablo 11** Almanya'daki Türk Göçmenlerinin Yaş ve Cinsiyet Dağılımı
- Tablo 12** 2013 Yılında Almanya'daki Yabancıların Hareketliliği
- Tablo 13** Avrupa Ülkelerinde İkamet Eden Yabancı Uyrukluların Dağılımı
- Tablo 14** AB Üyesi Ülkelerde Göçmenlerin Vatandaşlığa Kabul Oranları
- Tablo 15** Almanya'daki İbadethanelerin Sayısal Dağılımı

ALMANYA İNSAN HAKLARI RAPORU

Almanya gibi insan hakları konusunda Batılı standartları saęlamıő bir toplumda insan hakları ihlallerini incelemeye çoęu zaman gerek olmadıęı dűőünűlebilir. Dahası bu incelemenin Türkiye gibi insan hakları sorunlarını henűz tam anlamıyla aőamamıő demokratik bir űlkeden gelmesi can sıkıcı bulunabilir. Fakat yabancılar ve műlteciler söz konusu olduęunda demokratik űlkelerin de insan hakları sicillerini iki kere gözden geçirmek gerekebilir. Amerika'da siyahi yurttaőlar, Meksika kökenliler ve Müslűmanlar ya da Avrupa'da göçmenler ve műlteciler söz konusu olduęunda Batılı demokratik standartların uygulanmadıęına dair sayısız örnek verilebilir. Benzer örnekler ıőıęında hazırlanan bu rapor, Almanya özelinde demokratik bir űlkenin yabancılar politikası üzerinden yaőadıęı insan hakları ihlallerine odaklanmaktadır.

Giriş

2014 yılı verilerine göre nüfusu 81 milyon olan Almanya 3,8 trilyon dolarlık Gayri Safi Milli Hasılası (GSYH) ile dűnyanın dördűncű büyük ekonomik gücü konumundadır. Gerek ekonomik gerekse nüfus aęısından sahip olduęu bu üstűnlűk Berlin'in Avrupa Birlięi (AB) ięerisinde belirleyici bir konumda olması sonucunu doęurmaktadır. Almanya'nın, AB ięerisindeki bu dominant pozisyonu, sadece kendi űlkesindeki deęil, AB ięerisindeki hak ve özgűrlűklerin sınırlarının belirlenmesi ve buna iliőkin politikaların uygulanması aęısından da önemli bir űlke olması sonucunu doęurmaktadır.

Özellikle 1960'lardan beri devam eden yabancı iőçi göçű ve ardından da deęiőik dalgalarla gelen műlteci akınlarıyla Almanya bir "göçmen űlkesi" (*Einwanderungsland*) konumuna gelmiőtir. űlkenin ekonomik aęıdan iőgücűne ihtiyaę duyduęu yıllarda űlkeye baőtta Türkiye olmak üzere Güney Avrupa'dan davet edilen iőçiler "misafir iőçi" (*Gastarbeiter*) olarak adlandırılmıő ve hep geri

döneceklerinin hesabı yapılmıştır. Ancak ilk gelen işçilerin önce geride kalan aile bireylerini, sonra yakınlarını yanlarına almaları ve onların anlatıları üzerinden fırsatlar ülkesi olarak görülen Almanya'ya çalışmak için gelen işçi sayısının zamanla kontrol dışı olarak artması ülkedeki yabancı sayısını artırmış, onların bir gün geri dönmeleri ihtimalini ise azaltmıştır. 1970'li yıllardan itibaren yabancı işçi alımını durdurmaya çalışan Alman hükümetleri 1980'li yıllarda "misafir işçilerin" ülkelerine geri dönmelerini sağlamak için teşvik primleri vermeyi denemiştir. Almanya'daki yabancı nüfusunu hızla artıran bir başka faktör ise başta Balkanlar, Ortadoğu ve Afrika olmak üzere dünyanın çeşitli bölgelerinde yaşanan iç savaşlardan kaçan mültecilerin ulaşmaya çalıştıkları ülkeler listesinde en başta yer alması olmuştur. Özellikle mülteci akınlarıyla gelenlerin oranı yabancıların ancak beşte birinden azını oluşturmaktadır. Tablo 1, 1960'lı yıllardan beri Almanya'daki yabancı nüfustaki artışı göstermektedir. Buna göre, 1961 yılında sadece %1,2 olan yabancı nüfus oranı, yukarıda değinilen nedenlerden dolayı 2014 yılında %10,1'e çıkmıştır.

Tablo 1: Federal Almanya'da Yabancı Nüfus¹

	TOPLAM NÜFUS (BİN)	YABANCI NÜFUS (BİN)	ORAN (%)
1961	56.174	686	1,2
1970	60.650	2.600	4,2
1980	61.657	4.453	7,2
1990	79.753	5.342	6,7
2000	82.259	7.296	8,8
2010	81.751	6.753	8,2
2014	80.925	8.153	10,1

Kaynak: www.destatis.de

¹ URL-1

Almanya'daki yabancı nüfusunu geldikleri bölgelere göre gösteren Tablo 2'den de anlaşıldığı üzere, ülkedeki yabancıların çok büyük bir çoğunluğu Avrupa ülkelerinden gelmektedir. Yarıya yakını da Yunanistan, İspanya ve Portekiz gibi AB ülkelerinden gelmektedir ki, AB hukuku çerçevesinden bakıldığında bunlar AB sınırları içerisinde yaşayan "Avrupa vatandaşları"dır. Asya kökenli yabancıların oranı %13,1 iken Afrika ve Amerika kökenli olanlar çok az sayıdadır. Ülke bazında bakıldığında ise, Alman vatandaşı olanlar çıkarıldıktan sonra Almanya'da yaşayan 1,5 milyon Türkiye kökenli halen ülkedeki en kalabalık yabancı grubunu oluşturmaktadır.

Tablo 2: Almanya'daki Yabancı Nüfusun Geldikleri Bölgelere Göre Dağılımı 2014²

BÖLGE	YABANCI SAYISI (BİN)	ORAN (%)
Avrupa	6.394	78,4
AB Ülkeleri	3.672	45,1
Diğer Avrupa	2.722	33,3
Türkiye	1.527	18,7
Asya	1.075	13,1
Afrika	363	4,4
Amerika	245	3,1
Diğer	76	0,9
Toplam	8.153	100

Kaynak: www.destatis.de

2005 yılından beri Başbakan (*Bundeskanzler*) Angela Merkel'in başında olduğu koalisyon hükûmetleri tarafından yönetilen Almanya'nın siyasal yaşamında bugünkü koalisyon hükûmetinin de iki ortağı olan Hıristiyan Birlik Partileri (*CDU/*

Başbakan Recep Tayyip Erdoğan ile Başbakan Angela Merkel Görüşmesi
Başbakan Recep Tayyip Erdoğan ile Almanya şansölyesi Angela Merkel Berlin'de Başbakanlık binasında bir görüşme gerçekleştirdi. Türkiye'nin AB üyelik sürecinin, bölgesel ve uluslararası sorunların konuşulduğu görüşmede Erdoğan; Almanya'nın, Türkiye'nin en önemli ticaret ortağı olduğuna işaret ederek, enerji güvenliği ve yenilenebilir enerji hususunda dayanışmanın önemine vurgu yaptı. İkilinin gerçekleştirdiği görüşmede ayrıca Almanya'da yaşayan Türk toplumunun sorunları da gündeme gelmiştir.

CSU – Christlich Demokratische Union/Christlich Soziale Union) ve Sosyal Demokrat Parti (*SPD – Sozialdemokratische Partei Deutschlands*) belirleyici rol oynamaktadır. Federal Almanya'nın kurulduğu 1949 yılından beri, seçim sisteminden dolayı ülke sürekli olarak koalisyon hükûmetleriyle yönetilmiş, geçen 66 yıllık sürede bu koalisyon hükûmetlerine toplam 46 yıl *CDU*'lu, 20 yıl ise *SPD*'li başbakanlar liderlik yapmıştır. Bu koalisyon dönemlerinin toplam 9 yılı iki büyük partinin “büyük koalisyon” (*grosse Koalition*) olarak adlandırılan hükûmetleriyle geçmiştir. Bu partiler dışında değişik zamanlarda Hür Demokrat Parti (*FDP – Freie Demokratische Partei*), Yeşiller (*Bündnis 90/Die Grünen*) ve Alman Partisi (*DP – Deutsche Partei*) partileri de koalisyon hükûmetlerine ortak olmuşlardır. Günümüzde federal düzeyde Almanya siyasal yaşamında etkili olan 5 partiden söz etmek mümkündür: *CDU/CSU*, *SPD*, *Bündnis 90/Die Grünen*, *FDP* ve Sol Parti (*Die Linke*).

Angela Merkel'in Almanya'da başbakan olduğu 2005 yılından beri Almanya'nın Türkiye'nin Avrupa Birliği (AB) üyeliğine karşı çıkan tutumu Ankara ile Berlin arasındaki ilişkileri en fazla olumsuz etkileyen unsurların başında gelmiştir. Türkiye 1963 tarihinde imzalanan Ankara Anlaşması (Ortaklık Anlaşması) çerçevesinde AB ile tam üyelik perspektifini içeren bir ilişki kurmuştur. Ankara, Almanya gibi ülkelerin Hıristiyan Demokrat ağırlıklı hükûmetler döneminde Türkiye'nin AB üyeliğini engellemeye yönelik bir politika izlemelerinden

rahatsız olmuştur. Sosyal Demokrat Gerhard Schröder başbakanlığındaki Almanya'nın Türkiye'nin üyeliğini destekleyen bir tavır içerisinde olduğu 1998-2005 yılları arasında Türk-Alman ilişkilerinin oldukça iyi bir dönem geçirmesi, Berlin'in Türkiye'nin AB üyeliği konusundaki tutumunun Ankara ile ilişkileri açısından belirleyici olduğunun göstergesidir.

Hıristiyan Demokrat ağırlıklı Alman hükümetinin Türkiye'nin AB üyeliği konusundaki olumsuz tutumu 2014 yılında da devam etmiştir. Başbakan Erdoğan'ın Şubat ayındaki Almanya ziyareti sırasında görüştüğü Başbakan Angela Merkel "Türkiye'nin AB üyeliği konusunda olumsuz pozisyonunun" yeniden altını çizmiştir. AB hukuku ve uluslararası diplomatik kurallar çerçevesinde, katılım müzakerelerine başlamış olan Türkiye'nin üyeliğinin mümkün olabileceğini kabul etse de, Almanya'nın buna destek vermeyeceğini dile getirmiştir.³ Merkel'in koalisyon ortağı SPD Türkiye'nin AB üyeliği konusunda prensip olarak olumlu kanaate sahip olsa da, CDU ve özellikle de küçük ortağı CSU'nun bu konudaki karşı çıkışları hükümetin politikasını belirlemiştir. Almanya'nın Türkiye'nin AB üyeliği konusundaki bu olumsuz tavrı Brüksel'in Ankara konusundaki politikalarını etkilemiş ve Türkiye ile katılım müzakerelerinin istenildiği gibi ilerlemesi mümkün olmamıştır.

Türkiye'nin AB üyeliği meselesinin yanında Türk-Alman ilişkilerini genel olarak olumsuz etkileyen bir başka faktör, özellikle ekonomik açıdan küresel bir güç olan Almanya'nın yakın çevresine yönelik ekonomik ve siyasi anlamda müdahaleci

2014 itibariyle Almanya Hükümeti'nin Görünümü

2014 yılında Federal Almanya Hükümeti'nde iktidarı CDU lideri Merkel, SDP ortaklığıyla birlikte elinde bulundurmaktadır. CDU/CSU'nun 2013 yılında oy oranını bir düşüş döneminin ardından yeniden %40'lara taşıdığını hatırlayacak olursak, hükümette Hıristiyan Demokratların etkisi büyüktür. Bu dönem boyunca Almanya, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyeliğine ilişkin olumsuz görüşe sahip olduğuna yönelik söylemi devam ettirmiştir. Ortağı SDP, Türkiye'nin üyeliği konusunda daha ılımlı olmakla birlikte söylemin oluşumunda belirleyici rolü Merkel üstlenmiştir.

politikalarıdır. 2014 yılında bu müdahaleciliğin en fazla hissedildiği alan Türkiye’de yaşanan iç politik gelişmeler konusunda Almanya’nın resmi yetkililerinin yaptığı açıklamalarda kendini göstermiştir. Başta Alman Cumhurbaşkanı Joachim Gauck olmak üzere çok sayıda Alman politikacı Türkiye konusunda olumsuz

**Joachim Gauck’un
Türkiye Ziyareti**

Dört günlük bir çalışma ziyareti için Türkiye’ye gelen Almanya Cumhurbaşkanı Joachim Gauck, ODTÜ’de yapmış olduğu bir konuşmada Türkiye iç siyasetine yönelik sert eleştirilerde bulundu. Alman hükûmetinin de desteğinin olduğu sonradan anlaşılan Gauck’un açıklamaları ile Türkiye’de demokrasi, kuvvetler ayrılığı ve insan hakları alanında eksiklikler bulunduğunu ifade etmesi üzerine Başbakan Erdoğan da, Gauck’un tavrını bir devlet adamı kimliğine yakıştıramayarak “Herhalde hâlâ kendisini rahip zannediyor” şeklinde bir açıklama ile sert bir çıkış yapmıştır.

açıklamalarda bulunmuşlardır. Bu tür açıklamalar Türk hükûmeti tarafından sokak gösterileri veya yargı içerisinde örgütlenmiş grupların eylemleriyle hükûmetin devrilmesine yönelik girişimlere destek anlamında anlaşılabilir ve karşılıklı güven bunalımı oluşmuştur.

Başbakan Erdoğan’ın Ağustos 2014’te yapılacak cumhurbaşkanlığı seçimlerinde Almanya’da oy kullanacak Türk vatandaşlarına yönelik seçim kampanyası kapsamında Mayıs ayı sonuna doğru gerçekleştirdiği Almanya ziyareti de bu ülkede önemli tartışmalara yol açmıştır. Erdoğan’ın Almanya’da yaşayan Türkler’e verdiği mesajlardan rahatsız olan kesimler bu ziyarete engel olunması konusunda önemli çabalar sarf etmişler, ancak Alman hükûmetinin Başbakan’ın Köln’de yapacağı konuşmayı engellemek yönünde karar almaması üzerine bu şehirde toplanan kalabalıklar Erdoğan aleyhinde gösteriler düzenlemiştir. Köln Arena’da yaklaşık 30.000 kişiye hitap eden Erdoğan’ın “Türkiye’ye parmak

sallayanlar, terbiye etmeyi kendine hak görenler var. İçerdekilere söylediğimin aynısını dışarıdaki kibir abidelerine söylüyorum. Türkiye artık eski Türkiye değil” şeklindeki ifadeleri Alman hükûmetinde rahatsızlık yaratmış ve Başbakan’ın daha önce Alman hükûmet çevrelerinde tepki çeken “entegrasyona evet, asimilasyona hayır” sözlerini bu konuşmasında da tekrarlaması Berlin’de tepki çekmiştir.

2014 yılında Türk-Alman ilişkilerinde olumsuz bir atmosfer oluşmasına yol açan faktörlerden biri de Alman medyasında AK Parti hükûmeti ve Başbakan (Ağustos'tan itibaren Cumhurbaşkanı) Erdoğan hakkında çıkan hakaretamiz haberler olmuştur. Dergi ve gazetelerde yer alan "Türkiye'nin atom bombası yapımı için çalıştığı", "Türk sınır görevlilerinin DAEŞ'e destek verdiği" gibi iddialar Türk hükûmeti tarafından tepkiyle karşılanmıştır.

Türkiye ile Almanya arasındaki ilişkilerdeki bir başka olumsuz gelişme ise Alman istihbarat teşkilatı BND'nin (*Bundesnachrichtendienst*) uzun zamandan beri Türkiye'yi dinlediğine dair haberlerin medyaya yansması

olmuştur. Kendisi de NATO üyesi olan Almanya'nın müttefikleri Türkiye'ye karşı bu tür bir istihbarat faaliyeti yürütmesi müttefikler arasında olması gereken güven açısından düşünüldüğünde Ankara tarafından kabul edilemeyecek bir durumdur. Bu nedenle BND'nin Türkiye'ye ilişkin istihbarat faaliyetleri konusunda duyulan rahatsızlık Berlin'e açık bir şekilde iletilmiştir.

2014 yılında Türk-Alman ilişkilerini olumsuz etkileyen bir başka konu da Almanya tarafından Türkiye'nin Suriye politikasına yöneltilen eleştiriler ve DAEŞ konusundaki ithamlar olmuştur. Alman medyasında Türkiye'nin DAEŞ'e destek verdiği dair haberlerin de etkisiyle, Alman hükûmet koalisyonunun

BND'nin Türkiye'yi Dinlemesi

Der Spiegel dergisinde Alman Dış İstihbarat Servisi BND'nin Türkiye'yi 2009 yılından beri dinlediği iddiası ortaya atılınca Türkiye ile Almanya arasındaki ilişkiler zedelendi. Türk yetkililer her düzeydeki muhataplarına endişelerini dile getirerek bu durumun kabul edilemez olduğunu iletiler. Almanya'nın Ankara Büyükelçisi Eberhard Pohl'ün Dışişleri Bakanlığı'na çağrılmasıyla başlayan konuyla ilgili diplomatik çabalar Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nun Alman mevkidaşı Frank-Walter Steinmeier'i arayarak, "Müttefik iki ülke arasında birbirine yönelik istihbarat takibi kabul edilemez" dedi. İngiliz basınından da Financial Times Almanya'nın ABD lehine çalışan bir BND ajanının tespiti ardından çok güçlü bir tepki göstererek ABD istihbarat başkanını ülkeden kovduğunu ve Başbakan Angela Merkel'in müttefiklere yönelik istihbarat çalışmalarını "enerji israfı" olarak nitelendirdiğini hatırlatırken tutarsızlığa da vurgu yaptı.

büyük ortağı CDU'daki bazı politikacılar, Ankara'nın DAES konusunda daha aktif politika izlemesi ve Kobani'de DAES kuşatması altındaki Kürtlere askeri destek vermesi gerektiğine yönelik talep ve eleştiriler getirmiştir. Buna karşılık diğer koalisyon ortağı Sosyal Demokrat Parti sözcüleri bu konuda Ankara'ya yöneltilen eleştirilere mesafeli durmuşlardır. SPD'li Dışişleri Bakanı Frank-Walter Steinmeier "Türkiye'ye uzaktan akıl vermenin mantıklı olduğunu düşünmüyorum." sözleriyle Türkiye'nin Suriye'de askeri operasyon yapması konusundaki baskılara karşı çıkmış ve Ankara'nın Suriyeli mülteciler konusundaki çabalarını takdirle karşıladıklarını ifade etmiştir. Türkiye'nin DAES konusundaki politikasına yönelik Alman hükûmetinin iki ortağı arasındaki bu tavır farklılıkları da göstermektedir ki, Türkiye ile ilişkiler konusunda Berlin'deki bütün politikacılar aynı fikirde değildir.

Almanya'nın Yabancılar Politikası ve İnsan Hakları Sorunları

Almanya'daki yabancı nüfus artışının sürmesi, gerek siyasi gerekse ekonomik mültecilerin Avrupa'da en önemli hedeflerden biri olarak bu ülkeyi görmesi, Alman siyasetinin en önemli tartışma konularından birini oluşturmaktadır. Son yıllarda hükûmetin büyük ortağı Hıristiyan Birlik Partileri, genellikle, seçmen tabanının bir kısmından gelen itiraz ile ekonomi çevrelerinden gelen destek arasında sıkışmış durumdadır. Göçmen politikalarına şüpheyle yaklaşan seçmenleri ırkçı partilere kaptırmak istemeyen CDU/CSU'lu birçok politikacı Almanya'nın bir "göçmen ülkesi" haline geldiğini kabul etmekte isteksiz davranmaktadır. Bu nedenle yabancılar lehine ihtiyaç duyulan hukuksal düzenlemeleri ve politikaları hayata geçirmeye karşı direnen bu politikacılar, bir yandan da ekonomi çevrelerinden gelen işgücü talebini karşılamamanın yollarını aramaktadır. Yapılan projeksiyonlar, Almanya'nın giderek yaşlanan nüfusu nedeniyle ekonomik gücünü koruyabilmesi için yılda yarım milyon civarında çalışabilecek göçmene ihtiyaç duyduğunu göstermektedir. Bu durumda, uyguladığı teşvik politikalarıyla nüfusu artırma konusunda bir türlü başarılı olamayan Alman devleti, ülkeyi

“göçmen ülkesi” haline getirmeden ihtiyaç duyduğu yabancı nüfusu temin etmek gibi zor bir durumla karşı karşıya bulunmaktadır.

Ülkede yaşayan yabancılar konusunda Almanya'daki siyasi partilerin görüşleri ve politikaları arasında önemli farklılıklar bulunmaktadır. Merkez sağı güçlü partisi CDU/CSU'nun içerisinde hâlâ Almanya'nın bir göçmen ülkesi olduğunu kabul etmekte zorlanan ve yabancı karşıtı diye tanımlanabilecek seçmen tabanını kaybetmemek için ülkedeki yabancı sayısını sınırlamaya yönelik politika izleyenler mevcuttur. Hıristiyan Birlik Partileri'nin Bavyera'lı küçük ortağı CSU'nun bu konuda daha sert bir politika yanlısı olduğunun altını çizmek gerekir. Bu partinin efsanevi lideri Franz Josef Strauss'un 1986 Bavyera seçimlerinde aşırı sağcı *Republikaner* partisinin %3 oya ulaşmasını yorumlarken söylediği “*Rechts von der CSU darf es keine demokratisch legitimierte Partei geben!*” (CSU'dan daha sağda demokratik açıdan meşru bir parti var olamaz) sözü CSU'nun en sağdaki seçmene de talip olduğunun ve buna uygun politika izlediğinin göstergesidir. Hıristiyan Birlik Partileri bugün içindeki farklı fikirlere rağmen kontrollü bir mülteci kabul sistemini oluşturmaktan yana politikalar üretmektedir.

1999 yılında dönemin SPD ile Yeşiller partilerinden oluşan koalisyon hükûmeti ülkede belirli bir süre ikamet etmiş yabancılara çifte vatandaşlık hakkı getirmek istediğinde CDU/CSU'nun şiddetli tepkisiyle karşılaşmıştır. Aynı yıl yapılan Hessen Eyaleti seçimlerinde Hıristiyan Birlik Partileri konuyu seçimin en önemli gündem maddesi yaparak, topladıkları 5 milyondan fazla karşı imza ile hükûmetin bu reform planını değiştirmesini sağlamışlardır. Bu kampanya neticesinde Hessen seçimlerini kaybeden SPD ve Yeşiller, Eyaletler Meclisi'ndeki (*Bundesrat*) çoğunluğu da kaybettikleri için muhalefetin küçük partisi FDP ile işbirliği yapmak zorunda kalmışlardır. Bu işbirliğiyle şartlı ve sınırlandırılmış bir çifte vatandaşlığı mümkün kılan yasayı 2000 yılında çıkarabilmişlerdir.

Alman siyasi yaşamında merkez solda yer alan SPD ve Yeşiller ülkedeki yabancılar konusunda çok daha toleranslı politikalar izlemektedirler. Nitekim SPD 2013 seçimlerinden sonra CDU/CSU ile kurduğu koalisyon hükümetinin şartlarından biri olarak 2000 yılında çıkarılmış yasada yabancıların çifte vatandaşlığının kolaylaştırılması yönünde değişiklik yapılmasını öne sürmüştür. SPD mülteciler konusunda da Hıristiyan Birlik Partileri'nden daha toleranslı bir politika izlemektedir. Bugünkü koalisyon hükümetinde Göç, Mülteciler ve Entegrasyon'dan Sorumlu Devlet Bakanlığı Türkiye kökenli bir göçmen olan SPD'li bir devlet bakanı (*Staatsminister*) tarafından yönetilmektedir. Almanya'nın artık bir göçmen ülkesi olduğunun altını çizen SPD, ülkelerinde yaşamları gerçekten tehdit altında olan mültecilerin uluslararası hukukun kendilerine tanıdığı sığınma hakkına Almanya'da sorunsuz bir şekilde sahip olmaları gerektiği görüşündedir.

Almanya'daki daha küçük yerleşik partilerin yabancılar ve mülteciler konusundaki görüş ve politikalarına gelince, sağda yer alan FDP'nin Hıristiyan Birlik Partileri'nden, solda yer alan Yeşiller ve Sol partinin ise SPD'den daha liberal ve toleranslı politikalar izledikleri tespitini yapmak mümkündür. Seçmen tabanı aşırı sağ eğilimli kesimler yerine daha çok iş çevreleri ve orta sınıftan oluşan FDP, doğal olarak yabancı karşıtı seçmen kitlesinden gelen istekler yerine iş çevrelerinden gelen talep ve baskılara göre politikalarını şekillendirmektedir. İş çevreleri ise, ülkenin ihtiyaç duyduğu ve yerli nüfus tarafından karşılanamayan işgücünün kontrollü bir şekilde izin verilen ve yönetilen yabancı göçüyle karşılanmasını istemektedir. Özellikle bilgisayar ve yazılım teknolojileri gibi alanlarda içeride karşılanamayan işgücü ihtiyacının Hindistan gibi bu alanda yetişmiş elemana sahip olan ülkelere kabul edilecek göç yoluyla karşılanması konusunda geçen yıllarda yürütülen kampanyalarda bu kesim ve onun siyasetteki karşılığı olan FDP önemli roller oynamıştır. Buna karşılık ise yabancı karşıtı çevreler "*Kinder statt Inder*" (Hintli yerine çocuk yap) gibi sloganlarla, işgücü ithal etmek yerine Almanya içerisinde teşvik edilecek daha fazla çocuk sahibi olma politikalarıyla bu açığın kapatılması gerektiğini ifade etmişlerdir. (*Der Spiegel*: 2000)

FDP bu şekilde daha çok ekonomik gerekçelerle, ihtiyaç duyulan alanlarda nitelikli yabancı işçi göçüne sıcak bakarken, soldaki küçük partilerden olan Yeşiller ve Sol Parti daha çok insan hakları ve kapitalist sistem eleştirileri üzerinden Almanya'nın yabancılara ve özellikle de mültecilere kapıları açması gerektiğini savunmaktadır. Sol Parti, mültecilere yönelik saldırıları şiddetle kınayıp mülteci ve yabancı karşıtı gösteriler yapan ırkçı kesimlerin karşısında yer alırken, Almanya'nın mültecileri sınır dışı etme yönündeki politikasını eleştirmekte, mültecilerin ülkeye kabul edilmesi ve sonra da Alman toplumuna entegre edilmesini savunmaktadır. Muhafazakâr hükümetlerin ülkede yaşayan yabancıların entegrasyonu konusunda çok büyük hataları olduğunu savunan Sol Parti, Almanya'nın hem yabancı nüfusa ihtiyaç duyduğundan hem de bu insanlara karşı yardım yükümlülüğünden dolayı katı yabancılar politikasını yumuşatması gerektiğini ileri sürmektedir.

Bünyesinde, başta federal düzeyde milletvekili olmak üzere çok sayıda yabancı kökenli siyasetçi barındıran Yeşiller Partisi de yabancılar konusunda hükümetin politikalarını sert bulup eleştirmektedir. Göç ve yabancılar konusunu partisinin en fazla öne çıkan politikalarından birisi olarak belirleyen Yeşiller, modern bir göç yasasının çıkarılmasını⁴ ve ülkede yaşayan yabancıların siyasal sisteme katılmasının önündeki engellerin kaldırılmasını talep etmekte, Almanya'nın ekonomik gücünün devam edebilmesi için yabancı göçüne muhtaç olduğunu dile getirmektedir. Yabancıların uyumu konusunda söz konusu olan eksikliklerin giderilmesini de isteyen Yeşiller, Almanya'nın kapısını mültecilere açması gerektiğini ifade etmekte ve başta parti üyeleri olmak üzere bütün halkı mültecilere yardım etmeye çağırmaktadır.⁵

4 URL-4

5 URL-5

ALMANYA'DAKİ İNSAN HAKLARI GELİŞMELERİ

ALMANYA'DAKİ İNSAN HAKLARI GELİŞMELERİ

Alman basını ve toplumunda yaratılan Alman kültürü ve nüfusunun yok olması korkusunun aksine Alman toplumunun yaklaşık %10'luk bir kesimi yabancılardan oluşmaktadır.

Tablo 3: Almanya'da İkamet Eden Yabancıların Bağlı Oldukları Vatandaşlığa Göre Dağılımı.⁶

YABANCILARIN BAĞLI OLDUKLARI VATANDAŞLIKLARI	31.12.2014 TARİHİNDE YABANCI UYRUKLULARIN SAYISI	DEĞİŞİM			
		2013'E GÖRE 2014 YILI DEĞİŞİMİ		2012'E GÖRE 2013 YILI DEĞİŞİMİ	
		SAYILAR	%'YE GÖRE	SAYILAR	%'YE GÖRE
Toplam	8.152.968	519.340	6,8	419.920	5,8
AB-Üye ülkeleri	3.672.394	306.717	9,1	316.093	10,4
Romanya	355.343	87.945	32,9	62.372	30,4
Bulgaristan	183.263	36.435	24,8	28.069	23,6
Hırvatistan	263.347	22.804	9,5	15.572	6,9
Polonya	674.152	64.297	10,5	77.480	14,6
Macaristan	156.812	21.198	15,6	28.216	26,3
İtalya	574.530	21.587	3,9	23.526	4,4
Yunanistan	328.564	12.233	3,9	18.077	6,1
İspanya	146.846	11.307	8,3	15.308	12,7
Suriye	118.196	61.295	107,7	16.457	40,7
Sırbistan	220.908	15.865	7,7	2.522	1,2
Türkiye	1.527.118	- 22.690	- 1,5	- 25.909	- 1,6

Kaynak: Alman Federal İstatistik Ofisi.

Almanya'da 2014 yılında bir önceki yıla göre yabancı uyruklular sayısında 519.340 kişilik bir artış yaşanmıştır. Ancak bu artışın kaynağı lanse edildiği gibi AB dışı ülkeler değil, %60'lık (306.717) bir oranla AB ülkeleridir. Bu ülkelerin başını Romanya, Polonya ve Bulgaristan gibi ekonomik olarak daha az gelişmiş ülkeler çekmektedir. Göçmen sayısındaki bir başka dikkat çeken nokta ise Suriye'de devam eden karışıklıklar yüzünden Suriye uyrukluların sayılarının son bir yıl içinde %100'ün üzerinde bir artış göstermesidir. Ülkelerindeki karışıklığın son bulması ile çok sayıda geri dönüşün yaşanması beklenmektedir. Tablodaki en dikkat çeken nokta ise Türkiye kökenlilerin sayılarındaki daimi azalmadır. Bu azalmanın bir kısmını Türkiye kökenlilerin Alman yasaları gereği vatandaşlıklarını bırakıp Alman vatandaşlığına geçmelerinden kaynaklanırken, diğer bölümünü ülkelerine kesin dönüş yapan Türk vatandaşları oluşturmaktadır.

Tablo 4: 2014 Yılında Alman Vatandaşlığına Geçen Yabancıların Uyruklarına Göre Dağılımı⁷

2014 YILINDA ALMAN VATANDAŞLIĞINA GEÇENLERİN ÖNCEKİ UYRUKLARI.	TOPLAM SAYI	BİR ÖNCEKİ YILA GÖRE DEĞİŞİM
Vatandaşlığa alınan toplam yabancı sayısı	108.422	- 3,5 %
Türkiye	22.463	- 19,7 %
Polonya	5.932	+ 8,6 %
Hırvatistan	3.899	+ 126,6 %
Kosova	3.506	+ 6,4 %
İtalya	3.245	+ 17,8 %
Irak	3.172	+ 0,7 %
Ukrayna	3.142	- 30,8 %
Afganistan	3.000	- 1,8 %
Yunanistan	2.800	- 20,0 %
Rusya	2.743	- 1,4 %
Fas	2.689	- 0,8 %
Romanya	2.566	+ 2,5 %
İran	2.546	- 0,5 %

Kaynak: Alman Federal İstatistik Ofisi.

⁷ URL-7

2014 yılında Alman vatandaşlığına geçen 108.422 kişiden 22.463'ü daha önce Türk vatandaşlığına sahiptiler. Ayrıca Alman vatandaşlığına geçen Türkiye kökenlilerin sayısında bir önceki yıla göre yaklaşık %20'lik bir azalma gözükmektedir. Bu azalma bir defalık bir durum da değildir. 2003 yılında 56.244 Türkiye kökenli göçmen Alman vatandaşlığına geçerken bu sayı 2006 yılında 33.388 ve 2010 yılında 26.192 kişiye inmiştir.

Raporun Hazırlanmasında Kullanılan Yöntem

Avrupa Coğrafyası'nın siyasi ve ekonomik anlamda en önemli aktörlerinden biri olan Almanya'daki insan hakları gelişmeleri üzerine odaklanan bu raporun amaçlarını şu şekilde saymak mümkündür:

1. Almanya'da yaşanan ve siyasi nedenlerle üzerinde durulmayan insan hakları ihlalleri hakkında bir farkındalık oluşturmaktır.
2. Başta Türkiye ve Almanya olmak üzere politika yapıcılara olan ve olması gereken hakkında bir bakış açısı sunabilmektir.
3. Raporun hazırlanmasını bir araştırma merkezi bağlamında kurumsallaştıran Sakarya Üniversitesi'nde bir Almanya ve Avrupa araştırmaları bilgi birikimi oluşturmaktır.
4. Başta Almanya olmak üzere Avrupa'daki Türkiye kökenlilerin sorunları üzerine çalışan araştırmacı yetiştirmektir. Özellikle insan hakları uzmanlığı bağlamında yetişen araştırmacılar için uygulama alanı olarak Almanya insan hakları raporu hazırlanmaktadır.
5. Raporun önemli bir diğer amacını elde edilen birikimi 2016 yılı insan hakları ihlallerini yerinde izlemek ve raporlamak için kullanabilmek meydana getirmektedir.

Bu bağlamda rapor, üç ana kısımdan oluşmaktadır; birinci kısımda insan hakları konusunda Almanya'daki hukuki durum ortaya konmakta; ilgili konularda

olumlu ve olumsuz yasal gelişmeler ya da mahkeme kararları incelenmektedir. İkinci kısımda ilgili yıl içinde yaşanan ve insan hakları ihlali sayılabilecek olaylar ele alınmakta ve yaşanan olayların medya ve istatistiklere yansıyan durumları analiz edilmektedir. Son kısımda ise insan hakları ihlalleri değerlendirilmekte ve ihlallerin önlenmesi için yapılması gereken politika önerileri sıralanmaktadır.

Raporda insan hakları ihlalleri altı başlıkta ele alınmaktadır. İlgili başlıklar sosyal gruplar hedef alınarak değil, insan hakları alanındaki muhtemel ihlal alanları gözetilerek hazırlanmıştır. Azınlık hakları perspektifinden hazırlandığı için normalde büyük başlıklar altında incelenmeyen vatandaşlık hakkı gibi konular geniş olarak ele alınmıştır. İlk olarak kişi hak ve özgürlükleri bağlamındaki en temel ve evrensel başlıklar incelenmiştir. Daha sonra temel hakların devamı olarak dini haklar ve vatandaşlık hakları ayrı ayrı konular olarak çalışılmış, ardından siyasal ve örgütlenme hakları analiz edilmiştir. Basın özgürlüğüne ilişkin başlıklar da bu konuya dâhildir. İncelenen bir diğer kategori sosyal ve ekonomik haklar ve özgürlüklerle ilgilidir. Buradaki alt başlıklar eğitim, kültür ve aile haklarıdır. Azınlık gruplarının kültürel farklılıklarının tanınması bağlamında önemli sorunların yer aldığı bir konu olarak incelenmiştir.

Çalışma ve sosyal güvenlik haklarına dönük ihlaller analiz edilmiştir. Almanya'daki Türkiye kökenlilerin önemli bölümünün göçmen işçi statüsünde oldukları göz önünde tutulursa başlığın bağımsız olarak neden ele alındığı ortaya çıkmaktadır.

Almanya İnsan Hakları İzleme Raporu azınlık hakları perspektifinden modern ve gelişmiş demokrasilerdeki hak ihlallerine odaklanmaktadır. Her ne kadar perspektifi sınırlı görünse de gelişmiş bir demokratik ülkede hak ihlallerinin çoğunu da doğal olarak kapsamaktadır. Bu raporun bir diğer amacı ise edinilen birikimi 2016 yılı insan hakları ihlallerini yerinde izlemek ve raporlamak için kullanmaktır.

Bölüm I

İNSAN HAKLARI İHLALLERİ VE HUKUKİ DURUM

İNSAN HAKLARI İHLALLERİ ve HUKUKİ DURUM

Bu başlık altında yukarıda saydığımız ihlal alanlarındaki hukuki durumu ve 2014 yılı içinde yaşanan gelişmeler ele alınacaktır. İlk olarak bir temel hak ve özgürlük kategorisi olan “kişi hak ve özgürlükleri” değerlendirilecektir.

Kişi Hakları Bağlamında Hukuki Durum ve Gelişmeler

Genel anlamda kişi hakkı, kişisel varlıklar üzerinde söz konusu olan şahsa bağlı bir mutlak haktır. Uluslararası metinlerde de kabul edildiği şekliyle en başta yaşam hakkı olmak üzere, sağlık, özgürlükler, şeref ve haysiyet, özel yaşam, isim, his yaşamı gibi haklar kişilik hakkını oluştururlar (İlkiz ve Günaydın, 2006).

Kişi hakları doğumla kazanılan ve kişinin şahsına bağlı haklardır (Hafızoğulları, 1997). Dokunulmaz olan bu haklar, hiçbir şartta devredilemez ve vazgeçilemez haklardır. Bu yüzden kişiye yönelik iftira, hakaret, küfür ve tehdit ile kişinin adı, soyadı ve nitelikleriyle alay edilmesi gibi toplum içerisinde bir kişinin saygınlığını zedeleyen her türden tavır ve olgular, kişilik haklarına saldırı olarak addedilir. Temel haklar, olarak da nitelenen kişilik hakları 1789 Fransız Devrimi'nin akabinde oluşan anlayışın ürünü olarak birer insan hakkı kategorisinde değerlendirilmeye başlanmıştır (Hafızoğulları, 1997).

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'ni imzalayan bütün devletler gibi Federal Almanya Cumhuriyeti de kişi haklarının korunması için düzenlemelerde bulunmuştur. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, Alman Anayasası'nın ilk yirmi maddesinde kendine yer bulmuştur. Bu ilk yirmi maddede temel haklar tanımlanmıştır. Anayasanın 79. maddesine göre bu ilk yirmi maddenin değiştirilmesi açık olarak yasaklanmıştır.⁸

8 URL-8

Almanya, insan hakları ile ilgili bütün temel metinleri imzalamış ve metinlerin uygulanması hususunda da ulusal ya da uluslararası çapta etkin bir rol üstlenmiştir. Bununla birlikte, bütün bu olumlu gelişmelere rağmen Almanya da gerek ülke içinden gerekse ülke dışından çok sayıda devlet ve sivil toplum kuruluşu tarafından insan hakları ihlallerine sebep olma veya bu ihlallere karşı etkin önlem almama gibi nedenlerle eleştirilere maruz kalmaktadır.

Bu dönemde öne çıkan insan hakları ihlalleri kişi hakları bağlamında öncelikle yaşam ve beden bütünlüğü hakkı ve bu bağlamda işkenceye sıfır tolerans çerçevesinde ortaya çıkmaktadır. Birleşmiş Milletlerce kabul edilen, işkence ve kötü muamelenin önlenmesine dair en önemli uluslararası metin olan İnsan Hakları Evrensel Beyanname'si'nin 5. maddesinde belirtildiğine göre; hiç kimse işkenceye, zalimane, gayriinsani, haysiyet kırıcı cezalara veya muamelelere tabi tutulamaz.⁹ Benzer şekilde Avrupa Konseyi'nin açıklamış olduğu Avrupa İnsan Hakları Konvansiyonu'nun 3. maddesinde¹⁰ ve kelimesi kelimesine aynı ifadelerle Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı'nın 4. maddesinde¹¹ de bu ifadeler kendine yer bulmuştur. Bunun dışında konuyla ilgili önemli bir diğer uluslararası çalışma da Birleşmiş Milletler İşkenceye Karşı Sözleşmesi'dir. Bütün bu metinler işkence yasağının acil durumlarda dahi rafa kaldırılamayacak derecede önemi haiz bir yasak olduğunu göstermektedir.

Alman Anayasası'nda 1. maddenin 1. fıkrası ile 104. maddenin 2. fıkrasının 2. cümlesinde düzenlenmiş olduğu şekliyle;

“İnsan onuru dokunulmazdır.”¹²

“Tutuklanan kişilere ne ruhi ne de bedeni kötü davranışta bulunulamaz.”¹³

9 URL-9

10 URL-10

11 URL-11

12 URL-12

13 URL-13

Bunun haricinde, Almanya'da işkence ve kötü muamele çeşitli yönetmelik ve düzenlemelerde açıkça belirtilmek suretiyle yasaklanmıştır. Örnek vermek gerekirse, Alman Ceza Yasası paragraf 340'a göre "Görevde Yaralama" bir suç teşkil etmektedir. Bir başka örnek olarak da işkence ile tehdit sonucu elde edilen ifadelerin mahkemelerce kullanılamaması verilebilir. (Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu paragraf 136a)

Yukarıda da görülebileceği gibi Federal Almanya Cumhuriyeti yasal düzenlemeleri aracılığıyla insan hakları ihlali içeren bu tür uygulamaları yasaklamaktadır. Buna rağmen 2014 yılı içinde basına yansıyan ve devlet görevlileri tarafından gerçekleştirildiği açığa çıkan raporda da yer verildiği gibi bazı olaylar da mevcuttur.

Suç ve Cezaev(ler)i Konusu

Diğer taraftan kişi haklarının ihlal edildiği önemli alanlardan birinin de cezaevleri ve karakollardaki uygulamalar olduğu gözlenmiştir. Genel olarak mahkûmlar, sürekli insan hakları ihlallerine maruz kalma riski altında yaşayan bir toplumsal kesimdir. Çünkü mahkûmların yer aldığı şartlar bu kesimin hakları ve temel özgürlüklerinin göz ardı edilmesine daha fazla imkân ve fırsat sağlamaktadır. Almanya'da cezaevleri şartları genel olarak uluslararası standartlara uygun olup, hükûmet de bağımsız insan hakları gözlemcilerinin cezaevlerini kontrol amaçlı ziyaret etmelerine olanak sağlamaktadır.¹⁴

Genel olarak tutukluların yeme-içme imkânları uluslararası standartlardadır. Mahkûmlar duş ve tuvalet ihtiyaçlarını gidermelerinde sorunla karşılaşmamakla beraber bazı sıkıntılı durumlar da uluslararası gözlemci raporlarına yansımaktadır. Federal Adalet Bakanlığı basın sözcüsü Anne Katharina Zimmermann'ın belirttiğine göre hapisanelerde yaşanan ölüm vakalarında ceza yasalarının 159.

¹⁴ URL-14

paragrafı uygulanmaktadır. Buna göre cezaevlerinde kişinin ölümünün doğal yollardan gerçekleşmediği hakkında bir şüphe olduğu takdirde polis veya yerel idarenin savcılığa ya da mahkemelere başvurma zorunluluğu bulunmaktadır. Ayrıca Ceza ve Para Czası Düzenlemesi'nin 33. maddesi uyarınca savcılık bu şüpheli durumda otopsiye gerek olup olmadığını incelemektedir.¹⁵ Almanya'daki cezaevleri ile karakollarda tutuklu bulunanlara yönelik tıbbi destek genel olarak yerel ve uluslararası insan hakları kuruluşlarınca yeterli görülmektedir.

Diğer taraftan yasal olarak ikâmet eden yabancılar Almanya'da işledikleri suçlardan dolayı ceza süresi bittikten sonra daha kolay sınır dışı edilmektedir. Son dönemlerde buna benzer olaylar artarak yaşanmakta ve sınır dışı edilmeyi kolaylaştırma yönünde mevzuat değişiklikleri yapılmaktadır. Bu koşullar altında sınır dışı edilen, Almanya'da yetişen Türk gençlerinin bir kısmı Türkçeyi bilmemekte veya çok az bilmektedir. Bu gençler Türkiye'ye de uyum sağlamada önemli sorunlar yaşamaktadır. Bu nedenle Almanya'da suç işleyen ve yargulanarak cezalarını çeken gençlerin cezaları sona erdikten sonra bile halen suçlu kabul edilerek sınır dışı edilmeleri insan hakları açısından kabul edilebilir bir uygulama değildir.

Almanya'da doğmuş ya da aile birleşimi çerçevesinde bu ülkeye gelmiş olup, uyuşturucu madde kullanımı; bu maddenin ülkeye sokulması, çıkarılması, ticaretinin yapılması ve benzeri suçlar ile diğer ağır suçlardan hükümlü Türk vatandaşları, özellikle sınır dışı edilecekleri gerekçesi ile hükümlüler için uygulanan mesleki eğitim tedbirlerine alınmadıklarını, bağımlı olanların cezaevi dışında tıbbi rehabilitasyon tedavisine gönderilmelerinde güçlükler olduğunu, sınır dışı edilip Türkiye'ye gönderilen arkadaşlarının önemli sorunlar yaşadıklarını ve kendilerinin de bundan dolayı büyük endişe duyduklarını belirtmektedir.

Özel Hayatın Gizliliği ve Korunması Hakkı

Kişi hakları bağlamında gelişen teknolojik çağda yaşanan en önemli ihlaller özel hayat, iletişim ve konut dokunulmazlığı gibi alanlarda gerçekleşmektedir. 2013 yılı içinde Edward Snowden'ın ABD ile ilgili olarak yapmış olduğu ifşaatlar neticesinde internet tabanlı iletişimin neredeyse dünyanın hiçbir yerinde güvence altında olmadığı daha net olarak ortaya çıkmıştır. Çok sayıda STK ve insan hakları kuruluşunun yapmış oldukları tespitlerde de bütün Avrupa ülkelerinde olduğu gibi Almanya'da da internet tabanlı iletişimin güvensiz olduğu görülmüş ve yetkililer tarafından internet üzerinden özel hayatın ne derece izlendiği halen belirsizliğini korumaktadır.

Alman Anayasası, özel hayatın (madde 2), konutun (madde 13) ve iletişimin (madde 10) dokunulmazlığına yönelik yasal güvenceler sağlamaktadır. Anayasaya, dokunulmazlığın keyfi olarak kısıtlamasını yasaklamaktadır. İnsan Hakları Evrensel Beyanname'si'nin 12. maddesinde bu hak şöyle dile getirilmiştir; "Hiç kimse özel hayatı, ailesi, meskeni veya yazışması hususlarında keyfi karışmalara, şeref ve şöhretine karşı tecavüzlere maruz bırakılamaz. Herkesin bu karışma ve tecavüzlere karşı kanun ile korunmaya hakkı vardır".¹⁶

Bununla birlikte bütün anayasalarda olduğu gibi, Alman Anayasası'nda da yukarıda değinilen haklar kısıtlanabilmektedir. Buna göre yasal olarak ağır ceza gerektiren soruşturmalar mevzubahis ise, yetkililer, şüphelilerin her tür iletişimini takip edip izleyebilirler. Genellikle böyle durumlarda önceden mahkeme izni alınması gerekmektedir. Bununla birlikte eğer istihbarat kurumlarını ilgilendirecek bir durum söz konusuysa, şüpheliler hâkim kararı olmaksızın da izlemeye tabi tutulabilmektedir. Böyle durumlarda ise şüphelinin iletişiminin izlenmesi parlamento tarafından denetlenen ve bağımsız olan bir komisyondan izin alınarak gerçekleştirilmektedir.¹⁷

¹⁶ URL-16

¹⁷ URL-17

Bilgi Edinme Hakkı

Kişi haklarına ilişkin ihlallerde tamamlayıcı halkayı “bilgi edinme hakkı” oluşturmaktadır. Birçok ülkede yeni tanınan bu hak, 1 Ocak 2006’dan itibaren Almanya’da da tanınmıştır. Böylece Almanya’da ikamet eden herkes şartsız olarak kamuya ait bilgiye ulaşma hakkına sahip olmuştur. İlk olarak 1766 yılında İsveç’te uygulama alanı bulan bu hak ile hedeflenen, idari mekanizmalardaki işleyişte kontrol ve şeffaflığın sağlanmasıdır. Federal bir cumhuriyet olan Almanya’da hâlihazırda 11 eyalette uygulanan bu hak, bazı eyaletlerde henüz geçerlilik kazanmamıştır. Bunlar Baden-Württemberg, Bavyera, Hessen, Aşağı Saksonya ve Saksonya eyaletleridir. Bu eyaletlerde de bu hak, genelde muhafazakar partilerin karşı çıkmasına rağmen Yeşiller ve Sosyal Demokrat Parti’nin başını çektiği oluşumların gayretleriyle yerel olarak da olsa yasal düzenlemeler yapılmak suretiyle kısmen yürürlüğe konmuştur.

Dilekçe Hakkı

Bunun dışında Almanya’da bütün eyaletlerde dilekçe hakkı tanınmıştır. Anayasanın 17. maddesinde bu hak şu şekilde belirtilmiştir; “Herkes, tek başına veya başkalarıyla birlikte toplu olarak, yetkili makamlara veya yasama meclislerine, yazılı olarak dilek ve şikâyette bulunma hakkına sahiptir”.¹⁸

Vatandaşlık Hakları ve Eşitlik Bağlamında Hukuki Durum ve Gelişmeler

Birey için vatandaşlık kurumu ait olduğu topluluğu bilme açısından önem taşımakta, bireye bir kimlik vermektedir. Ayrıca vatandaşlık hukuku aracılığıyla bireyler üye oldukları devlete karşı hak ve sorumluluklar edinmektedirler. Devletler de aynı hukuk çerçevesinde kendilerine üye olan bireylerle, üye

18 URL-18

olmayan yabancılar arasında doğrudan ayırım yapabilmektedir. Yabancılardan beklemeyeceği sadakat, askerlik hizmeti vb. sorumlulukları üye vatandaşlarından talep edebilmektedir. Vatandaşlık ise nesnel bağlarla kişiyi hukuki ve siyasi olarak mensup olduğu devlete bağlar.

Vatandaşlık kuramında bu bağı oluşturan ana unsurlardan birisi sadakattir. Devlet, mensuplarından sürekli sadakat beklemektedir. Aynı şekilde sonradan vatandaşlık kazanmış olan yabancılardan da bu sadakati vatandaşlığa kabul sırasında zorunlu tuttuğu sadakat yeminiyle sağlama yoluna gider. Bunun yanında vatandaşlık devlet ile birey arasında karşılıklı sorumluluk ve haklardan oluşan bir tür sözleşme meydana getirir. Sözleşmede belirleyici unsur tek başına devlet egemenliğidir. Kimlerin vatandaş tanımına gireceği, hangi yabancıların devletin ve toplumun çıkarı göz önünde tutularak vatandaşlığa kabul edileceği doğrudan devlet tarafından belirlenir. Devletin tek belirleyici olması uluslararası hukukla da örtüşür.¹⁹ Ancak bu belirleme hâkimiyetinin sınırları yine uluslararası metinlerce konmuştur. Bir devletin vatandaşlık haklarına dair iç hukuk düzenlemeleri devletlerin genel olarak uyguladığı vatandaşlık hukuku anlayışına ve uluslararası sözleşmelere aykırı olamaz (Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi'nin 3/2 maddesinde).

Bu sözleşmelerden bazıları; 1930 tarihli “Vatandaşlık Kanunlarının Çatışması ile İlgili Bazı Sorunlar Hakkında La Haye Antlaşması”, “Vatansızlığın Azaltılmasına Dair BM Sözleşmesi 1961”, “Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi 1997” vatandaşlık hukukunu belirlemede rol oynayan uluslararası metinlerdir. Bu tür uluslararası sözleşmelerin ve vatandaşlık uygulamaların kabul ettiği bazı ortak ilkeler bulunmaktadır. Bu ilkeler şu şekilde sıralanabilir: Herkes bir ülke vatandaşlığına tabi olmalıdır, herkesin yalnız tek bir vatandaşlığı olmalıdır, kişi bir ülkenin vatandaşlığını almaya zorlanamaz ve tabi olduğu vatandaşlıktan çıkarılamaz

¹⁹ Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi'nin 3/1 maddesinde devleti tek belirleyici olarak tayin etmiştir. “Her devlet, kimlerin kendi vatandaşı olduğunu iç hukuku ile belirler.

(BM İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi madde 15). Böylece insanların vatansız kalmasının önüne geçilmiş ve zorla vatandaşlığa alınma ve vatandaşlıktan çıkarılma önlenmiş olmaktadır. Ancak günümüzde hâlâ çok sayıda vatansız insan bulunduğu gibi birden çok vatandaşlığa sahip olanlar da bulunmaktadır. Bunun sebepleri arasında devletlerin iç hukuklarında belirlemiş oldukları vatandaşlık hukuku normlarının farklı olması yer almaktadır. Devletlerin vatandaşlığa kabul yöntemleri üç tanedir. Bunlardan soy bağı/nesep (*jure sanguinis*) esas ve doğum yeri (*jure soli*) esasına göre vatandaşlığın kazanılması asli vatandaşlık türleridir. Bunun yanında doğumdan sonra kazanılan (*müktesep*) vatandaşlık türü de vardır.

Bireyler ya anne babasının bağlı oldukları vatandaşlıkları soy bağı nedeniyle kazanırlar ya da doğum esnasında buldukları ülkenin vatandaşlığını kazanırlar. Bunun yanında her iki durumun bir arada bulunduğu karma yöntemler de mevcuttur. Ülkeler kendilerini nasıl tanımlıyorsa genelde iç hukuklarındaki vatandaşlık uygulamaları da bu tanımlamaya göre şekillenmektedir. Bir ülke kendisini göç ülkesi olarak tanımlıyor ve göçmenlere vatandaşlık vererek onları toplumlarına dâhil etmeyi amaçlıyorsa doğum yeri esasını öne çıkararak vatandaşlık hukukunu düzenleyecektir (Doğan, 2002: 25-41). Doğum yerini öne çıkaran ülkeler arasında Fransa, Amerika Birleşik Devletleri gibi ülkeleri saymak mümkündür. Eğer bir ülke dışa göç veriyorsa ya da içe dönük tabiiyete önem veriyorsa iç hukukunu soy bağı esasına dayalı olarak düzenleyecektir. Almanya bu bakımdan soy bağına önem veren ülke konumundadır. Doğumdan sonra kazanılan vatandaşlık türleri ise; aile birliğini korumak için evlilik yolu ile vatandaşlığın kazanılması, evlat edinme, bir ülkeden başkasına iltica edilmesi, uzun yıllar kalınan bir ülkeye kültürel, sosyal ve ekonomik entegrasyonun tamamlanması sonucu vatandaşlığa girme vb. uygulamalardır (Erdem, 2010: 8-12, Aybay, 2004: 25).

Vatandaşlığın soy bağıyla ya da doğumla kazanılması fikirlerinin arkasında Fransız Devrimi ile başlayan uluslaşma doktrini yatmaktadır. Devrimin

beraberinde getirdiği milliyetçilik ve eşit vatandaşlık düşünceleri Avrupa'nın iki önemli ülkesi Fransa ve Almanya'da farklı tarihsel gelişimler izlemiştir. Devrimin doğum yeri olan Fransa'da evrensel eşit siyasi katılımı teşvik edici alttan gelen bir vatandaşlık anlayışı gelişmiştir. Almanya'daki vatandaşlık anlayışı ise daha soya dayalı, etnik, kültürel ve dilsel bağlarla ifade olunmuştur. Bunun sebepleri arasında Alman olma bilincinin devlet olma bilincinden önce ortaya çıkmış olması bulunmaktadır. Böylece Alman vatandaşlık tanımı soyut ve siyasal olmaktan ziyade etnik ve kültürel bir olgu olarak gelişmiştir. Bunun sonucunda devlete aidiyeti tanımlayan “*Staatsbürgerschaft*” kavramının yanında etnik-kültürel kimliği tanımlayan “*Nationalität*” kavramı da varlığını devam ettirmiştir.

Almanya bu vatandaşlık anlayışını mutlakiyetçi Avrupa devletlerine nazaran özerk prensliklerden oluşan, ikili mezhep ve iki ulusluluk anlayışının hüküm sürdüğü Prusya'nın farklılıkçı ulusal kimlik anlayışından miras almıştır (Brubaker, 2009: 9-30). Bu anlayış Fransa'nın öncülüğünü yaptığı evrenselci, bütünleştirici, tekçi vatandaşlık anlayışının karşısı bir duruştu. Bu bir bakıma tarihsel şartların Almanlar için farklı işlemeden kaynaklıydı. Fransa'dakine nazaran Alman İmparatorluğu (1871-1914) prensliklere ve toprak soylularına dayanıyordu. Bu temelde yükselen Alman İmparatorluğu modern bir devletten ziyade Alman prensliklerinin birleşiminden meydana geliyordu. Böylece çevre prenslikler hâlâ merkeze karşı güçlerini korumaktaydılar. Bu durumda merkezi sivil vatandaşlığın ortaya çıkması daha mümkün değildi. İmparatorluk dönemi anayasasında halen imparatorluk vatandaşlığı (*Reichsangehörigkeit*) ve eyalet vatandaşlıkları (*Landesangehörigkeit*) ayrımı yer almaktaydı. Ayrıca doğu Prusya'dan gelen Leh göçmenlerin vatandaşlık statüleri de belirsizdi. Bu göçmenlerden işçi gücünü sağlamak bakımından faydalanılmaktaydı. Ancak Alman Devleti bu göçmenleri asimile etmekte güçlük yaşıyordu. Göçmenleri asimile etmede yaşanan güçlük karşısında devlet kendi tanımladığı etnik-kültürel, kısıtlayıcı vatandaşlık kavramını koruyucu bir kalkan olarak kullanmaktaydı.

İmparatorluğun öncülü Prusya Devleti'nde sosyal tabakaların bir ayağını oluşturan lonca tekellerin dağıtılması ve mesleklerin herkes tarafından uygulanabilmesi yaşayan yurttaşlar arasında ekonomik bir eşitlik yarattı. Ayrıca yurttaşların devlet içinde sınırlamalara tabi olmadan özgürce seyahat hakkı kazanmaları toprağa dolayısıyla eyalete bağlı vatandaşlık tanımının içini boşaltmaktaydı. Böylece devlet içeride yurttaşlarına açılmıştı. Ama böyle bir açılma kimin içeriden olduğunu kimin dışarıdan (dış devletin üyesi olduğunu) olduğunun tanımlanmasını gerektiriyordu. Bu dışsal tanımlamanın itici gücünü göçmenler ve yoksulların durumu oluşturuyordu.

1530'dan beri yoksulların bağlı oldukları kent komünleri tarafından bakılmasını zorunlu kılan yasa 1794 tarihli Genel Ülke Yasası (*Allgemeines Landrecht*) değiştirilerek yoksulların bakımı kentlerden devlete geçmiştir. Devletin yoksul yurttaşlarına bakma zorunluluğu devletin kendi yoksullarını tanımlama zorunluluğuna itmiştir. Devletlerin yoksulları ve istenmeyen kişileri kendi sınırları dışına gizlice bırakması devletin sorunlarını çözmediği gibi komşu devletler için de sorun oluşturmaktaydı. Aynı şekilde bir komşu devlet de istemediği kişileri öylece sınır dışı edebilmekteydi. Bu ülkesiz kalan insanlar ya sınır boylarındaki haydut çetelerine katılıyor ya da sınır dışı edildikleri ülkeye tekrar gizlice giriyorlardı. Hem diğer devletlerle olan vatansızlar sorununu çözmek hem de kendi ülkesinde bulunan yoksul ve yardıma muhtaç olanları tanımlayabilmek adına Alman Devleti de vatandaşlık kurumunu oluşturmuştur.

Ancak vatandaşlığın belirlenmesinde devletlerin önüne bir takım sorunlar çıkmıştır. Sınırların gevşek yapıda olması ve merkantalist ekonomide ülkeye girişten ziyade çıkışların kontrol altında tutuluyor olması kimlerin ne tür vasıflarla vatandaşlık kazanacağı sorununu gündeme getiriyordu. Bu bağlamda ikamete dayalı olan devlet üyeliği konumu kaldırılarak vatandaşlığa dayalı ikamet izni kuralı getirilmiştir.²⁰ 1842

²⁰ 1842 tarihli Prusya tabiiyetinin kazanılması ve kaybedilmesine dair kanun.

yılında kabul edilen yasaya göre tabiiyet ancak soya, soy bağının kanıtlanmasına, evliliğe ya da yurttaşlığa kabul edilmeye bağlanmıştır²¹ (Brubaker, 2009: 75-99). Daha sonraları birçok değişikliğe uğrayacak olan Alman vatandaşlık hukuku başlangıç itibariyle soya bağlı, kan bağının öne çıktığı *jure sanguinis* bir anlayış olarak doğmuştur.

Federal Almanya Cumhuriyeti'nin vatandaşlık hukuku (*Staatsangehörigkeitsgesetz-StAG*)²² 1 Ocak 2000 yılında yürürlüğe giren reforma kadar 22 Temmuz 1913 tarihli İmparatorluk ve Devlet Tabiiyeti Yasası'na (*Reichs- und Staatsangehörigkeitsgesetz-RuStAG*) dayanıyordu. Alman vatandaşlık hukuku 2005 ve 2007 yılında göçmenlik yasasında yapılan değişiklikler ve 20.12.2014 tarihinde yabancı ebeveyn ailelerin Almanya'da doğan çocuklarının Alman vatandaşlığı almaları hakkındaki "Opsiyon Yükümlüğü"nin yeniden düzenlenmesiyle son halini almıştır.

1913 tarihli vatandaşlık hukuku Alman olmayı kan bağına bağlamıştı. (4/1 madde) 2000 yılında yapılan değişiklikle artık bu anlayışın yanına toprağa dayalı olan Alman Devleti sınırları içinde doğumla ya da belli bir süre Alman Devleti içinde yasal olarak oturma ile kazanılan vatandaşlık fikri geçmiştir (Madde 3 ve 4).²³ Alman vatandaşlığı kazanmış olan yabancılar 1913 yasası ile çifte vatandaş olabiliyorlardı.²⁴ 1999 yılında çıkarılan yeni vatandaşlık yasası ile bunun önüne geçilmiştir. Bu yasa ile yabancı ebeveynlerden dünyaya gelen bir çocuk Alman vatandaşı olmaya hak kazanmaktadır. Bu hakkını anne ya da babanın oturma/yerleşme izniyle, sekiz yıldır Almanya'da ikamet etmesi gibi belli şartlar altında kullanabilmektedir. Alman vatandaşlığına doğum ile hak kazanmış olan kişinin başka bir ülke vatandaşlığı var ise en geç 23 yaşını doldurana kadar iki vatandaşlıktan birini seçmesi gerekmekteydi (Opsiyon Yükümlülüğü).²⁵ 2014 yılının sonunda yapılan yeni yasal düzenlemeyle çifte vatandaşlık durumunda köklü değişiklikler yaşanmıştır.

21 *Adı geçen kanun Md. 1.*

22 *URL-19*

23 *URL-20*

24 Örneğin RuStAG'e göre bir Türk vatandaşı Alman vatandaşlığını aldıktan sonra Türk tabiiyeti otomatik olarak düşmekteydi. Eğer eski vatandaşlığına tekrar dönmek isterse bu sefer Alman vatandaşlığını kaybetmekteydi. Ancak RuStAG'nin 24. maddesi bir yılın üzerinde Almanya içinde ikameti bulunanların Alman vatandaşlığından çıkarılmasına müsaade etmiyordu. (Yurtiçi Kuralı/Inlandsklausel) Böylece yasa gereği Alman vatandaşlığına geçmiş olanlar eski vatandaşlıklarını alıp aynı zamanda Alman olarak kalabilmekteydi.

25 *URL-21*

Almanya'da vatandaşlığı düzenleyen hukuki normlar Federal Almanya Anayasası (*Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland-GG*) ve Devlet Uyrukluk Yasasıdır (*StAG*). Uyrukluk yasası Alman vatandaşlığına sahip olan herkesi Alman olarak tanımlamaktadır(*StAG-Madde 1*). Uyrukluk yasası aynı zaman kimlerin Alman vatandaşlığına hangi koşullar altında alınacağını da düzenlemektedir. Alman vatandaşları anayasada belirtilen tüm hak ve sorumluluklara sahip olmaktadırlar. Bunların arasında tüm Alman vatandaşları yeteneklerine göre kamu kurumlarına girme hakkına (GG- Madde 33 ve 2), seçme ve seçilme hakkına sahiptir (GG- Madde 38 ve 54). Ayrıca yasalarla düzenlenmedikçe kimse vatandaşlıktan çıkarılamamaktadır (GG- Madde 16). Ancak StAG, uygun olmayan yöntemlerle kazanılan çifte vatandaşlıkta Alman uyruğunun kaybedileceğini yasal kurala bağlamıştır.

Alman Anayasası'nın istisnai maddelerinden biri 116. maddesidir. Bu madde, Alman Devleti'nin 31 Aralık 1937 tarihindeki sınırları içindeki, sonradan savaşlarla kaybedilen topraklarda kalan mülteci/yerinden edilmiş ve Nazi döneminde vatandaşlıktan çıkarılan Alman etnik kökenine sahip olan (*Volkszugehörigkeit*) (madde onların neseplerini de kapsamaktadır) kişilerin (*Statusdeutsche*) tekrar Alman vatandaşlığına geçebilmelerini düzenlemektedir. Ayrıca tüm Alman vatandaşları Avrupa Birliği'nin İşleyişine Dair Anlaşma'ya (*Der Vertrag über die Arbeitsweise der Europäischen Union - AEUV*) göre aynı zamanda Avrupa Birliği vatandaşı olmaktadırlar. (AEUV-20) Bu sayede AB ülkelerinde, o ülkenin vatandaşı olmasalar bile birçok haklara sahip olmaktadırlar.²⁶

Almanya'ya giriş yapacak olan veya yaşayan yabancıların oturma, yerleşme, çalışma, vize, aile birleşimi, yurtdışı etme vb. düzenlemelerini 2005 yılında yürürlüğe giren Göç Kanunu (*Zuwanderungsgesetz-ZuwandG*) yapmaktadır. 2005 yılında İkamet Kanunu (*Aufenthaltsgesetz*) Göç Yasasıyla bütünleştirilmiş ve Yabancılar Kanunu (*Ausländergesetz*) yürürlükten kaldırılmıştır. Yabancıların

²⁶ Ayrıntılı bilgi için bakınız URL-109

vatandaşlığa alınma şartlarını belirleyen bölümler ise Uyruluk Yasasına aktarılmış ve orada düzenlenmiştir.(StAG Madde 4, 8, 10, 12)

Yeni göç kanunuyla birlikte yabancıların oturma izni statülerinde reform yapılmıştır. Daha önce dört farklı oturma izni statüsü varken bunlar ikiye indirilmiştir. Bunlardan biri oturma izni (*Aufenthaltserlaubnis, ZuwandG Madde 7*), diğeri ise yerleşme (*Niederlassungserlaubnis, ZuwandG Madde 9*) iznidir. Oturma izni sınırlı bir süre için verilirken, yerleşme izni süresiz oturma ve çalışma izni vermektedir. Göç Yasası Alman vatandaşlığına sahip olmayan ve yukarıda bahsedilen Almanya Anayasası'nın 116. maddesinde Alman etnisitesine bağlı bulunmayan herkesi yabancı olarak kabul etmektedir. (ZuwandG madde 2 fıkra 1) Bu yabancı olarak kabul edilen insanların Alman vatandaşlığını kazanmaları için farklı yollar bulunmaktadır. (StAG madde 3) Bu farklı yollar aşağıda ayrıntılarıyla açıklanmıştır.

Vatandaşlık Hakkı

Soy ilkesi, anne ve babası Alman vatandaşı olan çocuğa doğrudan Alman vatandaşı olma hakkı tanımaktadır. Ancak bazı istisnai durumlar söz konusudur. Eğer çocuğun ebeveynlerinden sadece babası Alman vatandaşı ise ve anneye resmi olarak nikâhli değilse bazı prosedürlerin yerine getirilmesi gerekir. Çocuk 23 yaşını doldurmadan, babanın Alman yasalarına göre babalık bağını ispat etmesi gerekmektedir. Ayrıca ülke içinde bulunan çocuk aksi kanıtlanana kadar Alman ebeveynlerin çocuğu gibi muamele görür.

Doğum yeri ilkesi gereğince yabancı ebeveynlerden Almanya'da doğan çocuklar da 1999 yılında yapılan reform sayesinde her iki ebeveyni yabancı da olsa doğrudan Alman vatandaşlığına hak kazanıyor, aynı zamanda ebeveynlerinin de vatandaşlığını alıp çifte vatandaş olabiliyordu. Ancak 23 yaşını doldurana kadar çifte vatandaşlıklarından hangisini seçmesi gerektiğine karar verip (Opsiyon ilkesi) yetkili

makamlara bildirmesi gerekiyordu. Aksi takdirde 23 yaşının dolmasıyla doğrudan Alman vatandaşlığını kaybediyordu. Lakin Alman vatandaşlığının yanında çifte vatandaşlığından diğeri Avrupa Birliğine (AB) üye ülke ya da İsviçre vatandaşlığı ise opsiyon ilkesi uygulanmıyor, çocuk çifte vatandaşlığını tutabiliyordu. Almanya'da koalisyon hükümetinin sözleşmesi gereği 20 Aralık 2014 tarihinde yapılan reformla bazı şartlar altında yabancı ebeveynlerin çifte vatandaşlığa sahip çocukları da diğeri AB/İsviçre vatandaşları gibi çifte vatandaşlıklarından vazgeçmek zorunda kalmamaktadır. Opsiyon şartından kurtulabilmek için 21 yaşına kadar

- Sekiz yıl boyunca Almanya'da ikamet etmiş olmak ya da,
- Altı yıl boyunca Almanya'da bir okula gitmiş olmak ya da
- Almanya'da bitirilmiş bir okul diplomasına ya da meslek eğitime sahip olmak gerekmektedir. (StAG madde 29 fıkra 5)

21 yaşına kadar bu şartları yerine getirmeyen, vatandaşlığa talep prensibi vd. yöntemlerle geçen yabancılar için opsiyon şartı devam etmektedir. Böylece 15 yıllık bir aradan sonra sınırlı da olsa Almanya'da yabancı anne babadan dünyaya gelen çocuklara çifte vatandaş olma hakkı getirilmiştir.

Almanya'da 2000-2012 arasında yaklaşık 9 milyon çocuk dünyaya gelmiştir. Bunların yaklaşık %5'i (460.000) yabancı ebeveynlere sahip olmalarına rağmen Alman vatandaşlığına geçmiştir.²⁷ Bu çocukların büyük bir kısmı yukarıdaki şartları taşıyacaktır. Böylece 2018'den itibaren her yıl yaklaşık 40.000 genç yeni yasadan yararlanacaktır.²⁸

Talep ilkesine göre Almanya'da belli süre boyunca yaşayan ve vatandaşlık yasası uyarınca belli şartları yerine getiren yabancılar Alman Devleti'nden vatandaşlığa girmeyi talep edebilirler. Bunun için şu şartları yerine getirmek gerekmektedir:

²⁷ URL-22

²⁸ URL-23

**Bir Eğlence Mekanında
Yaşanan Ayrımcılık**

Güstrow'da bir diskodayken dışarı çıkan bir sığınmacı beyaz olan arkadaşlarının tekrar içeriye girmesine müsaade edilmesine rağmen kendisine izin verilmeyince çıkan tartışma sonunda kapıdaki güvenlik görevlisi tarafından hastanelik oluncaya kadar dövüldü. Giriş parasını ödemiş olduğu ve kısa bir süre için dışarı çıkan siyahi sığınmacı beyaz müşterilerin sorun yaşamadan diskoya girip çıkabilmelerine rağmen kendisinin farklı bir muameleye maruz kalması üzerine kapıdaki güvenlik görevlisine itiraz etti. Görevliyle aralarında başlayan tartışma saldırıya dönüştü ve hastanelik oluncaya kadar dövüldü.

- Talep anında sınırsız oturma iznine sahip olmak,
- Sekiz yıldır yasal olarak çoğunlukla Almanya'da ikamet etmek (eğer başarıyla bir entegrasyon kursu takip edilirse bu süre 7 yıla düşmektedir, eğer olağandışı entegrasyon çabası –çok iyi derecede Almanca bilmek, gönüllü olarak kamu yararı gösteren organizasyonlarda çalışma vb.- gösterilmişse bu süre bir yıl daha azaltılarak 6 yıla düşmektedir.)
- Geçimini sosyal yardım ve işsizlik parası almadan ikame ettirmek,
- Yeterli derecede Almanca bilmek (belli bir yaşın üstündeki ve Almanca öğrenemeyecek kadar hasta olanlarda bu şart aranmaz.)
- Vatandaşlığa alma testinde başarılı olmak. Almanya'nın temel hukuk sistemine, tarihine ve kültürüne yönelik 33 sorudan oluşan testte en az 17 soruyu doğru cevaplamak gerekmektedir,
- Almanya'da ve bazı durumlarda yurtdışında da suça bulaşmamış ve ceza almamış olmak,
- Almanya Anayasası'nın belirlediği liberal demokrat

temel prensipleri (hukuk devleti, kuvvetler ayrılığı ilkesi, insan hakları vb.) kabul etmek. Talepte bulunan yabancı, vatandaşlığa alınmadan önce bu prensipleri yazılı olarak kabul eder ve sözlü yemin etmek suretiyle de yazılı metni onaylar.

- Bir önceki vatandaşlıktan çıkma.

Alman Devleti talep ilkesine göre vatandaşlık verirken iki önemli hususa dikkat etmektedir. Bunlardan birisi Alman hukuk, kültür ve sosyal sistemiyle bireyin ne kadar kaynaşmış olduğu diğeri ise geçimini sağlayacak asgari maddi gelire sahip

olup olmadığıdır. Almanya'da yukarıda sayılan şartları yerine getiren yabancılar, yabancılar dairesinin inisiyatifiyle vatandaşlığa kabul edilmektedirler. Ancak bu şartları, özellikle vatandaşlığa alma testi, Alman ebeveynlerden dünyaya gelmiş, eğitimini Almanya'da tamamlamış olan Almanların dahi ne kadar yerine getirebilecekleri 2008 ve öncesinde uzun ve sert tartışmalara neden olmuştur.

Takdir ilkesince, talep ilkesinde aranan şartların tümünü yerine getiremeyen yabancılar için vatandaşlığa almadan sorumlu daireye yasalar tarafından takdir yetkisi verilmiştir. Eski vatandaşlığın bırakılması, yeterli Almanca bilgisi ve anayasanın liberal demokrat ilkelerini kabul etmek gibi belli asgari şartlar yine de aranmaktadır. Alman Devleti takdir yetkisini Cenevre Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme ilkesine göre vatansız insanları, üst düzey sporcuları vb. vatandaşlığa kabul etmek için kullanmaktadır.

Son olarak *özel gruplar ilkesine* göre Alman devleti vatandaşlığa almada diğer yöntemler yanında talep hakkı olan yabancıların aile üyeleri ve eşleri, Alman vatandaşlarının eşleri ve kayıtlı hayat arkadaşları, AB vatandaşları, ihtiyar yabancılar, mülteciler, sığınmacılar ve vatansızlara özel şartlar getirmiştir. Genelde talep ilkesindeki şartlar geçerli olmakla birlikte Almanya'da ikamet süresi, yabancı dil bilgisi seviyesi gibi şartlar hafifletilebilmektedir.

Bu yöntemlerin yanında bir Alman tarafından evlat edinilme yoluyla da Alman vatandaşlığı kazanılabilmektedir. (StAG madde 6)

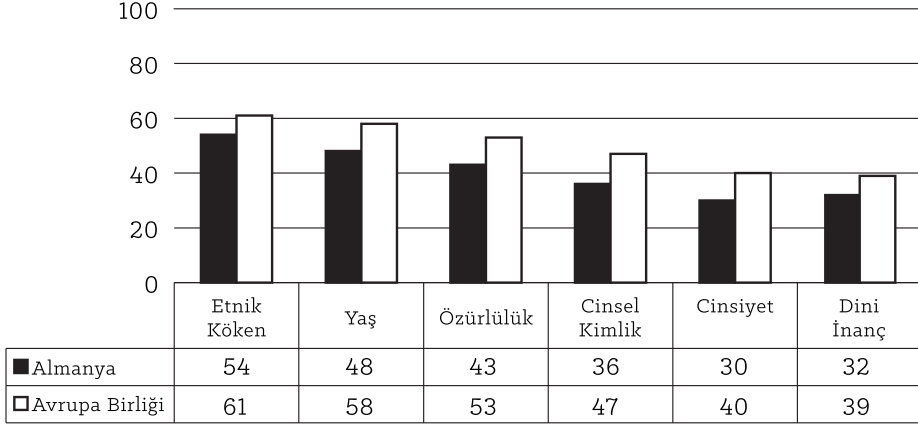
Modern devlet anlayışı içerisinde vatandaşlık kavramı doğal olarak içerisinde eşitlik kavramını da kapsamaktadır. Sonuçta her birey devlete aynı hak ve sorumluluklar çerçevesinde vatandaşlık bağıyla bağlıdır. Tüm demokratik hukuk devletlerinde olduğu gibi Almanya da vatandaşlarının hatta bir adım daha ileri giderek tüm insanların yasalar önünde eşitliğini anayasası ile güvence altına almıştır. Kadın erkek arasındaki eşitsizliğin ortadan kaldırılması için devlete

aktif görev yüklemiştir. Ayrıca kimsenin ırkıdan, kökeninden, lisanından, inancından, dininden, dini ve siyasi görüşünden ve engelinden ötürü ayrımcılığa tabi tutulamayacağını düzenlemiştir. (Madde 3)

Eşitlik Konusu

Vatandaşlık hukuku doğal olarak kişiden sadakat beklediği gibi devletten de vatandaşları arasında ayrımcılığın kaldırılmasını beklemektedir. Bu nedenle anayasa metnine ek olarak 2006 yılında Genel Eşit Muamele Kanunu (*Allgemeines Gleichbehandlungsgesetz-AGG*) yürürlüğe girmiştir.²⁹ Bu kanunla ırk, etnik köken, cinsiyet, cinsel kimlik, dini inanç ve dünya görüşü, yaşlılık ve engellilik gibi nedenlerden insanların ayrımcılığa uğramasının önüne geçilmek istenmektedir. AGG hem iş dünyasındaki hem de sivil toplumdaki ayrımcılığı düzenlemektedir. Bunun yanında Federal Hükûmetin Ayrımcılıkla Mücadele Ofisi (*Die Antidiskriminierungsstelle des Bundes-ADS*) yaşanan eşitsizlikleri önleme ve gidermek amacındadır. ADS bunun için ayrımcılığa maruz kalındığında hangi mahkemelerin hangi ayrımcılık türleri için yetkili olduğu, mahkemeye gitmeden hakemlik yoluyla sorunların çözümü konusunda bilgiler vermektedir. Ayrıca 2015 itibariyle Almanya genelinde ayrımcılık konusunda bugüne kadar yapılmış en ayrıntılı anket çalışmasını yürütmektedir. Anketin ilk sonuçlarını 2016 yılında kamuoyuyla paylaşmayı planlamakta, 2017 yılında ise tüm sonuçlarını Federal Meclise sunacaklarını belirtmektedir.

29 URL-24

Tablo 5: Avrupa ve Almanya'da Hissedilen Ayrımcılık Türlerinden Bazıları (2009).³⁰

Ayrımcılığın ırk, etnik köken, cinsiyet vb. birçok konusu bulunmaktadır. Ancak göçmenleri “Alman vatandaşlarından” ayırt eden ırk, etnik köken, lisan gibi konularda yaşanan ayrımcılıklar özellikle ön plana çıkmaktadır. Tablo 5’de de görüldüğü üzere en çok hissedilen ayrımcılık türü etnik köken temelli ayrımcılık olmaktadır. Bunun yanı sıra Almanya’da ayrımcılığa en çok maruz kalan etnik kökenliler %63 ile Türkiye kökenli göçmenler ve %60 ile Arap ve Müslümanlar oluşturmaktadır. Bu göçmenler iş ve meslek aramadan ev aramaya kadar, resmi kurumlarda ya da günlük hayatta farklı bağlamlarda ayrımcılığa uğradıklarını düşünmektedirler. Başarılı yeni nesil göçmenlerdeki genel eğilim ayrımcılığı realite olarak kabullenmek ama umursamadan yaşamak yolunda gözlemlenmektedir. Bir nevi göçmenler Alman demokrasisinin sağladığı imkânlar ile sorunları arasında zımni bir toplama yapmakta ve kârda olduklarını düşünmektedir. Uğranılan ayrımcılık eğitilmiş göçmenlerde daha derin farkındalıklar oluşturduğundan Almanya dışında çalışma imkânlarını sorgulayanlar onların arasından çıkmaktadır. Özellikle Türkiye kökenliler arasında orta düzeyde eğitilmiş olanların dönmeye daha istekli oldukları gözlemlenmektedir.³¹

30 URL-25

31 URL-26

Tablo 6 Avrupa ve Almanya'da Göçmenlerin Belli Başlı Yaşam Alanlarında Maruz Kaldıkları Ayrımcılık Tecrübeleri.³²

TÜM SAYILAR YÜZDELİK OLARAK VERİLMİŞTİR.	AYRIMCILIĞA MARUZ KALMIŞ GÖÇMENLERİN ORANI	İŞ VE MESLEK ARAMA SÜRECİNDE	RESMİ KURUMLARDA	EVARAMA SÜRECİNDE	GÜNLÜK HAYATTA	POLİS TEŞKİLATINDA
28 AB üyesi ülke vatandaşları	46	50	47	34	38	17
Türkiye kökenli göçmenler	63	58	54	51	57	23
Eski Yugoslavya'dan gelen göçmenler	50	52	60	55	45	24
Bağımsız Devletler Birliği Ülkelerinden gelen göçmenler	45	49	44	32	40	12
Arap ve diğer Müslüman ülkelerden gelen göçmenler	60	63	59	61	59	25
Dünyanın geri kalanından gelen göçmenler	60	54	64	40	49	18
TOPLAM	52	54	53	44	47	18

32 URL-27

Dini Haklar Bağlamında Hukuki Durum ve Gelişmeler

İnsan haklarını belirleyen başlıca metin Uluslararası İnsan Hakları Beyannamesi'nin yanı sıra ulusal kanunlar ve anayasalardır. Ancak bunlar da beyanname ile uyumlu olmak zorundadır. Bu hususta diğer belirleyici metin ise Avrupa İnsan Hakları Beyannamesi'nin ve özellikle düşünce, vicdan ve din özgürlüğü ile ilgili olan dokuzuncu maddesidir. Almanya Anayasası'nın 4. maddesi; "Din ve vicdan özgürlüğü ile din ve dünyevi inanç özgürlüğüne dokunulamaz.", "Dinin rahatsız edilmeden uygulanması güvence altındadır.", "Hiç kimse, vicdanına aykırı olarak, silahlı savaş hizmetine zorlanamaz.", hükümlerini içermektedir.

Almanya Anayasası 1949 yılında yazılmış olup, aynı yıl içerisinde eyalet meclisleri tarafından onaylanmıştır. Tarihsel arka planını Hıristiyan-Yahudi ve Greko-Roman kültür ve tecrübeleri oluşturmakla beraber, özellikle Nazi dönemi acı tecrübeleri ve Weimar Cumhuriyeti'nin mirası etkili olmuş görünmektedir. Özellikle ilk maddeleri konumuz için belirleyici olup direkt olarak temel insan haklarına atıf yapmakla birlikte din ve vicdan özgürlüğünü garanti altına almaktadır. Özellikle Nazi döneminde farklı etnik ve dini grupların baskı ve zulüm görmüş olması adeta bir travma yaratmış olup, yeni anayasa ile temel haklar güvence altına alınmaya çalışılmıştır.

Alman Anayasası 4. maddesi ve ilaveten düzenlendiği anayasanın 140. maddesi bireysel din özgürlüğünü düzenlemektedir. Bu çerçevede bilhassa devlet-kilise hukuku açısından eski Weimar Cumhuriyetine ait sistemi devam ettirmek için, Weimar İmparatorluk Anayasası'nın (WRK) ilgili maddelerine atıf yapılarak, bu alanda da WRV anayasasının geçerliliğinin korunması sağlanmıştır. Almanya'da dini aidiyet tarihsel olarak homojen değil, heterojen bir yapı arz etmektedir (bkz. Tab. 7).

Tablo 7: Almanya'da Din ve Vicdan Özgürlüğü Hukuku

DİNİ CEMAAT	ORANLARI %
Roma-Katolik Kilise	30,15
Protestan Kilisesi (EKD)	29,23
Müslümanlar	4,89
Ortodokslar	1,55
Özgür Kiliseler	0,40
Budistler	0,30
Yahudiler	0,24
Hindular	0,12
Diğer Hıristiyan Cemaatlar	0,04
Herhangi bir dine aidiyet belirtmeyenler	33,06

Kaynak: Almaya Protestan Kilisesi (EKD)ö 2010

Başörtüsü Meselesi

Almanya'da dini haklar bağlamında gözlemlenen önemli sorunlardan biri Müslüman azınlığın dini özgürlüğüyle ilgili olmuştur. Dini özgürlüklerle ilgili sorunlar bazı başlıklar altında toplanabilmektedir. Bu sorunlardan ilki, Müslüman kadınların başörtüsü sorunudur. Özellikle ikinci nesil göçmenlerin eğitim durumlarının yükselmesi Müslüman kadınların da kamusal hayatta görünür kılınmasına vesile olmuştur. Dini inançları gereği başörtüsüyle çalışmak isteyen Müslüman kadınlar bazı engellerle karşılaşmıştır. Almanya Federal Anayasa Mahkemesi çeşitli davalar sonucunda en son 2015 yılının Mart ayında, Müslüman kadın öğretmenlerin genel bir kararla başörtülerinin yasaklanmasının anayasaya aykırı olduğunu karara bağlamıştır. Mahkeme özellikle okul huzuru için başörtüden kaynaklanan soyut bir tehlikeden bahsedilemeyeceğini belirtmiştir.

Din Dersi Meselesi

Müslüman azınlığın karşılaştığı diğer sorun ise İslam inancı din derslerinin hukuki konumu ile ilgilidir. Almanya'da 3,8 milyon ile 4,2 milyon arasında Müslüman yaşamaktadır. Fransa'da Kuzey Afrika ağırlıklı, İngiltere'de Hindu-Pakistan köken ağırlıklı bir Müslüman topluluk söz konusu iken, Almanya'daki İslam, Türkler tarafından şekillendirilmektedir. 2,7 milyona ulaşan sayıları ile Türk kökenli göçmenler (Türkler, Kürtler) en büyük Müslüman grubu oluşturmaktadır; genel olarak Müslüman topluluğun 55%'i Alman vatandaşı değildir. Yaklaşık 650.000 civarında Müslüman kökenli öğrenci Alman ilk ve orta eğitim okullarına gitmektedir. Hali hazırda ancak 25.000 çocuk ve genç, farklı içeriklerle sunulan İslam inancı din dersinden istifade edebilmektedir.

Dikkat çekici bir diğer nokta ise bu çocuk ve gençlerden %65,2'sinin

Kuran kurslarına dahi gitmemiş olmalarıdır. Zira Müslümanların ekseriyeti okullarda din dersinin verilmesini istemektedir. Alman Anayasası ve eyaletlerin yasaları, devleti, dini okullarda düzenli ders olarak düzenlemeleri ve gerekli araç ve gereçleri hazırlamakla görevli kılmaktadır (Bilgin, 2002: 144). Bu

Göçmenlerin Karşı Karşıya Kaldıkları Sorunlar

Almanya'daki Türkiye kökenlilerin din ve inanç özgürlüğü noktasında karşı karşıya kaldıkları bazı durumlar/sorunlar söz konusudur. Bunlar başörtüsü meselesi, din dersleri, sünnet, helal gıda ve cami yapımı konularını kapsamaktadır. Başörtüsü meselesi Almanya Federal Anayasa Mahkemesi'nin 2015 yılında verdiği kararlar son bulmuştur. Eyaletler düzeyinde farklılıklar bulunmasına rağmen genel olarak Federal düzeyde din dersleri noktasında çeşitli dinlerin ses bulabildiği özgür bir alan söz konusudur. Yine Anayasa Mahkemesi'nin 2002 yılında verdiği karar uyarınca helal gıda sertifikalı ürünler artmaya başlamıştır. 2012 yılında bir erkek çocuğun sünnet edilmesiyle başlayan tartışma –sünnetin “yaralama suçu” kapsamında ele alınması- sünneti uygulayan Müslüman ve Yahudi toplulukların tepkisini çekmiş; 2013 yılında yasalaşarak belli şartlar altında sünnet serbest bırakılmıştır. Camilerin inşaatı ve kullanılması hususunda ise ibadet yeri açma özgürlüğü tanınmakla birlikte camilere yönelik saldırılar da halen devam etmektedir. Bu saldırılara bir örnek de 14 Ağustos 2014'te Kreuzberg/Berlin'de Mevlana Cami'nde çıkan yangındır.

çerçevede anayasaya dikkatlice bakmak gerekmektedir. Almanya Anayasası din dersini devlet güvencesi altına almaktadır. Bunun sebebi bir taraftan tarihi nedenlerde yatmakta, diğer taraftan Alman devleti ve Kiliselerin ilişkilerinden kaynaklanmaktadır. Bu hususa değinmeden anayasanın oluşumuna değinmek gerekmektedir.

Anayasa Kurucu Meclisi din eğitimini özel olarak güvence altına almıştır. Bu surette bir taraftan dinin değer oluşturucu yönünü takdir etmekte, öbür taraftan kiliselerin eskiden beri eğitim alanında üstlendikleri rolü seküler devlet olarak sürdürmektedir (Anger, 2010:43f/Kunstmann, 2010). Gerçi Anayasa'nın giriş metni özel bir metin olduğunu ve dinsel boyutunun/bağının olduğunu vurgulamaktadır: "Tanrı ve insanlar karşısındaki sorumluluğunun bilincinde olan, birleşmiş bir Avrupa'nın eşit haklara sahip bir üyesi olarak, dünya barışına hizmet etmek emeliyle beslenerek özgür iradesiyle hareket eden Alman Milleti, kendi Anayasa yapma yetkisine dayanarak, işbu Anayasayı kabul etmiştir" denilmektedir.

Anayasanın 7. maddesinde dini dersler açısından okul rejimi şöyle tanımlanmaktadır; "Bütün okul rejimi devletin denetimi altındadır.", "Çocukların din dersine katılıp katılmayacaklarına veliler karar verir", "Din dersi, mezhepsiz okullar dışındaki kamu okullarında olağan derslerdendir. Din dersi, devletin denetim hakkına zarar vermeyecek şekilde, dinsel toplulukların temel ilkeleriyle uygunluk içinde verilir. Hiçbir öğretmen, iradesine aykırı olarak din dersi vermeye zorlanamaz.", "Özel okul açma hakkı güvence altındadır. Kamu okullarının yerine geçmek üzere özel okullar, devletin izniyle kurulurlar ve eyalet yasalarına tabiidirler."

Alman Anayasası'nın bu kadar geniş çapta din ve vicdan özgürlüğüne vurgu yapmasının sebepleri bulunmaktadır; bu sebeplerden ilki Nazi döneminde etnik ve dinsel kökenleri farklı olan insanlara yapılan zulümler ve haksızlıklar

karşısında kanun koyucu böyle bir dramın tekrarlanmaması için 19 maddede temel hak ve özgürlükleri garanti altına almakla kalmamış, aynı zamanda bunların değiştirilemez oluşunu da kanunî garanti altına almıştır.

Yukarıda da zikredildiği gibi, 7. madde din dersini düzenlemektedir. Bunu yaparken “dinsel topluluklar”dan, yani dini cemaatlerden bahsetmektedir; din dersi ancak söz konusu dini cemaatlerin onayı ile verilebilmektedir, zira ders, dini cemaatlerin temel ilkeleriyle uygunluk içerisinde olmak zorundadır (Anger, 2010:43f). Aynı zamanda anayasanın temel ilkeleriyle çatışmaması gerekmektedir. Ancak bunun anlamı, din dersinin içeriğinin tamamen dünyevi kurallara göre uyarlanması gerektiği değildir. Bir dini cemaat belli yaşam tarzlarını “mübah”, bazılarını ise “günah,, olarak görebilir. Temel hak kullanımının her şeklini de aynı derecede önemli görmeyebilir. Ancak din dersi kapsamında öğretilen içerikler anayasanın öngördüğü temel hakların özüne uygun olmalıdır.

Tabii ilk akla gelen dini cemaatler, Protestan ve Katolik kiliseleridir. Bununla birlikte metin, herhangi bir dine özel bir statü tanımazken herhangi bir dini veya dini cemaati de dışlamamaktadır. Bu nedenle bu madde sadece Protestan veya Katoliklere değil, aynı zamanda Ortodoks Hıristiyan ve Yahudiler için de geçerlidir. Ve tabii ki Müslümanları da içermektedir. Bu çerçevede devlet, Hıristiyan kiliselerle doğal işbirliğine girip, Yahudi cemaati ile de özel anlaşma yapmıştır.

Alman Devleti için din dersinin önemini iki başlık altında özetlemek mümkündür; ilk olarak devletin kendisi değerler empoze edemeyeceği için, bu görevi dini cemaatlere vermekte; bununla devletine sadık, yardımlaşma, barış, hoşgörü vb. değerleri özümsemiş vatandaşlar yetiştirmeyi amaçlamaktadır (Bodenstein, 2010; Anger, 2010). Hatta görevlendireceği öğretmenleri seçme ve kendilerine icazet verme yetkisini kiliselere bırakmıştır. Hıristiyan din dersi öğretmeni olacak öğretmen adayları, bir okulda öğretmenlik yapabilmeleri için aynı zamanda bağlı

oldukları dinî cemaatten onay almaktadır. Katolik mezhebinin öğretmeni “*missio canonica*”, Protestan mezhebinin öğretmeni “*vocatio*” icazeti alır. Anayasaya göre, öğretmenin vicdanıyla çelişen bir dersi vermesi söz konusu değildir. Dolayısıyla öğretmen din dersini verip vermemekte özgürdür (Zengin, 2007:5). Bu şekilde devlet kültürel ve toplumsal değeri olan din olgusunu da desteklemiş ve nesilden nesile aktarımını sağlamış olmaktadır (Kunstmann, 2010:40.42).

Diğer taraftan İslami cemaatler de din dersi verecek kişilerin Almanya’da eğitim almış olmalarını istemektedirler. Çünkü Türkiye’den gönderilen öğretmenlerin Almanca dil bilgileri son derece sınırlıdır. Gelen öğretmenlerin önemli bir kısmı Alman eğitim sistemini tam olarak tanımamaktadırlar. Diğer taraftan öğretmenlerin içinde yaşadıkları toplumun çoğunluğunu oluşturan Hıristiyanlık hakkındaki bilgileri zayıftır. Bu da onların okul yönetimiyle ve çevreyle olan uyumlarını güçleştirmekte ve dersteki başarılarını düşürmektedir (Aşıkoğlu, 1993:137).

Almanya’da eğitim eyaletlerin sorumluluğu altında olduğu için eyaletler arasında farklı uygulamalar söz konusu olabilmektedir (Zengin, 2007:19-42). Bazı eyaletler Alevi inancı mensuplarına “Alevi Din Dersi” eğitim hakkını tanıırken birçok eyalet Müslüman kuruluşlara din eğitimi hakkı vermekte çekingen davranmakta veya dini cemaatleri dikkate almayarak kendi kontrollerindeki bazı kısmi pilot uygulamalara imkân vermektedir.

Eyalet yetkilileri çekincelerini, genellikle Müslüman cemaatlerin hukuki statülerine bağlamaktadır. Almanya’da hâkim olan dinler açısından dini öğretecek öğretmenlerin, öğretmenlik yapmasına izin verilmesinde de bu dinlerin en üst organizasyonuna yetki verilmektedir. Almanya’da bu anlamda bir İslam cemaati teşkilatı bulunmadığı gibi, hiyerarşik bir düzen, Anayasa ile okul yasalarının ve bunların öğretimdeki uygulayıcılarının muhatap olacakları bir üst organ da bulunmamaktadır. Bu tür organların bulunmaması bir taraftan İslam’ın kendi

niteliklerinden meydana gelmekte, diğer taraftan da Almanya'daki Müslümanların tek çatı altında zayıf bağlarla da olsa birleşememesinden kaynaklanmaktadır. Bu sebeple Almanya'daki mevcut İslam cemaatleri, din derslerini düzenleme hak ve yetkisine sahip bulunmamaktadırlar (Bilgin, 2002:144-145). Ayrıca birçok Alman politikacı da cemaatler üzerinden entegrasyonu mümkün görmediğinden din derslerinde onların etkili olmasını istememektedir.

Helal Gıda Meselesi

Almanya'da dini haklar konusunda uzun yıllardan beri sorun olan bir diğer konu da "helal gıda" konusudur. Almanya'da Federal Anayasa Mahkemesi'nin 15 Ocak 2002'de verdiği karar, İslam'ın entegrasyonu için atılmış çok önemli bir adım olarak değerlendirilmiştir. Yahudiler gibi, Müslümanların da hayvanlarını kendi dinî kurallarına göre kesebilecekleri belirtilmiştir. Mahkeme, böylece Almanya'daki Müslüman toplumunun, Yahudi inanca sahip toplumla mukayese edildiğinde karşılaştığı mağduriyeti gidermeye çalışmış ve hukukun tarafsızlık ilkesini koruma altına almaya teşebbüs etmiştir.

Almanya'da sürekli tartışma konusu yapılan hayvan haklarıyla birlikte Müslümanlar için helal kesimin önemli bir konu ve dinin bir gereği olduğu Müslüman cemaatler tarafından vurgulanmıştır. Bu yüzden İslami usullere göre hayvan kesme imkânı, Müslümanlar tarafından hayvanlara eziyet etmeden sorumlu bir şekilde yerine getirilmiş olarak değerlendirilmektedir. Karardan sonra Alman firmaları bile helal sertifikalı ürün satmaya başlamıştır. Yaklaşık 4,2 milyon Müslüman'ın yaşadığı Almanya'da helal sertifikasına sahip çok sayıda firma bulunuyor. Almanya'nın en büyük tavuk şirketlerinden bazıları, Müslümanların dini hassasiyetlerini göz önünde bulundurarak tavuk, hindi, ördek gibi kanatlı kümes hayvanlarının kesimini Müslümanlara yaptırmaktadır. Ancak at eti skandalı helal sertifikaların güvenilirliğini tartışmaya açmıştır. Zira 2013 yılı içerisinde Berlin ve Leipzig'de helal sertifikalı ürünler sattığı söylenen

20 dönerciden üçünde domuz etine, birinde at etine rastlandı. Şu an ülkede helal sertifikası veren birçok kuruluş olmasına rağmen sertifika sonrası kontroller yetersiz kalmaktadır.

Sünnet Meselesi

Dini haklar konusunda son yıllardaki önemli bir tartışma da çocukların “sünnet edilmesi” meselesinde düğümlenmektedir. Köln Bölge Mahkemesi'nin (*Landgericht*), Haziran 2012 tarihinde verdiği karar ile, Müslüman anne ve babanın arzusu uyarınca dört yaşındaki çocuklarını sünnet eden bir doktorun, çocuğun bedensel bütünlüğünü ihlal ettiğine hükmetmesi sünnet tartışmalarını başlatmıştır. Çünkü kararın gerekçesinde Müslümanların ve Yahudilerin temel bir dini geleneğinin Almanya Anayasası'na uygun olmadığı görüşü ifade edilmekteydi. Karara göre bu davada üç temel hakkın birbiriyle çatışma halinde olduğu ileri sürülmekteydi: “çocuğun bedensel bütünlük hakkı”, “anne-babanın çocuklarını nasıl yetiştireceklerine karar verme hakları” ve “dini özgürlük”. Mahkeme, anne babanın, çocuğun sünnet olmak isteyip istemediğine kendi kendine karar verebilecek yaşa gelene dek bekleyebileceklerine, bu nedenle de bu haklar arasında en önemlisinin çocuğun bedensel bütünlük hakkı olduğuna karar vermişti. Bununla birlikte doktor suçlamalardan beraat etti. Çünkü hâkim, doktorun yaptığı müdahalenin yasadışı olduğunu bilemeyeceğine karar verdi (Widmann, 2012). Ancak Almanya'da sünneti “yaralama suçu” kapsamına alan mahkeme kararı, Avrupalı Yahudileri ve Müslümanları birleştirdi. “Avrupa Hahamlar Konferansı” Başkanı Pinchas Goldschmidt, “Bu karar uygulamada kalırsa, Yahudiler için Almanya'da gelecek görmüyorum” dedi.

Alman Devleti özellikle Yahudi cemaatlerden gelen tepkileri de dikkate alarak konuyu ele almıştır. Kararın ardından kamuoyunda yoğun tartışmalar yaşanmış ve konu nihayet Alman Federal Meclisi'nde 12.12.2013 sonunda meclise taşınmış ve hazırlanan tasarı kabul edilerek Müslüman çocukların sünnet edilmesine

imkân sağlanmıştı. Ancak sünnet ettirme hakkı belli şartlara bağlanmıştı: İlk olarak sünnetin tıbbî müdahale yetkinliğine sahip bir hekim tarafından yapılması, ikinci olarak sünnetin çocuğa acı çektirmeden yapılması gerekmektedir. Ayrıca her tıbbî müdahalede olduğu gibi velilerin sünnetin yapılış şekli ve sünnet ile birlikte ortaya çıkabilecek riskler hakkında bilgilendirilmelidir. Bunların dışında çocuğun iradesinin de dikkate alınması gerekmektedir. Son olarak yasa çocuğun esenliğinin tehdit edildiği durumlarda çocuğun sünnet edilmesini mümkün görmemektedir. Ancak sünnetin gerçekleşebilmesi için herhangi bir dinî gerekçe yasal olarak tanınmamaktadır. Bu anlamda yasa veliler için yeni bir hak ihdas etmemekte, sadece velilerin sahip oldukları velayet hakkına binaen böyle bir karar verme yetkilerini tescil etmektedir. Böyle bir kararın gerekçeleri arasında dinî sebepler olabileceği gibi hijyenik sebepler de olabilmektedir. Yasa sünnet kararının arkasındaki gerekçeleri de özellikle sorgulamamaktadır.³³

Cami(ler) Meselesi

Dini haklar konusunda en sıcak konulardan biri de cami inşaatları konusudur. Ayrıca bu konu ile bağlantılı iki husus daha vardır; camilere yönelik saldırıların artması ve Ezan tartışmasıdır. Anayasanın 4. maddesinde “Din ve vicdan özgürlüğü ile din ve dünyevi inanç özgürlüğüne dokunulamaz” ve “Dinin rahatsız edilmeden uygulanması güvence altındadır” şeklinde ifade edilmektedir. Bu durum insanların inançlarına uygun ibadethane açabilecekleri ve dini ritüelleri yaşayabilecekleri anlamına gelmektedir. Söz konusu madde birçok uluslararası insan hakları beyanlarıyla uygunluk göstermektedir. Böylece dini özgürlük bütün dini cemaatler için geçerlidir. Bu hak özellikle diğerlerinin dini hakları söz konusu olduğunda devreye girmektedir.

Tarihi kaynaklara göre Almanya’daki ilk cami Friedrich Wilhelm tarafından 1732 yılında Türk askerleri için inşa edilmiştir. Daha sonraları “Rote Moschee,,

33 URL-28

olarak bilinen ancak cami şeklinde inşa edilen şato da zaman zaman cami olarak kullanılmıştır. Birinci Dünya Harbi zamanında 16.000 savaş tutsağı için tahta cami inşa edilmiştir. Ancak asıl camiler işçi göçüyle 1960'lardan sonra başlamıştır. Bu devirde inşa edilen görkemli camiler: İmam Ali Camii (Hamburg, 1961), Bilal Camii (Aachen, 1961) ve Münih Freimann Camii'dir (Münich, 1973) (Gaitsch, 2005).

Siyasal Haklar Bağlamında Hukuki Durum ve Gelişmeler

Federal Almanya Cumhuriyeti'nde genel olarak Alman vatandaşı olan göçmenlerin ve yabancıların siyasal katılım ve örgütlenme haklarına riayet edildiği gözlemlenmektedir. Buna rağmen özellikle Alman vatandaşı veya herhangi bir AB üyesi ülkenin vatandaşı olmayan göçmenler seçme ve seçilme hakları olmadığından belediyeler, eyaletler ve federal düzlemde demokratik süreçlere katılamamaktadır. Alman vatandaşı olan göçmenlerin bu üç düzlemde temsiliyeti ile ilgili nicel manada olumlu gelişmeler olsa da, nüfuslarına oranla bu hâlâ çok düşük düzeydedir.

Bu durumu bir nebze de olsa hafifletmek üzere Almanya'nın neredeyse bütün ilçelerinde yabancılar ve uyum meclisleri kurulmuştur. Yabancılar ve uyum meclisleri göçmenlerin demokratik temsiliyeti ile ilgili açığı kapatmak üzere iyi niyetle kurulmuş olsa da bu meclislerin birçok sorunu bulunmaktadır. Meclislerin bir yaptırım gücü olmadığından dolayı aldıkları kararlar sadece tavsiye kararları niteliğindedir. Meclis üyeliğinin fahri bir görev olması sebebiyle üyelerin başka işlerde de çalışması, bu üyelerin zaman ve maddi açıdan çeşitli olanaksızlıklarla karşı karşıya kalmasına sebep olmuştur.

Bu meclisler bazı ilçelerde göçmen kurulu olarak da adlandırılmaktadır. Bu meclisler başlangıçta yabancı ülke vatandaşı göçmenlerin çıkarlarını temsil etmek üzere yabancılar meclisi olarak kurulmuşlardır. Süreç içerisinde bu meclisler

yabancılara ek olarak Volga Almanlarını ve Alman vatandaşlığına sonradan giren kişileri de temsil etmek amacıyla uyum meclisleri olarak genişletilmişlerdir. Bu meclislerin kuruluş amacı seçme ve seçilme hakkından mahrum bulunan göçmenlerin siyasi hayata katılımlarını sağlamaktır. Bu meclisler özellikle göçmenler ve uyum ile ilgili meselelerde belediye meclislerine danışmanlık yapmakta ve göçmenlere sosyal, kültürel ve iltica hukuku gibi sorunlarda yardımcı olmaktadır.

Uyum meclisleri ve yabancılar meclisleri arasında önemli farklar bulunmaktadır. Öncelikli olarak uyum komisyonunda Alman vatandaşlığına sonradan kabul edilen kişiler ve Almanya'ya sonradan yerleşmiş olan Volga Almanları da Alman vatandaşı olmalarına bakılmaksızın seçme ve seçilme hakkına sahiptirler. Bu meclislerin temel amacı vatandaşlıklarına bakılmaksızın Almanya'ya göç etmiş bütün göçmenlerin sorunlarıyla ilgilenmektir. Diğer taraftan yabancılar meclisinde yalnızca Alman vatandaşı olmayan göçmenlerin seçme ve seçilme hakkı bulunmaktadır. Göçmenlerin eyalet düzeyindeki temsiliyetini sağlamak üzere uyum ve yabancılar meclisleri birçok eyalette bir araya gelerek eyalet siyasetinde göçmenlerin çıkarlarını temsil edecek çalışmalar yapmaktadır. Bütün bunlara ek olarak göçmenlerin federal düzeydeki çıkarlarını temsil etmek üzere Federal Göç ve Uyum Kurulu bulunmaktadır.³⁴

Basın ve İfade Özgürlüğü

Basın-yayın özgürlüğü ve ifade özgürlüğü ile ilgili genelde olumlu bir tablo olmasına rağmen özellikle göçmenler basın yayın alanında çalışanlar içerisinde çok düşük oranda temsil edildiği ve göçmenlerin görsel ve yazılı basın-yayın organlarındaki imajı ile ilgili ciddi sorunlar bulunduğu belirtilmelidir. 2014 yılında DAEŞ'in Ortadoğu'da yaptığı katliamlar ve terör saldırıları sonucu Müslümanlar ve İslamiyet ile ilgili Alman basınındaki olumsuz imajın en kötü seviyeye geldiği

34 URL-29

gözlemlenmiştir. Bu durumun en önemli sebeplerinden bir tanesi de bu konu ile ilgili haber ve açık oturum programlarına Almanya'da bulunan Müslümanları temsil eden kurumların yetkililerinin neredeyse hiç davet edilmemeleridir. Görsel ve yazılı medya organlarında göçmen kökenlilerin oranının tatmin edici bir seviyeye gelmesi Almanya toplumunun ciddi bir oranını teşkil eden bu grubun sesini daha iyi duyurarak entegrasyonuna olumlu katkılar sağlayacaktır. Aksi halde göçmenler hâkim kültürün baskısı altında seslerini duyuramayan genellikle negatif haberlerin nesnesi haline gelmiş bir grup olarak kalmaya devam edeceklerdir.

Federal Almanya Anayasası ifade hürriyetini ve basın haklarını koruma altına almıştır. Federal hükûmet genel olarak bu haklara riayet etmektedir. Fakat ırka dayalı nefreti körüklemek, nasyonal sosyalist ideolojiyi savunmak ve holokostu inkâr etmek bu hakların dışında bırakılmıştır. Federal Almanya Hükûmeti genel olarak internet özgürlüklerine de riayet etmektedir. Yukarıda zikredilen kısıtlamalar internet alanında da geçerlidir ve Federal Almanya Hükûmeti yasaklanmış örgütlere ait, ırkçı nefreti körükleyen, nasyonal sosyalist ideolojiyi öven ve holokostu inkâr eden web sayfalarını kapatma hakkına sahiptir.³⁵

Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Hakkı

Federal Almanya Cumhuriyeti genel olarak toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına riayet etmektedir. Bununla birlikte yasalar hükûmete gösteri yürüyüşü düzenleyen grupların kamu güvenliğini tehdit ettiği durumlarda ya da düzenleyenlerin yasadışı olduğu durumlarda yürüyüşleri yasaklama hakkı vermektedir. Buna rağmen 2014 yılında neredeyse bütün Alman şehirlerinde ortaya çıkan yabancı düşmanı ve İslamofobik PEGİDA hareketinin gösteri ve yürüyüşleri, Almanya'da gösteri ve yürüyüş düzenleme özgürlüğü olduğuna vurgu yapılarak yasaklanmamıştır. Bu şekilde İkinci Dünya Savaşı'ndan beri ilk defa

35 URL-30

yabancı düşmanı ve ırkçı bir sosyal hareket kamusal alanda özgürce propaganda yapma fırsatı bulmuştur. Yabancı düşmanlığı ve ırkçılığını körükleyen, toplum içerisindeki farklı etnik ve dini grupları birbirine açıkça kışkırtan bu tarz gösterilere müsamaha gösterilmesini, demokratik haklarla gerekçelendirmek giderek zorlaşmaktadır. Karşı gösteriler PEGİDA gösterilerini aştığı müddetçe politik meşruiyet açısından sorun görünmediği gözlenmektedir. Hukuki anlamda sorunlu olan söylemlerine politik olarak müsamaha gösterilmektedir.

Federal Almanya'da anayasaya göre bütün Almanlar, önceden bildirimde bulunmadan ve izin almaksızın sükûnet içinde ve silahsız olarak toplanma hakkına sahiptir. Yine Anayasa'ya göre açık havada yapılan toplantılar için bu hak yasayla veya bir yasaya dayanarak sınırlandırılabilir.³⁶ Toplantı ve gösteri yürüyüşleri ile ilgili kanuna göre bütün gösteriler için polise önceden bildirimde bulunulması gerekmektedir. Göstericilerin üniforma içinde ve yüzlerini kapatarak yürümeleri yasaktır.³⁷ Anayasanın açıkça bu hakkı yalnızca Alman vatandaşlarına vermesine rağmen çıkarılan bir yasa ile yabancılara da toplantı ve gösteri yürüyüşleri için polise başvuruda bulunma hakkı getirilmiştir. Buna rağmen yabancılara yasayla verilmiş olan bu hakkın anayasal bir hak kadar güçlü olmadığı açıktır.

Federal Almanya Hükûmeti genel olarak vatandaşlarının toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına saygı duymaktadır. Buna rağmen gösteri yürüyüşü düzenleyen grupların kamu güvenliğini tehdit ettiği ya da düzenleyenlerin yasadışı olduğu durumlarda hükûmetin bu yürüyüşleri yasaklama hakkı bulunmaktadır. Buna dayanarak Federal Almanya Hükûmeti bazı yasa dışı aşırı sağcı ve solcu grupların gösteri düzenlemesini yasaklamaktadır. Bazı durumlarda ise yasadışı gösterilere katılacağından şüphelenilen aşırı sağcı ve solcular gözaltına alınmaktadır. Bazen de yasadışı olmayan aşırı sağcı grupların yürüyüş düzenlemelerine izin verilmektedir.

36 URL-31

37 URL-32

Yasalara karşı aşırı sağ gruplar da tedbirli davranmakta ve gösteri düzenleme komitesini adli sicili temiz kişilerden oluşturmaktadır. Genel olarak yasal izni olan bir yürüyüşü engellemek yasaktır. Güvenlik güçleri yasal olarak izinli bir gösterinin yapılmasını sağlamakla yükümlüdür. Buna rağmen Neonazi grupların yürüyüş düzenlemesine karşı çıkan birçok aktivist bu hakkı tanımamakta ve bu yürüyüşlere engel olmaya çalışmakta veya karşı gösteriler düzenlemektedir. Bu durumun bir sonucu olarak polis ile Neonazi karşıtı göstericiler arasında çatışmalar yaşanmakta ve bu çatışmalarda bazı göstericiler yaralanmaktadır.³⁸

Sivil Toplum ve Örgütlenme Hakları

Federal Almanya Anayasası'na göre bütün Alman vatandaşlarının dernek kurma ve derneğe katılma özgürlüğü vardır. Almanya Federal Cumhuriyeti'nin kurumları genel olarak bu hakka saygı göstermektedir. Bununla beraber Federal Almanya yasaları anayasal demokratik düzene tehdit oluşturan ya da illegal olan örgütlerin yasaklanmasına izin vermektedir. Bu kapsama giren siyasi partiler yalnızca Federal Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılabilirken, anayasal demokratik düzene tehdit oluşturan diğer dernek, vakıf ve organizasyonlar hem federal hem de eyalet hükümetleri tarafından kapatılabilmekte ya da faaliyetleri sınırlandırılabilir.

Diğer taraftan bir göçmen ülkesi olan Almanya'daki Alman vatandaşı veya herhangi bir AB üyesi ülkenin vatandaşı olmayan göçmenler, dernekler kanuna göre bazı konularda hâlâ tam manasıyla Alman vatandaşları ile eşit değildir. Üyelerinin ve yönetim kurullarının tamamını ya da çoğunluğunu yabancıların oluşturduğu ve kanunda "yabancılar dernekleri" olarak adlandırılan dernekler diğer derneklerin tabi olmadığı birçok kısıtlayıcı özel uygulamayla sıkı denetim ve takip altında tutulmaktadır. Yabancıların dernekler hukukunda karşı karşıya kaldığı bu kısıtlamalar ve ayrımcılık göçmenlerin Almanya'ya tam manasıyla

38 URL-33

entegre olması ve toplumsal hayata katılmasının önünde ciddi bir engel teşkil etmektedir. Anayasal demokratik düzene tehdit oluşturduğu düşünülen legal ve illegal yüzlerce dernek, vakıf ve organizasyon Federal Almanya'nın iç istihbarat teşkilatı olan Anayasayı Koruma Teşkilatı (*Bundesamt für Verfassungsschutz BfV*) tarafından düzenli olarak takip altında tutulmaktadır. Bununla beraber bazı dernek ve kuruluşların böyle bir tehdit oluşturmaktan ziyade siyasi nedenlerle takip altına alındığı ile ilgili şikâyetlerde bulunmaktadır.

Siyasal Katılma Hakları

Anayasal bir demokrasi olan Federal Almanya Cumhuriyeti'nde seçimler serbest ve adil bir şekilde yapılmaktadır. Federal Almanya Cumhuriyeti Anayasası'na göre Alman vatandaşı olan ve 18 yaşını bitiren herkes Federal Meclis, eyalet meclisleri ve belediye seçimlerinde seçme ve seçilme hakkına ve referandumlarda oy kullanma hakkına sahiptir. Avrupa Birliği üyesi ülkelerden birinin vatandaşı olan ve Almanya'da yaşayan kişiler AB yasaları gereği 1992 yılından beri yerel seçimlerde ve AB parlamentosu seçimlerinde seçme ve seçilme hakkına sahiptir. Bunun dışında kalan ülkelerin vatandaşlarının Federal Almanya Cumhuriyeti'nde yapılan seçimlerde seçme ve seçilme hakkı bulunmamaktadır.³⁹

2014 yılı sonu itibarıyla Almanya'nın nüfusu 81,1 milyondur. Bu nüfusun %20,3'ü göçmen kökenlilerden oluşmaktadır.⁴⁰ Göçmen kökenli nüfusun yaklaşık yarısını oluşturan 8.152.968 kişi Alman vatandaşı değildir. Bu rakamın yarısına yakını yani 4.480.574 kişi AB dışındaki bir ülkenin vatandaşıdır.⁴¹ Neredeyse tamamına yakını Almanya'da uzun dönemdir ikamet eden ve bir kısmı da Almanya'da doğmuş olan bu kişiler Federal Almanya Cumhuriyeti'nde yapılan seçimlerde oy kullanma ve seçilme hakkına sahip değildir. Bu grubun ne kadarını 18 yaşından büyük kişilerin oluşturduğu ile ilgili bir istatistik bulunmamaktadır. Buna rağmen Almanya'da bugün yaşayan nüfusun yaklaşık %10'unun federal ve eyalet

39 URL-34

40 URL-35

41 URL-36

düzeyinde, %5 inden biraz fazlasının ise federal, eyalet ve yerel düzeylerde siyasi temsil hakkından mahrum olduğu ve demokratik süreçlere etki edemediğini iddia etmek mümkündür. Yapılan bazı araştırmalara göre Almanya'nın büyük şehirlerinde yaşayan 18 yaşından büyük şahısların yaklaşık olarak 1/8'inin seçme ve seçilme hakkı bulunmamaktadır. Mesela Frankfurt'ta yaşayanların %15'i Stuttgart'ta yaşayanların %13'ü ve Münih'te yaşayanların %12'sinin seçme ve seçilme hakkı bulunmamaktadır.⁴²

Eğitim, Kültür ve Aile Bağlamında Hukuki Durum ve Gelişmeler

Alman eğitim sistemi temel düzey (3 ve 6 yaş arasındaki kreş eğitimi), ilkökul düzeyi (1. ve 4. sınıfları kapsar), iki kademeli orta eğitim (ortaokul ve lise) düzeyi olmak üzere dört aşamaya ayrılmaktadır. İlkokuldan ortaokula geçiş her bir federal eyalete göre değişiklik göstermektedir. Ancak ortaokul düzeyi temel olarak 3 tip okuldan oluşmaktadır. Almanya'da bu üç türden birine yapılan kayıt alınacak uzmanlık dalına ulaşmayı biçimlendirmektedir. *Hauptschule*, düşük düzeyli bir ortaokul iken, orta düzey ortaokul *Realschule* olmaktadır. *Gymnasium* ise akademik ortaokul olarak sayılmaktadır. Daha prestijli mesleki eğitim pozisyonları ve gelecekte artan iş fırsatları ancak orta düzey ve akademik ortaokullarda mümkün olabilmektedir. Ayrıca, özel eğitim okulları *Sonderschule*, sahip oldukları gelişim geriliği nedeniyle sıradan okullarda yeterince yardım alamayan öğrencilere hizmet vermektedir. Bu anlamda *Sonderschule* özel eğitim gerektiren ve daha çok zihinsel engellilerinin gittiği bir okuldur.

Realschule ise yine düşük düzeyde bir okul tipi olmakla birlikte, öğrencilere genel eğitim konusunda daha geniş bir imkân, mesleki ve daha yüksek eğitime giriş nitelikleri kazandırmak ve devam etme konusunda fırsatlar yaratmaktadır. *Hauptschule* ve *Realschule*'den mezun olanlar (veya *Gymnasium*'da 10. sınıftan

42 URL-37

sonra) ikili sistem içinde okul ve işi birleştiren mesleki eğitime ve staja başlayabilmekte ya da öğrenciyi üniversitede uygulamalı bilimlere hazırlayan (*Fachhochschulen*) 11. ve 12. sınıfta çeşitli teknik liselere (*Fachoberschulen*) devam edebilmektedir. *Gymnasium* ortaokul ve lise düzeylerindeki eğitimi kapsamakta (5. sınıftan 13. sınıfa) ve derinlemesine bir genel eğitim vererek yüksek eğitime girişi hedeflemektedir. Okul tipleri federal düzeyde benzeşmesine rağmen eyaletler, okul tiplerine bağlı olarak birbirlerinden farklı müfredatlar belirleyebilmektedir.

Hauptschule'ye giderek artan oranda dezavantajlı sosyal gruplar ve göçmen ailelerden gelen çocuklar devam etmektedir. Göçmenlerin önemli bir kısmı da *Sonderschule*'ye yönlendirilmektedirler. İlkokuldan sonra yönlendirilen ortaokul ve lise denginde bir okul türü olan *Hauptschule*'ye gittiğinizde üniversiteye gitme ihtimaliniz azalmaktadır. *Hauptschule*, *Realschule* ve *Gymnasium* okulları arasında geçiş ihtimali bulunmakta ama ilgili imkanı kullanabilenlerin oranı düşük kalmaktadır. Öğrenciler okul tipleri içinde değişiklikler yapabilmelerine rağmen, bu değişiklikler çoğunlukla gerçekte aşağı düzeydeki bir okula doğru olmaktadır. Sonuç olarak, Alman eğitim sisteminde ortaokul eğitimi verdiği farklı diploma çeşitleriyle açık bir hiyerarşik düzene yol açan üç tür okul sistemine dayanmaktadır. Bu sistem içinde sadece *Gymnasium*'dan alınan *Abitur* diploması üniversiteye girişi sağlamaktadır. En düşük diploma (*Hauptschule*) ise 9. ve 10. sınıftan sonra kazanılmakta ve öğrencileri nitelikli iş ve mesleki eğitim konusunda en dezavantajlı konuma getirmekte ve itibarı son yıllarda iyice gözden düşmektedir. Orta düzeyde bir orta eğitim kurumu olan *Realschule* ise daha iyi bir mesleki eğitim vadetmektedir. Çok programlı liseler ise (*Gesamtschule*) bazı eyaletlerde 4. tip okulları oluşturmaktadır ve bu üç tür okulu bütünleştirip aralarındaki geçişleri kolaylaştırmayı hedeflemektedir.

Tavsiye Sistemi Meselesi

Hauptschule'ye gitmek Türk göçmenler açısından mesleki gelişimlerini baştan sınırlamak anlamını taşımaktadır. Buralar göçmenlerin yoğun olarak gittiği okullar haline gelmiş durumdadır. *Hauptschule*'den mezun olanlar belli türde ve daha az gelir getiren mesleklere (tezgâhtarlık, kuaförlük, araba tamirciliği vb.) yönelmek zorunda kalmaktadır. Okul sistemi içinde ezilen göçmen çocukların önemli sorunlarından birini de "tavsiye sistemi" oluşturmaktadır.

Söhn ve Özcan'a (2006) göre yapısal sorunlardan birinin de -diğer ülkelerle kıyaslandığında- Alman okul sisteminde öğrencilerin farklı ortaokullara gitme kararını çok erken yaşlarda vermek zorunda kalmaları olduğu söylenebilir. Bu karar öğrencinin tüm yaşam şanslarını ve geleceğini önemli bir şekilde etkilemektedir. Erken verilen okul kararları daha ileri yaşlarda geri dönülmez bir şekilde öğrencinin kariyerini olumsuz yön vermektedir.

Yaşam Tarzı (*Leitkultur*) Meselesi

Kültürel açıdan bakıldığında Almanya'da yaşayan göçmenler arasında bazı hususlar öne çıkmaktadır. İlk olarak Türkiye'deki çıkış noktalarında olsun, Avrupa ülkelerindeki varış noktalarında olsun, Türk göçmenlerdeki coğrafi yoğunlaşma öteki göçmen topluluklara oranla çok daha dikkat çekicidir. Hemşerilik bağları göçmen olarak yaşadıkları toplumlarda da canlı kalmaktadır.

Diğer taraftan ailevi değerlerin korunması modernleşmenin yaygınlığına rağmen belirgindir. Türkiye kökenli göçmenler halen evliliklerini Türkiye'den yapmakta ve hızla aile birleşimi işlemlerini halletmektedir. Erken yaşta evlilik de Türk göçmenlerde bir başka dikkat çekici unsurdur.

Türk göçmenleri anadillerini koruma eğilimindedir. Hatta bu eğilim o kadar baskındır ki Avrupa dillerini öğrenme konusundaki zayıflıkları onların mesleki nitelikler ve eğitim açısından yukarıya doğru hareketliliklerini kısıtlamaktadır. İkinci neslin önemli sorunu Almanca öğrenmek olmuştur, yeni nesiller ise Türkçeyi korumaya çalışmaktadır. Kültürel değerlerin korunmasını dil üzerinden sağlama bilinci giderek yaygınlaşmaktadır. Bu nedenle Türkçe dergi ve gazetelerin dönemi Almanya'da bitecek gibi görünmemektedir.

Avrupa'daki Türklerin diğer göçmen gruplarla kıyaslandığında göçmen olarak geldiği ülkelerin kurumları ve sivil toplum örgütleriyle kurduğu ilişki nispeten daha az gelişmiştir (Manço, 2009). Oysa Türkiye kökenliler geldikleri ülkenin sivil toplum kuruluşu ve entelektüelleriyle daha yakın bir zihinsel ilişki içindedir. Teknolojinin sunduğu imkanlar Türkiye kökenli göçmenleri giderek köklerinin bulunduğu ülkeye daha da yaklaştırmaktadır.

Müslüman topluluklar arasında Kuzey Afrikalı, Güney Asyalı ve Balkan Müslümanlarına kıyasla Alman kurumları ve sivil toplum örgütleriyle en az ilişki kurma eğiliminde olan topluluk Türkiyeli göçmenlerdir. Ayrıca, liberal Müslüman topluluklar ve siyasallaşmış İslamcı gruplar arasında güçlü bir diyalog ve kurumsallaşma eğilimi söz konusu olmadığından, Federal Alman Devleti ile müzakere edecek ve Müslüman topluluğu temsil edecek herhangi bir ortak Müslüman organizasyonu kendiliğinden oluşmamaktadır. Alman devletinin inisiyatifiyle Alman İslam Konferansı (*Deutsche Islam Konferenz*) oluşturularak aslında birbiri ile anlaşamayan birçok göçmen derneği ve çatı örgütleri bu bağlamda muhatap kabul edilmektedir.

Almanya'daki görece özgürlük ve özerklik ortamında Türkiyeli göçmenlerin bir kısmının güçlü politik pozisyonlar aldığı söylenebilir: Almanya'da Türkiyeli göçmenlerin siyasal açıdan kendilerini daha rahat ifade etmeleri onların dini, etnik ve ideolojik aidiyetlerini güçlendirecek bir etkide bulunmaktadır. Siyasi

özgürlük ortamı her kimliğin daha küçük parçalarla kendini tanımlamasına imkân sağladığından, Türkiye kökenli göçmenler ortak sorunları bağlamında bile birleşmekte zorlanmaktadır. Bu kültürel dağınıklık göçmen toplumların sorunlarının ve hak taleplerinin berraklaşmasını da engellemektedir.

Öte yandan, genç neslin İslam'ı algılama ve yaşayış tarzları geleneksellikte kozmopolitan/evrensel ilkeleri harmanlayan eklektik bir görünüm arz etmektedir. Genç Türklerin Müslümanlık/İslam anlayışı Alman toplumu ile uyumu vurgulayan bir geçiş sürecine tanıklık etmektedir. Casanova'nın deyimiyle Batı'da Müslümanlık bir *aggiornamento* sürecinden geçmektedir. Yani Batı'nın liberal değerleriyle Katolik Kilisesinin 1960'lı yıllarda yaşadığı uyum sürecini Müslümanlar 50 yıl geriden yaşamaktadır. Siyasal İslami çevrelerin bütününde genç Türklerin İslam anlayışı çoğu zaman Alman toplumuyla işbirliğini, uyumu ve birlikte ortak yaşamayı temel alan ve aynı zamanda Türkiye ile siyasal, kültürel ve ekonomik bağlarını korumayı arzulayan eklektik bir İslam anlayışına evrilmektedir. Alman toplumu ve Türkiye arasında tercih yapmak istemeyen gençler hem gelenekselliği hem de uyumu birlikte deneyimleme alanlarını bu tarz bir Müslümanlıkla bağdaştırmaya çalışmaktadır.

Bir kısım akademisyen, geleneksel değerlere bağlılık ile bireysel özerklik arayışının yan yana bulunabileceğini öne sürerek, bireysel katılımı cemaat hayatının korunmasının birbirine zıt şeyler olmadığını ileri sürmektedir (Manço, 2009). Aslında gelenekle kurulacak katı olmayan bir ilişkinin Alman toplumu ile işbirliği ve ortak yaşamı zenginleştirebileceği öne sürülebilir.

Etnik Ayrımcılık Meselesi

Türk göçmenler özellikle Berlin, Frankfurt ve Köln gibi bazı büyükşehirlerde etnik mahalle diyebileceğimiz bölgelerde ikamet etmektedir. Alman kurumları ile Türk göçmenlerin sivil toplum örgütleri arasında zayıf yaşanan ilişki biçimi

bu mahallelerdeki sosyal dayanışma ağları, etnik tüketim mekânları (niş ekonomisi) ve cemaat ilişkilerini daha güçlü hale getirmektedir. Sonuç olarak, etnik mahalleler, Türk göçmenlerin aşağıya doğru hareketliliklerini, eğitim başarısızlıklarını ve Alman toplumunun marjindeki kültürel, ekonomik ve siyasal konumlarını pekiştirmektedir. Etnik mahallelerdeki toplu yaşam görünümü, Türkiyeli göçmenlerin sosyal mobilizasyonu ve Alman toplumuyla ilişkilerini zayıflatmakla birlikte, bireylerin (özellikle gençlerin) üzerindeki sosyal kontrol mekanizmalarını güçlendirmektedir.

Yeni sağ politikalar, yaklaşık 20-25 yıldır Avrupa'ya damgasını vurmuş durumdadır. Bireyci, göçmenleri asalak olarak gören yeni sağ politikalar yeni bir ırkçılık biçimi oluşturmaktadır. Yeni sağ politikalarının yön verdiği bu ırkçılık, bildiğimiz anlamda apartheid rejime, soykırıma, köleliğe işaret eden ya da beyazların üstünlüğünü savunan bir ırkçılık değildir. Bu yeni ırkçılık, artık biyolojik temellere dayanmamaktadır. Daha ziyade kültürel ve ekonomik saiklerle yapılan bir ırkçılık, hatta bu kavrama Balibar'ın deyişiyle "ırksız bir ırkçılık" diyebiliriz. Bu ırkçılık biçimi, ekonomik refahın ve milli kimliğin bozulmaması amacıyla göçmenler ve mültecileri şeytanlaştırmakta ve tüm olumsuzlukların sebebi göçmenlermiş gibi göstererek göçmenleri günah keçisi haline getirmektedir.

Bu tür yeni ırkçılık göçmenlerde umutsuzluk yaratmakta ve protest kültürünü beslemektedir. Gençlerin protest kimliklerinin oluşumunda en temel kriter kabul görmeme duygusudur. Avrupa'da yeni ırkçılığın motive ettiği bu duygu kültürel olarak halklar arasında kapanmaz bir farklılığın olduğuna işaret etmektedir.

Aile Birleşimi Meselesi

2007 yılında yürürlüğe giren göçmen yasasıyla Türk ve 3. Dünya Ülkesi vatandaşlarının Almanya'ya gelecek eşleri için belirli seviyede dil şartı getirilmiştir. AAD Temmuz ayında 2007 yılından beri Türkiye kökenlilerin aile

Aile Birleşimi ve Dil Sorunu

Almanya'da, 2007 yılından itibaren aile birleşimini kapsayan ve evlilik yoluyla Türkiye'den Almanya'ya gelecek olanları ilgilendiren bir uygulama başlamıştır. Bu uygulama uyarınca, entegrasyonu kolaylaştırmak amacıyla, en az A1 seviyesinde Almanca Dil Sertifikası alınması şart koşulmuştur. Fakat bu karar, örneğin, Japonya ya da Kanada'dan gelecekler için geçerli değilken Türkiye'den gelecekler için geçerliydi. Dolayısıyla Türkiye kökenlilere yönelik bir ayrımcılık uygulandığına yönelik karşı çıkışlar artmıştır. Sonuç olarak, Avrupa Adalet Divanı 10 Temmuz 2014 tarihli kararıyla bu uygulamayı Avrupa Birliği Hukuku'na aykırı bulmuştur.

birleşimlerine önkoşul olarak getirilen Almanca dil bilgisi sınavını kabul edilemez bulmuştur. AB üyesi ülkelerin vatandaşlarına, Japonya, Güney Kore, İsrail, ABD, Kanada ve Avustralya vatandaşlarının aile birleşiminde zorunlu tutulmayan ancak Türk vatandaşlarına uygulanan test AAD tarafından AB'nin 2003 yılında kabul ettiği aile birleşimi hakkındaki yönergesine aykırı bulunmuştur. CDU tarafından yönetilen İçişleri Bakanlığı karara mesafeli yaklaşırken SPD tarafından idare edilen dışişleri bakanlığı karara riayet etmek istediklerini açıkladılar.⁴³ Sonuçta Türk

vatandaşları için bu tür ayrımcı düzenlemeler AAD tarafından kaldırılırken üçüncü dünya ülkesi vatandaşları için halen devam etmektedir.

Bunun dışında rıza dışı evliliğin engellenmesi ve göçmenlerin uyumu için evlilik yaşı şartı 16'dan 18'e yükseltilmiştir. İlgili madde özetle ; *"Evlilik nedeni ile Almanya dışından bu ülkede ikamet amacı ile gelecek yabancı karı veya kocanın gelmeden önce kendi ülkesinde Almanca öğrenmesi ve lisan bilgisinin teyidi öngörülmektedir. ...Ayrıca, birleşecek olan eşlerin her ikisinin de en az 18 yaşında olması ve bu esasın yabancı eşin Alman eşi ile Almanya'da ikameti için de geçerlidir".*(İkamet Yasası 28. ve 30.maddeler)

Aynı düzenleme kapsamında *"Eşlerin veya birleşecek diğer aile fertlerinin birbirleriyle olan akrabalık ilişkisinin Almanya'ya gelecek olan kişinin salt bu ülkede ikamet amacı ile bu ilişkinin kullanıldığı veya eşlerden birinin diğerinin ikameti amacıyla zorlandığının tespiti halinde aile birleşiminin engellenmesi amaçlanmıştır."* (İkamet Yasası 27.madde)

43 URL-72

Bu durumda, aile birleşimi uygulamasından yararlanmak suretiyle Almanya'daki eşinin yanına gitmek isteyen bir Türk vatandaşının, bu ülkede yürürlüğe konulan düzenleme uyarınca öngörülen A1 düzeyinde Almanca dil bilgisine sahip olabilmesi için, haftada 30 saat üzerinden uygulanacak 3 aylık yoğun bir Almanca kursunda toplam olarak en az 360 saatlik bir dil öğrenimi görmesi talep edilmektedir. Öte yandan, Türkiye genelinde bu gibi kurslar ancak İstanbul, Ankara ve İzmir gibi büyük merkezlerde verilmektedir. Aile birleşimi yapmak isteyen ve büyük merkezlere uzak köy, kasaba ve şehirlerde oturan vatandaşlar için bu uygulama hem maddi hem de manevi yönlerden büyük külfet getirmekte ve aile birleşimini hemen hemen imkânsız kılmaktadır.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Hakkı Bağlamında Hukuki Durum ve Gelişmeler

Avrupa Birliği-Türkiye Ortaklık Hukuku, Birlik ülkelerindeki Türk vatandaşlarının ikamet ve çalışma statüleri ile sosyal hakları açısından büyük önem arz etmektedir. Türkiye ile Avrupa Birliği arasındaki ortaklık ilişkilerini düzenleyen ana sözleşmeler, 12.09.1963 tarihinde Ankara'da imzalanan Ortaklık Anlaşması ile 23.11.1970 tarihinde Brüksel'de imzalanan Katma Protokol'dür. Söz konusu Anlaşma ve Protokol'e dayanılarak Ortaklık Konseyi'nce 20.12.1976 tarihinde 2/76, 19.09.1980 tarihinde 1/80, 2/80 ve 3/80 sayılı Ortaklık Konseyi Kararları çıkarılmıştır. Türkiye ile Avrupa Birliği arasında alınan en son karar ise, 06.03.1995 tarihli ve 1/95 sayılı Türkiye-Avrupa Birliği arasındaki Gümrük Birliği Uygulaması'na ilişkin olanıdır.

Ankara Anlaşması ve Katma Protokol'le, Avrupa Birliği ülkelerinde yaşayan Türk vatandaşları açısından özet olarak, *“Türkiye ile AB üyesi ülkeler arasında işgücünün serbest dolaşımının kademeli olarak sağlanması, AB'de çalışan Türk işçilerine, ücret ve diğer çalışma koşulları açısından vatandaşlığa dayalı ayırıcı muamele yapılmaması, AB'de çalışan Türk işçilerinin ve aile fertlerinin sosyal*

güvenlik haklarının korunması, taraflar arasında hizmetlerin serbest dolaşımının sağlanması, Türkiye ile AB üyesi ülkeler arasında genç işgücü mübadelesinin teşvik edilmesi, Türkiye ile AB üyesi ülkeleri arasında serbest dolaşımın gerçekleşmesine kadar Birlik üyesi ülkelerdeki Türk işçilerinin istihdamlarını kolaylaştırmak amacıyla çalışma ve oturma izinlerinin uzatılması ile ilgili çalışmalar yapılması” öngörülmüştür.

Ortaklık Anlaşması ve Katma Protokol’de yer alan hükümlerin uygulamaya geçirilmesi için kabul edilen 2/76, 1/80 ve 3/80 sayılı Ortaklık Konseyi Kararları, siyasi irade eksikliğinden dolayı üye ülkelerin iç mevzuatlarına yansıtılmamış ve uygulamada sorunlar yaşanmıştır. Bununla birlikte üye ülkelerde ikamet etmekte olan Türk vatandaşlarının bu hukuki meselelerde yer alan hükümlere aykırı davranışlar karşısında açtıkları davalarda, yerel mahkemeler dava konusu olan işlemlerin bu hukuk içindeki durumunu belirlemek için Birliğin yargı organı konumundaki AAD görüşüne başvurmuşlardır.

AAD ilk kez 30.08.1987 tarihli Meryem Demirel Başvurusu ve daha sonra alınan yorum kararlarıyla, Türk işçileri ve aile bireylerinin Ortaklık Hukuku kapsamında sahip oldukları haklara açıklık getirmiştir. Böylelikle ortaklık belgelerinin topluluk hukuku niteliğinde olduğu teyit edilmiş ve bir içtihat hukuku ortaya çıkmıştır.

Almanya’da yerleşik Türk vatandaşları, Ortaklık Konseyi kararları hükümlerinden doğan ve Alman milli mevzuatına göre ayrıcalık taşıyan haklarını, ancak yargı yoluna başvurarak elde edebilmektedirler. Bu yolla kazanılan hakların, Federal İçişleri Bakanlığı ve Federal Çalışma Kurumu’nca, aynı koşullara haiz diğer vatandaşlara da teşmil edilmeye başlandığı; ancak gerek yabancılar mevzuatında gerekse çalışma ve diğer sosyal mevzuatlarda AAD kararları hükümlerinin gerekli kıldığı değişikliklerin henüz yapılmadığı görülmektedir.

Vize Muafiyeti ve Serbest Dolaşım Meselesi

1980 yılından itibaren F. Almanya Türk vatandaşlarına vize uygulamaya başlamıştır. Akabinde diğer Batı Avrupa ülkeleri de bu uygulamayı benimsemişlerdir. Karşılıklı esasa dayanmayan tek taraflı uygulamalara Türkiye'nin çeşitli girişimlerine rağmen henüz son verilmemiştir.

Öte yandan Yabancılar Yasası Uygulama Yönetmeliği'nde yapılan ve 15.01.1997 tarihinden itibaren yürürlükte olan bir değişiklik halen F. Almanya'da yaşamakta olan sayıları 650.000 dolayındaki 16 yaşından küçük Türk vatandaşlarına oturma izni almaları zorunluluğu getirilmiştir. Aynı değişiklikte F. Almanya'daki Türk vatandaşları halen Türkiye'de yaşayan 16 yaşından küçük çocuklarının ziyaret veya ebeveynlerinin yanında sürekli ikamet amacıyla F. Almanya'ya gitmek istemeleri halinde vize alma zorunda bırakılmaları yeni birtakım zorlukları da beraberinde getirmiştir.

Bunun yanında, Katma Protokol'ün 41'inci maddesi l'inci fıkrasının teyit edildiği AAD'nin 19 Şubat 2009 tarihinde almış olduğu sosyal kararı ile Türk vatandaşlarının bir hizmet sunmak ve almak amacıyla bir AB ülkesine vizesiz giriş yapma hakkı olmasına rağmen bugüne kadar bu hak uygulanmamıştır.

Diğer taraftan, 13 Aralık 2013 tarihinde Ankara'da imzalanan Türkiye-AB Vize Muafiyeti ve Geri Kabul Anlaşması ile Türk vatandaşlarının 2,5 yıl sonra AB ülkelerine vizesiz giriş yapabilecekleri öngörülmekte olmasına rağmen bu konu 2015 yılı sonunda halen müzakere edilmektedir.

Özetle AB ilerleme raporlarında serbest dolaşımın engellenmesine ilişkin tedbirlerden söz edilmektedir. Ancak Avrupa Birliği'nin temelini oluşturan sözleşmenin öngördüğü 4 temel serbest dolaşımdan biri olan işgücünün serbest dolaşımının engellenmesi bahse konu sözleşmenin ruhuna aykırıdır.

Aynı zamanda AB ülkelerinde çalışan Türk işçilerinin üye ülkelerde Schengen Anlaşması'na göre ikamet izni almaksızın sadece 3 ay kalabilmeleri mümkündür. Bu sürenin kaldırılması ve Türk vatandaşlarının da üye ülke vatandaşları gibi serbest dolaşımalarının sağlanması beklenmektedir. Türk vatandaşları için Batı Avrupa ülkelerinin tamamında vize alma zorunluluğu mevcuttur. Bu da onların seyahat özgürlüğünü kısıtlamakta ve yurtdışında çalışan akrabalarını ziyaret etme imkânından mahrum etmektedir.

Çalışma Hayatında Eşitsizlik Meselesi

Genel Eşit Muamele Yasası 2006 yılında yürürlüğe girene kadar ayrımcılığın önlenmesi hususunda sadece Alman Anayasa'sının "*Kanun Önünde Eşitlik, Kadın ile Erkeğin Eşitliği, Ayrımcılık Yasak'ı*" başlığını taşıyan 3. maddesinin 3. fıkrasının "*Cinsiyeti, soyu, ırkı, dili, yurdu ve kökeni, inancı, dini veya siyasi görüşleri dolayısıyla hiç kimse mağdur edilemez ve hiç kimseye imtiyaz tanınamaz. Hiç kimse engel ve sakatlığından dolayı mağdur edilemez*" hükmü gereğince devlet organları iş ve işlemlerini bu anayasa maddesine göre uyarlamaktaydı, ayrıca bir kanun maddesi mevcut değildi.

Ayrımcılığı önleme hususunda AB Komisyonu birçok AB ülkesine "*İrk ve Etnik Kökene Bakılmaksızın Kişilere Eşit Muamele Edilmesi İlkesine İlişkin 2000/43/EC sayılı Konsey Direktifi*" ile "*İstihdam ve Meslekte Eşit Muamele İçin Genel Çerçeveye Dair 2000/78/EC sayılı Konsey Direktifi*"ni ulusal mevzuatında uygulamamıştır. Bu çerçevede Komisyon Almanya Federal Cumhuriyeti hakkında AAD nezdinde şikâyette bulunmuştur.

AAD ise 2000/43/EC direktifini Federal Hükûmet uyarlamadığı için uyarıda bulunmuş, ancak kanun taslağı hazırlanmış olmasına rağmen siyasi nedenlerden dolayı ertelenmiştir. Bilindiği üzere AB direktiflerine uyma zorunluluğu nedeniyle yasa tasarısı gündeme getirilerek "Genel Eşit Muamele Yasası" olarak değiştirilen

tasarı 29.06.2006 tarihinde oy çokluğuyla Mecliste yasalaşmıştır. Bu kanun özetle; “İşveren yanında işe girmede veya bağımsız çalışmada, ücret ve işten çıkarma koşulları dâhil, istihdam ve çalışma koşullarıyla ilgili uygulamalarda, mesleki eğitim, meslekte ilerleme, meslek değiştirme de dâhil olmak üzere, meslek eğitiminin ve meslek danışmanlığının her alanından ve türünden yararlanmada, işçi ve işveren kuruluşlarına üye olmada, bu kuruluşlarda görev almada ve bunların hizmetlerinden yararlanmada, sosyal güvenlik ve sağlık hizmetleri dâhil, sosyal korumadan yararlanmada, sosyal öncelikler ve avantajlardan yararlanmada, eğitimde, konut kiraya verme dâhil, kamuya sunulan mal ve hizmetlerden yararlanmada, ırka, etnik kökene, cinsiyete, dini inanca veya dünya görüşüne, fiziksel özre, yaşa ve cinsel tercihe dayandırılan ayrımcı muameleler yasaklanmakta” bu şekilde yürürlüğe girmiş ve düzenlemeye uymayanlar için cezai müeyyide öngörülmüştür.

Anayasa dışında artan yabancı göçmen nüfusa yönelik bir kanun olmaması AB ve Almanya çapında eksiklik olarak görülmüştür. Eşit Muamele Kanunu ile kısmen bu boşluğun doldurulduğu düşünülmektedir. Bahse konu kanun özellikle yabancılar açısından çalışma hayatında ve toplumsal yaşamda az da olsa günlük hayatta karşılaştıkları ayrımcı iş, hareket ve eyleme karşı yasal olarak bir zemin hazırlamıştır.

Federal Almanya’da kilise ve kurumları kendi özerk iş hukukuna sahip olması sebebiyle, bu tür kurumlarda diğer din mensuplarına ayrımcılık yapılmaktadır. Eşit Muamele Kanunu’nda birçok yeni düzenlemeler yapılmasına rağmen Protestan ve Katolik kurumlarında Eşit Muamele Kanunu 9. maddesine göre ilgili kurumlarda çalışacak veya ilgili kurumlara başvuruda bulunacak kişilerde dine mensubiyet aranmaktadır.

Dolayısıyla yasa ile bağdaşmayarak farklı dünya bakışı ve inancına sahip olanlara doğrudan ayrımcılık yapılmaktadır. Bu durum göçmenlerde insan hakları ve hukuk devleti inancını zedelemektedir.

Öte taraftan, bilindiği üzere devletten sonra en büyük işveren kilise kurumlarıdır. Bu derece büyük iş potansiyeline sahip olan ve vergi desteği yapılan kilise kurumları devlet eliyle göçmen vatandaşlara ayrımcılık yapmaktadır. BM-Anti Milliyetçilik Anlaşması'nın 1. maddesine göre; *"...yüz rengi, köken ve ulus ya da halk kökeni farkı gözetmeyi, kısıtlama ya da tercihte ayrımcılığı, politik, ekonomik, sosyal, kültürel veya kamusal alanda ayrımcılık ve haksızlığı etkisiz hale getirme ya da azaltma yoluna gidilmelidir."*

BM-Anti Milliyetçilik Anlaşması'na taraf olan Almanya, yapısal ayrımcılık ve haksızlığa karşı mücadeleyi kilise işverenlerine vermiş olduğu özerk hukuktan dolayı uygulamamaktadır. Diğer taraftan, Alman hukukuna göre; *"Hıristiyanlık, Yahudilik, İslam, Budizm gibi dinlere mensubiyet ayrıcalık getirmemektedir."* Bunun dışında kiliseye bağlı olan Diakoni veya Caritas gibi kurumlarına yapılan iş başvurularında, başvuru sahiplerinde dini mensubiyet aranması veya dini vecibelerini yerine getiren/getirmeyen olarak nitelendirilmesi ayrımcılık olarak değerlendirilmektedir.

Avrupa Birliği ülkelerinin gençleri ve Alman gençleri *Eğitim Teşvik Yasası (BaföG)* çerçevesinde sağlanan burs ve kredi imkânlarından eşit koşullarda faydalanmaktadır. F. Almanya'da eğitim gören Türkiye vatandaşlarında ise yardımın başlama tarihinden önceki son 5 yılda Almanya'da ikamet etmiş ve çalışmış olması veya anne ya da babasının yardımın başlama tarihinden önceki son 6 yıl içinde toplam 3 yıl süreyle ülkede ikamet etmiş ve çalışmış olması şartı aranmaktadır.

Diğer taraftan Federal Almanya'da eğitim gören Türk vatandaşları bazı meslek dallarında gerek serbest gerekse bir işverene bağlı olarak (hekimlik, diş hekimliği vb.) çalışmalarına izin verilmeme riskiyle karşı karşıya kalmaktadır. Ayrıca hukuk, iktisat, politika bilimi ve diğer sosyal bilimler öğrenimi gören gençler ise Türk vatandaşları olma hasebiyle kamu görevlerinde memur olarak görev yapamamaktadırlar.

Bölüm II

İNSAN HAKLARI İHLALLERİNE DAİR OLAYLAR VE SORUNLAR

II. İNSAN HAKLARI İHLALLERİNE DAİR OLAYLAR ve SORUNLAR

İnsan hakları ihlallerine dair 2014 yılı içinde yaşanan olayların da ayrıca ele alınması gerekmektedir. Bu bağlamda raporun hazırlanması aşamasındaki başlıklara dikkat edilerek yaşanan olay ve sorunlara yer verilecektir.

Kişi Hakları Bağlamında Yaşanan Olaylar ve Sorunlar

Sol Parti'nin İslam Karşıtlığı Hakkındaki Soru Önergesi

Die Linke Partisi parlamentoda İslam ve Müslüman karşıtlığı ile ilgili verdiği soru öneresine hükümet tarafından cevap verildi. Partinin, soru önergesinde, günlük ziyaretçi sayısının 100 bini aştığı söylenen "Politically Incorrect" isimli internet sayfasında özellikle yorumlar kısmında Müslümanların aşağılandığı, onlara yönelik nefret duygularının ve kışkırtmaların dile getirildiği hatırlatılarak hükümetin bu organizasyonla ilgili düşüncesi soruldu. Hükümet temsilcileri söz konusu soru öneresine verdikleri cevapta internet sitesinde ortaya konulan eylemlerin aşırı sağ çabalar olarak nitelendirilemeyeceğini ifade etti. Hükümete göre sitede ifade edilen görüşler genel olarak yabancılaşmaya karşı korkunun ifadesi olarak görülmektedir.

Kişi hakları konusunda yaşanan önemli ihlallerin bazılarını kolluk kuvvetlerinin göçmenlere yaklaşımı oluşturmaktadır. Ayrıca özel hayatın dokunulmazlığı ya da cezaevi şartlarının olumsuzluğu kişi hakları bağlamında yaşanan hak ihlallerinin diğer alanlarını oluşturmaktadır. Önemli tartışma alanlarından biri de Almanya'nın verdiği hava üslerinin kullanılmasına ilişkin izinler çerçevesinde insansız hava araçlarıyla açık bir tehdit oluşturmadan ve yargılamadan şüpheli görülen sivillerin öldürülme olaylarının artmasıdır.

Kolluk Kuvvetlerinden Kaynaklanan Mağduriyetler

Saksonya-Anhalt Eyaleti'nin isteği üzerine yapılan bir bilimsel araştırma raporunda da gösterildiği gibi, kolluk kuvvetleri yabancılara ve yabancı kökenli Alman vatandaşlarına karşı duyarsızdılar. Alman toplumunun bir kesiti

olarak değerlendirilen bu durumun değiştirilmesi amacıyla polis memurlarının eğitiminde kültürlerarası iletişime daha fazla önem verilmesi istenmektedir.⁴⁴

7 Ekim 2014 tarihinde yaptıkları bir açıklama ile raporun olumlu olduğunu belirten Sol Parti (*Die Linke*) bir adım daha atarak, kolluk kuvvetlerinin hallerini değiştirmelerinin de sorunları çözmede yeterli olamayacağı değerlendirmesinde bulundu. Sol Parti'ye göre kolluk kuvvetlerinin siyasal sebepli suçların tanımındaki yetersizlikler nedeniyle, sağ ve ırkçı şiddet şeklinde bir ayırım yapması bu değerlendirmenin gerekçesini oluşturmaktadır. Sol Parti yaptığı çağrı ile bu durumun önüne geçilerek, tek tek olayların aydınlatılması ve siyasal gerekçeli suçların tanımının acilen değiştirilmesi gerektiğini ifade etmektedir (Sol Parti Eyalet Meclisi Basın Açıklaması, 07.10.2014). Son olarak NSU cinayetlerinde de görüldüğü üzere, bu ayırım nedeniyle, kolluk kuvvetleri, cinayet zanlıları hakkında araştırma yapmak yerine kurbanların yakınlarını şüpheli kabul edip sorgulamaya başlamışlardı. Basına yansıdığına göre Alman polisininin 2014 yılında toplam yedi kişiyi öldürdüğü 31 kişiyi de yaraladığı İçişleri Bakanlığı'nca açıklanmıştır.⁴⁵

Polisin Orantısız Güç Kullanımı

Polisin silah kullanması sonucu ölüme yol açan olaylara örnek olarak 2014 yılının 25 Temmuz'unda meydana gelen hadise verilebilir. Bavyera eyaletine bağlı Burghausen şehrinde gerçekleşen olayda, bir sivil polis memuru, hakkında yakalama kararı bulunan 33 yaşındaki André B.'yi dur uyarısına uymayıp kaçmaya çalışması üzerine kafasının arkasından vurmuştu. Olayın akabinde soruşturma açılıp, vurma eylemini gerçekleştiren polis memuru ile olayda görevli arkadaşı bir başka polis memuru ve olay mahallinde bulunan çok sayıda kişinin tanıklığına başvurulmuştu. Görgü tanıkları polis memurları hakkında ağır suçlamalar yapmış ve daha sonra Rus asıllı olduğu ortaya çıkan André B.'ye vurulduktan sonra

44 URL-38

45 URL-39

polislerce ilk yardım yapılmadığını söylemişlerdi. Kurbanı tutuklamak üzere olay yerine giden polislerin silahlarına neden başvurdukları, içlerinden birinin zanlıyı neden ayağından değil de kafasından vurduğu gibi sorulara cevap verilemediği gibi; olayın üzerinden bir sene geçmiş olmasına rağmen tetiği çekip zanlının ölümüne sebep olan polis memuru hakkında dava açılıp açılmayacağı bile henüz belirsizliğini korumaktadır.

André B.'nin vurulduğu yerde ikamet eden arkadaşları ve ailelerinden oluşan 50 kişilik bir grup olayı 'Polis şiddetine hayır!' 'Katil polis!' döviz ve sloganları eşliğinde protesto etmişti.⁴⁶

Cezayirli Bir Mültecinin Aşağılanması ve Dövülmesi

Konuyla ilgili gündeme getirilmesi gereken ikinci örnek olay Kuzey Ren Westfalya eyaletinde cereyan etmişti. 20 yaşındaki bir Cezayirli'ye özel güvenlik görevlileri tarafından yapılan kötü muamele ve aşağılamanın basına yansımından sonra, 29 Eylül 2014 tarihinde Burbach, Essen ve Bad Berleburg Mülteci Yurtlarına polis baskını düzenlenmiş ve bu yurtlarda çalışan 11 özel güvenlik yetkilisi hakkında soruşturma başlatılmıştır. Soruşturmada kötü muamele ve aşağılamayı gösteren fotoğraf ve görüntülerin yer aldığı bir cep telefonu da ele geçirilmiştir. Hagen kenti Emniyet Müdürü Frank Richter'in yapmış olduğu açıklamaya göre, özel güvenlikçilerden bir tanesi Cezayirli mülteciye 'Şimdi tekrar şilteye yatmazsan aynı şeyleri bir daha yaşayacaksın' demiştir. Richter'in de belirttiği gibi üzerine kusulmuş olan şilteye yatması istenen mültecinin daha önce dövülmüş olduğu anlaşılmaktadır. Ele geçen cep telefonundaki görüntülerde ayrıca, elleri bağlı bir kişinin yerde yattığı ve yanındaki iki güvenlik görevlisinden birinin yerde yatan kişinin ensesine ayağı ile bastığı da görülmektedir.

46 URL-45

Almanya gibi insan hakları ihlaline karşı aktif mücadeleyi benimsediğini ilan eden bir ülkenin, mülteci yurtlarında ortaya çıkan bu tip skandallar sonucu uluslararası toplum nazarında küçük düşürülmesinin nedeni olarak Alman Polis Sendikası Genel Başkanı Rainer Wendt devlet aygıtında tasarrufa gidilmesini göstermektedir. Daha da vahimi ise Wendt'in bu tür vakaların ileride de yaşanacağını bildirmesidir. Wendt'e göre Alman hükümeti de durumun vehametinin farkındadır ve üzerine düşen görevi yerine getirmelidir.⁴⁷

Hannover'de Polis Karakolunda Mültecilere Kötü Muamele

2014 Mayıs ayında ortaya çıkan olaylarda iki mülteci Alman polisi tarafından kötü muameleye maruz bırakılmışlardır. Biri Afganistan'dan diğeri de Fas'tan Almanya'ya gelen bu kişiler, Hannover şehrinde bir polis karakolunda, dövülme, aşağılanma, bozulmuş domuz eti yedirilme ve daha başka insan onurunu zedeleyici uygulamalarla karşılaşmışlardır. Ayrıca bu olayda 19 yaşındaki Faslı, elleri kelepçeli olmasına rağmen illegal bir şekilde en az iki polis memuru tarafından ağır şiddete maruz bırakılmıştır. Karakolda görevli polisler sosyal medya üzerinden yazılı ve görsel olarak yapmış oldukları paylaşımlarla sevinç gösterisinde de bulunmaktan geri durmamışlardır.⁴⁸

Olay sonrası açıklama yapan siyasi partilerin eyalet temsilcileri, genel olarak skandalın münferit bir olay olduğunu belirtmişlerdir. Yeşiller Partisi'nden İrene Mihaliç'in de aktardığı gibi, olayın geçtiği karakolda görev yapan ve isminin açıklanmasını istemeyen bir başka polis memurunun, gözaltına alınanlara yönelik kötü muamelelerin daha önce de vuku bulduğu şeklindeki açıklamaları doğrultusunda yapısal bir sorundan bahsetmek daha akla yakın görünmektedir.

47 URL-39

48 URL-40

Yine de Almanya'daki karakol ve cezaevlerindeki kötü muamelelerin sistematik olduğu yönünde görüş sahibi olmak şu aşamada mümkün görünmemektedir. Buna rağmen Uluslararası Af Örgütü'nün (*Amnesty*) de belirtmiş olduğu gibi Almanya'da polis ve adli görevliler tarafından işkence ve kötü muameleye karşı önleyici tedbirlerin alınması sistematik olarak önemsizleştirilmektedir. Aynı açıklamada polis için insan hakları ve ırkçılık karşıtı eğitimlerin eksikliğinin yanı sıra polis şiddetinin mevzubahis olduğu olayları araştırarak tarafsız bir organının olmaması, varolan denetleme mekanizmalarının da siyasi irade tarafından uygulanabilir kılınmadığından yakınılmaktadır.⁴⁹

Yaka Kartı ve Hak İhlallerinin Takibi

Ganalı Bir Bayana Saldırı

Anklam'da Ganalı bir bayana kreş önünde tükürüldü ve hakaret edildi. Suç duyurusunda bulunmak isteyen Ganalı bayan iletişim sorunları nedeniyle karakoldan geri yollandı. Ancak beyaz bir Almanın eşliğinde suç duyurusu kabul edildi.

Yukarıda bahsedilen örnek olayların hepsinde, görevini kötüye kullanan polis memurları ile ilgili yasal işlem başlatılabilmemesi; bu kişilerin kimlik ve görev yerlerinin net bir şekilde bilinmesiyle mümkün olabilmektedir. Bununla birlikte 2014 yılında

Almanya'da yasadışı şiddet uygulayan bazı polis memurlarının gerçekleştirdikleri insan hakları ihlallerine karşı herhangi bir cezai müeyyide uygulanamamıştır. Bunun sebebi birçok eyalette polis memurlarının yaka kartı taşımalarının zorunlu olmaması ve bundan dolayı tanınmalarının mümkün olmamasıdır.

Amnesty, 2010 yılında başlatmış olduğu bir kampanya ile Almanya'ya çağrıda bulunmuş ve polis memurları arasından insan hakları ihlallerinde bulunarak suç işleyenlerin, ancak kimliklerinin belirlenebilmesini sağlayabilecek bir düzenleme olan yaka kartı taşımaları halinde ortaya çıkarılabileceklerini vurgulamıştır. Bu çağrıya şu ana kadar yalnızca 6 Eyalet olumlu yanıt verip, uygulamaya yönelik yasal düzenlemeler

49 URL-42

gerçekleştirmişlerdir. Bunlar; Berlin, Brandenburg, Bremen, Hessen, Rheinland-Pfalz ve Schleswig-Holstein'dır. Federal poliste ise böyle bir uygulama yoktur.⁵⁰

Soruşturmalarda Bağımsız Mercilerin Gerekliği

Uluslararası insan hakları kuruluşlarının Almanya'ya yönelik çağrılarında bir başkası da polis şiddetinin soruşturulmasını mümkün kılacak bağımsız mercilerin oluşturulmasıdır. Yasal olmayan polis şiddetinin önüne geçilmesinin etkili hale gelmesi ancak böyle bir suça karışan kişi ya da kişilerin tespiti ve bağımsız organlarca soruşturuların yapılmasıyla mümkün olabilir.

Nitekim gerek AAD gerekse BM çok defa Almanya'ya bu doğrultuda adım atması çağrısında bulunmuştur. En son BM İşkenceye Karşı Mücadele Komitesi'nin 25.11.2011 tarihinde yapmış olduğu değerlendirmede Almanya bu konuda açık bir şekilde eleştirilmiştir.⁵¹

Kolluk Kuvvetlerinin Kullanımında Ayrımcılık:

İrkçi Fişleme (Racial Profiling)

Kolluk kuvvetlerinin kişileri dış görünüşlerinden yola çıkarak denetlemelerine ırkçı fişleme denilmektedir. Bu uygulamada insanlar, güvenlik kurumları tarafından sadece derilerinin rengi, kültürel arka plan veya başörtüsü gibi bir sembol nedeniyle durdurulup kontrol edilmektedir.⁵² Açık bir insan hakkı ihlali olan bu durum, dünyanın başka ülkelerinde olduğu gibi Almanya'da da eleştirilere konu olmaktadır. Bununla birlikte Alman siyasetçiler ve polis yetkilileri böyle bir uygulamanın yasal olmadığını ifade ederek varlığını hukuksal olarak kabul etmemektedirler.⁵³

50 URL-43

51 URL-44

52 URL-45

53 URL-46

Daha çok yasal olmayan yollardan ülkeye giriş yapılmasının önüne geçmek amacıyla polisin yapmış olduğu denetimlerde ortaya çıkan bu sorun, ayrımcılık olması hasebiyle açık bir insan hakları ihlali olup, Alman Anayasası'nın eşitlik ilkesinin düzenlendiği 3. maddeye de aykırıdır. Almanya'da konuyla ilgili istatistiksel veriler mevcut olmamakla birlikte elimizde, Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansı'nın 2010 yılında yapmış olduğu bir araştırmanın sonuçları bulunmaktadır. Buna göre Almanya'da kolluk kuvvetleri tarafından kimlikleri sorulmak suretiyle bir denetimden geçirilen deneklerden %43'ü Alman iken, Türkler ve eski Yugoslavya kökenli kişilerde bu oran %75'i bulmaktadır.⁵⁴

İrkçi fişlemenin en bariz ve aynı zamanda dramatik etkisi muhtemelen en yüksek olanı, kamuoyunda NSU-Cinayetleri olarak bilinen seri cinayetlerdir. Aradan geçen bunca zamandır hâlâ aydınlatılmamış olan bu cinayetler, Amnesty Almanya Şubesi'nin tabiriyle "terörist seri cinayetlerdir". Cinayet hakkında tanıklıklarına başvuru alan kişilerle cinayeti işledikleri öne sürülen katil zanlılarından oluşan toplam 5 kişinin garip bir şekilde ölmeleri ve cinayetler esnasında Alman istihbaratından bir ajanın da NSU örgütü içerisinde yer aldığı bilgisi de eklenince kolluk güçleri üzerindeki hak ihlali şüpheleri güçlenmektedir. Bu kanıyı güçlendirecek bir başka olgu da, ırkçı fişlemenin en önemli delili olarak da gösterilebilecek olan, cinayetleri soruşturan polis ve savcılıkların yıllarca süren soruşturmalarında, zanlıları bulmak için kurbanların aile ve yakın çevresini şüphelerin merkezi yapmaları ya da sorumluları Doğu Avrupa ile Türkiye kökenli kriminal şebekelerinde arayıp araştırmalarını bu doğrultuda yaparlarken akıllarına bir türlü aşırı sağ unsurları getirememiş olmalarıdır.

Cezaevleri ve Karakollarda Yaşanan Mağduriyetler

Almanya cezaevlerinde 31 Mart 2014 itibariyle 2899 Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı bulunmaktadır (Statistisches Bundesamt, 2014: 31). Federal Adalet Bakanlığı basın sözcüsü Anne Katharina Zimmermann'ın yapmış olduğu

54 URL-47

açıklamalardan edinilen bilgilere göre Kasım 2014 tarihi itibarıyla Almanya'da 13'ü açık olmak üzere toplam 184 cezaevi bulunmaktadır. 58.318'inin erkek ve 3.554'ünün kadın olduğu bu cezaevlerinde toplam 61.872 yükümlü ve tutuklu bulunmaktadır. İstatistiklerde konuyla ilgili bilgi olmadığı için Alman pasaportuna sahip kaç Türkiye kökenli mahkûm olduğu belirsizdir.

1988 yılından itibaren tutulmaya başlayan istatistiklere göre cezaevinde ölüm vakalarının sayısı hakkında bilgi sahibi olabilmekteyiz. Buna göre 1998-2013 yılları arasında toplam 2.470 tutuklu hapisanelerde hayatını kaybetti. Bunlardan da 1.183'ü intihar etmiş olarak kayıtlara geçmiştir.⁵⁵

İşkencenin Önlenmesi İçin Ulusal Büro'nun⁵⁶ (*Nationale Stelle zur Verhütung von Folter*) 2014 yılı içinde yapmış olduğu cezaevi denetimlerinde yer yer duş alanlarında mahremiyeti koruyacak duvarların olmadığı tespiti yapılmış ve durumun düzeltilmesi talebi yetkililere iletilmiştir.⁵⁷ Bu durumun, farklı kültür havzasından gelen Müslüman tutuklular için çok daha fazla rahatsızlık verici olduğu izahtan varestedir.

Cezaevleri ve karakollarda karşılaşılan olumsuz bir başka durum da, yine İşkencenin Önlenmesi İçin Ulusal Büro'nun yıl içinde yapmış olduğu teftişlerindeki tespitinde gün yüzüne çıkan bir insan hakları ihlali olarak bazı karakol ve cezaevlerinde tutukluların tuvaletlerde bile kamerayla gözetlenmeleridir. Yetkililerce mahremiyete yeterince önem verilmediği açık olan bu durumun kaldırılması, güvenlik gerekçesiyle bunun mümkün olmadığı durumlarda ise en azından karartma (*buzlama*) uygulanması gerekmektedir ki Ulusal Büro da yıllık raporunda buna yönelik bir çağrıda bulunmuştur.

55 URL-48

56 URL-49

57 URL-50

Eyalet Adalet Bakanları İşkencenin Önlenmesi İçin Ulusal Büro'nun çalışanlarının sayısını iki kat artırarak 8'e çıkarmayı onaylamıştır. Bu gelişmenin Birleşmiş Milletler İşkencenin Önlenmesi Alt Komisyonu'nun Almanya'ya yönelik yapmış olduğu eleştirilere cevap teşkil ettiği düşünülmektedir.⁵⁸ Bununla birlikte, Amnesty'nin de vurgulamış olduğu üzere, 80 milyonu aşan nüfusuyla büyük bir ülke olan Almanya gibi bir ülkede bu önemli görevi üstlenen bir kuruluşun bu kadar az kişi ve yetersiz bir bütçeyle böylesi ağır bir yükün altından kalkabilmesi zor gözükmektedir.⁵⁹

Cezaevleri, Karakollar ve Sınır dışı Nezarethanelerinde Teftişler

İşkencenin Önlenmesi İçin Ulusal Büro'nun 2014 yılında Almanya'da yapmış olduğu insan hakları teftişlerinden bazılarının değerlendirilmesi aşağıda yer almaktadır.

Schäbisch Gmünd Hapishanesi

28. Temmuz 2014 tarihinde yapılan incelemeler sonucu hapishanede bulunan kamera kaydı uygulamasının tuvalette de devam ettirildiğinin anlaşılmasıyla mahkûmların mahremiyetlerine yeterince saygı gösterilmediği tespit edilmiştir.

Özel alan ve mahremiyetle ilgili aynı hapishanede karşılaşılan bir başka olumsuz durum da, duş alanları arasında birbirini ayıracak duvarların mevcut olmayışıdır.⁶⁰ Özellikle İslami kültürden gelen Müslüman tutukluların böyle bir ortamda duş yaparlarken kendilerini rahat hissetmeleri mümkün görülmemektedir.

Frankfurt Emniyet Müdürlüğü Nezarethanesi

Ulusal Büro'ya ait İşkencenin Önlenmesi İçin Eyalet Komisyonları'nın 2014 yılında önceden bildirimde bulunarak ya da bulunmadan yapmış oldukları

⁵⁸ URL-51

⁵⁹ URL-52

⁶⁰ URL-52

karakol ve nezarethane teftiş ve incelemeleri sonucu tespitleri şöyle olmuştı: Mahkûmların mahremiyetlerine özen gösterilmeden video kaydı yapılmaktadır. Mahremiyete saygının ötesinde, karakollarda bulunan gözaltı odalarında geçerli bir sebep olmadan sürekli kamera kaydı yapılması da komisyon tarafından yasalara aykırı bir durum olarak değerlendirilmiştir.⁶¹

Ulusal Büro'nun Frankfurt Emniyet Müdürlüğü'nün nezarethanesinde yapmış olduğu incelemeler sonucunda raporlarında belirttikleri tespitler de, insan hak ve onurunun korunması adına Almanya açısından kaygı vericidir. Burada gözaltına alınanların çırılçıplak soyundurularak üzerlerinin aranması, kişinin mahremiyetine yönelik ağır müdahale olarak değerlendirilmiştir.⁶²

Ulusal Büro'nun 2014 yılı raporunda belirttiği üzere özellikle karakollarda görev yapan memurların, gözaltına alınan ve farklı kültürlerden gelen kişilerle yaşadıkları iletişim sorunlarının giderilmesi amacıyla sadece bir kereliğine ziyaret ettikleri, kültürlerarası beceriyi artırma seminerleri yeterli olmamaktadır. Böylesi durumlarda mahkûmlar için gerektiğinde kısa süre içinde tercüman ayarlanması veya bu sağlanamıyorsa telefonla tercüme hizmeti verilmesi gerekmektedir. Uzun vadede ise ülkede en fazla kullanılan yabancı dillerde broşürler hazırlanmak suretiyle gözaltına alınanların, içinde buldukları süreç ile ilgili bilgilendirilmeleri sağlanmalıdır.⁶³

Kaçak Göçmenler İçin Sınırdışı Nezarethaneleri (Abschiebungshaft)

Almanya, AAD'nin 17 Temmuz 2014'te almış olduğu karar uyarınca bu tarihe kadar geçen sürede illegal olarak ülkeye girmiş olan veya iltica başvuruları reddedilmiş olup sınır dışına çıkarılmayı bekleyen göçmenleri artık hapisanelerde alıkoyamayacak ve onlara adi suçlu muamelesi yapamayacaktır. İnsan onuruna aykırı bulunarak yürürlükten kaldırılması istenen bu duruma son verilip, bundan

⁶¹ URL-52

⁶² URL-52

⁶³ URL-52

böyle haklarında verilen sınır dışı kararı kesinleşmiş olan göçmenlerin kendileri için düzenlenmiş özel tesislerde bulundurulmaları gerekmektedir.

Kaçak olarak ülkeye giren göçmenlerin, durumlarının açıklığa kavuşturuluncaya kadar geçen süre içinde hapisanelerde alıkonularak, adi suçlu muamelesine tabi tutulmaları, insan hakları örgütleri ve diğer sivil toplum örgütleri tarafından uzun süredir eleştirilmekteydi. Ulusal Büro da 2013 yılında yapmış olduğu hapisane incelemelerinde bu durumun insan hak ve onuruna aykırılığına dikkat çekmişti. En son AAD'nin yukarıda belirtilen karara uyma yükümlülüğü ortaya çıkınca Almanya, bu karara uygun adımlar atarak, mültecilerin geldikleri ülkeye geri gönderilmek üzere içinde tutuldukları hapisaneleri kapatmaya ya da artık bu amaçla kullanılmaya başlamıştır.⁶⁴ AAD'nin kararının ardından kısa bir süre sonra Federal Adalet Mahkemesi de 25 Temmuz 2014 tarihinde almış olduğu karar uyarınca sınır dışı edilecek mültecilerin cezaevlerinde tutulamayacaklarına hükmetti. Büren Hapishanesi'nde gözaltında bulundurulmuş bir Türk vatandaşının açmış olduğu dava⁶⁵ sonucu alınan bu kararın ardından harekete geçen Alman yetkililer, Federal hapisanelerde tutulan 30 mülteciyi serbest bırakmıştır.⁶⁶ Böylelikle Almanya Cizvit Hizmeti'nden Heiko Habbe'nin de ifade ettiği gibi, masum insanların suçlular gibi muamele görmelerine bir son verilmiştir.⁶⁷

Özel Hayat, İletişim ve Konut Dokunulmazlığı

2014 yılında Almanya'da basına yansıyan en önemli izleme vakası, aşırı sağcı Nasyonaldemokrat Parti ile Sol Parti'nin izlenmesiydi. Aralarında milletvekillerinin de bulunduğu Sol Parti yetkilileri hakkında bilgi topladıkları ortaya çıkan istihbarat görevlileri, eylemlerine gerekçe olarak parti kademelerinde aşırı sol olarak nitelenen kişilerin bulunmasına göz yumulmasını gösterdiler.

⁶⁴ URL-53

⁶⁵ URL-54

⁶⁶ URL-55

⁶⁷ URL-56

Mart 2014 tarihine geldiğinde Alman Federal İçişleri Bakanı Thomas de Maizière, Sol Parti parlamento fraksiyonu başkanı Gregor Gysi'ye yazmış olduğu bir mektupta artık hiçbir parlamento üyesinin Alman istihbarat birimlerince izlenmediğinin güvencesini vermiştir. Bu güvence çerçevesinde Eylül 2014 tarihinde Köln Yüksek İdari Mahkemesi'nce Alman istihbarat birimlerinin Gregor Gysi hakkında toplamış oldukları bütün verilerin silinip yok edilmesine karar verilmiştir.

Alman kamuoyunu uzun süre meşgul eden bu olayda kendilerini savunmaya çalışan yetkililer, kişisel iletişim izlenmesi uygulamasının en son başvurulmuş bir tedbir olduğu konusunda kamuoyunu teskin etmeye çalışmıştır. Mayıs 2014'te Aşağı Saksonya Eyaleti İstihbarat Dairesi'nin yapmış olduğu açıklamasında da belirtilmiş olduğu gibi, toplanan kişisel verilerin %39'unun ya herhangi bir hukuki dayanağa sahip olmadan elde edilmiştir ya da yasal süre aşılmış olmasına rağmen silinmemiştir. Bu durum sonucunda federal kurumların inandırıcılıkları hakkında ister istemez soru işaretleri oluşmuştur.

Ramstein Amerikan Askeri Üssü ve Almanya'nın İnsan Hakları Karnesine Etkisi

Yeşiller Partisi'nin dış politika ve insan hakları sözcüsü Barbara Lochbihler'in aktarımına göre Amerika Birleşik Devleti dış istihbarat örgütü CIA tarafından İtalya'dan kaçırılan çok sayıda kişi Ramstein'da bulunan askeri üsse getirilerek buradan ABD'ne götürüldü. Bu illegal kaçırma eylemine CIA görevlilerinden hangilerinin katıldığı bilindiğini ve böylece haklarında Almanya'da dava açılmasının mümkün olduğunu kaydeden Lochbihler, Alman makamlarınca bu konuda hiçbir işlem yapılmadığını ifade ederek işkenceyi önleme iddiasının ciddiye alınması ve suçluların cezasız kalmamaları gerektiği çağrısında bulundu.⁶⁸

68 URL-57

Ramstein ve İnsansız Hava Araçlarıyla (Drone) Hedef Alarak Öldürme

Dünya çapında 10.000'i aşkın insan, Ramstein'dan koordine edilen İnsansız Hava Araçları (İHA) kullanılarak öldürülmüştür. Bütün uluslararası insan hakları kuruluşları tarafından yargısız infaz olarak nitelenen İHA'lar kullanılarak gerçekleştirilen bu saldırılara Almanya'nın ev sahipliği yapması insan hakları karnesi açısından olumlu bir gelişme değildir. Ayrıca dünyanın birçok yerinde konuşlanan Amerikan savaş uçakları pilotlarına iletilen uydu destekli askeri enformasyon akışı sayesinde hedef alarak öldürme eyleminin gerçekleştirilmesinden doğan sorumluluğunu üstlenmesi çağrısında bulunan Almanya hükûmeti, hali hazırda çağrılara olumlu cevap vermemiştir.

Yemenli Bin Ali Jaber Ailesi Davası

2012 yılında aile fertlerinden bazılarını yitiren Yemenli Bin Ali Jaber ailesinin üç temsilcisi, uluslararası insan hakları kuruluşu olan Londra merkezli Reprieve ile Avrupa Anayasa ve İnsan Hakları Merkezi'nin (*European Center for Constitutional and Human Rights ECCHR*) de desteğiyle Ekim 2014 tarihinde Köln Yüksek İdari Mahkemesi'nde Alman Hükûmetini temsilen Savunma Bakanlığı aleyhine bir dava açmıştır. Dava dilekçesinde Almanya'dan, ABD'nin İHA'lar aracılığıyla Yemen'de yürütmüş olduğu savaşın siyasi ve hukuki sorumluluğu olduğuna atıf yapılarak, Ramstein askeri üssünün kullanımının yasaklanması istenmektedir. (ECCHR, Jahresbericht 2014) Dava, Köln Yüksek İdari Mahkemesi tarafından 27 Mayıs 2015 tarihinde reddedilmiştir.⁶⁹

Vatandaşlık Hakları Bağlamında Yaşanan Olaylar ve Sorunlar

Almanya'da yıllardır devam eden çifte vatandaşlık tartışmaları 2013 yılında yapılan genel seçimin de en hararetli konularından birini oluşturmuştur. Bu

⁶⁹ URL-58

bağlamda SPD başkanı Sigmar Gabriel seçimlerin Eylül ayında olmasına rağmen Alman başbakanı Merkel'in 2013 Şubatı'ndaki Türkiye ziyaretinden kısa bir süre önce seçimi kazandıkları takdirde Almanya'da ikamet eden yabancılara çifte vatandaşlık hakkını tanıyacaklarını açıklamıştır.⁷⁰ Seçim maratonu boyunca da SPD Merkel'in vatandaşlık politikasını çağ dışı bularak eleştirdi ve çifte vatandaşlığı destekleyen söylemini devam ettirmiştir.⁷¹

Çifte Vatandaşlık Meselesi

Eylül'de yapılan seçimler sonucunda CDU'nun bir önceki hükümet ortağı olan FDP'nin parlamento dışında kalması Merkel'i yeni bir koalisyon ortağı aramak zorunda bırakmıştır. İki ay süren tartışmalar ve görüşmeler neticesinde 27 Kasım 2013 günü CDU/CSU ile SPD Almanya tarihindeki üçüncü "Büyük Koalisyonu" kurmuşlardır. İmzalanan koalisyon sözleşmesinde asgari ücret uygulaması, emeklilik, taşeron işçilerin durumu ve çifte vatandaşlık öne çıkan konular arasında bulunmaktadır.

Yabancı ebeveynlerin Almanya'da doğan çocuklarından ve aynı konumdaki gençlerden, Alman ya da ebeveynlerinin vatandaşlıkları arasında seçim yapma zorunluluğunun kalkacağı ve çifte vatandaşlığın kabul edileceği koalisyon sözleşmesinde kabul edilmiştir.⁷² Ancak buna rağmen SPD yabancı haklarını temsil eden sivil toplum örgütleri tarafından seçim vaadini tutmadığı gerekçesiyle eleştirilmiştir. SPD daha önce yaptığı açıklamalarda Almanya'da yaşayan tüm yabancılar için genel bir çifte vatandaşlık düzenlemesi yapılmadan koalisyon sözleşmesini imzalamayacağını belirtmişti.⁷³ Koalisyonun Kasım 2013'de kurulmasına rağmen yabancıların Alman vatandaşlığına alınmasını düzenleyen kanunda reform yapılması 20 Aralık 2014 tarihini bulmuştur.

⁷⁰ URL-59

⁷¹ URL-60

⁷² URL-61

⁷³ URL-62

Koalisyon hükümetinin Aralık 2013'te kurulmasıyla birlikte SPD'nin Türkiye kökenli başkan vekili Aydan Özoğuz federal ve eyalet içişleri bakanlarını vatandaşlığa almada uygulanan opsiyon yükümlülüğünü durdurmalarını istemiştir. Hamburg, Kuzey Ren Vestfalya, Bremen ve Aşağı Saksonya gibi eyaletlerde opsiyon yükümlülüğü fiili olarak kaldırılmıştır. Bunun yanında Yeşiller Partisi 2014 yılında opsiyon yükümlülüğüne maruz kalacak 5.343 kişi

için geçici olarak bir düzenleme yapılması amacıyla Federal Meclise başvuruda bulunmuştur.⁷⁴

**Birlik90/Yeşiller
Fraksiyonu'nun
'Optionspflicht' Değişikliği
Teklifi Parlamentoda
Reddedildi**

*Birlik 90/ Yeşiller
Fraksiyonu'nun 'Optionspflicht'
olarak adlandırılan ve 18-
23 yaşları arasında olup
Almanya'da doğan yabancı
çocukların Alman vatandaşlığı
ile ebeveynlerinin vatandaşlığı
arasında tercih yapma
zorunluluğunun kaldırılmasına
kadar geçecek olan sürede
alman vatandaşlığının kaybını
önlemek amacıyla yaptığı
teklif Parlamentoda yapılan
oylamayla reddedildi. '014 yılı
sonunda ise Almanya'da doğan
yabancı çocukların 18-23 yaş
aralığına geldiklerinde Alman
vatandaşlığı ile ebeveynlerinin
vatandaşlığı arasında seçim
yapma zorunluluğunu belirleyen
"Optionsrecht" kaldırıldı.*

2000 yılında yürürlüğe giren opsiyon yükümlülüğü, 1990 yılından sonra Almanya'da doğan yabancı çocukları Alman vatandaşlığı ile ebeveynlerinin vatandaşlığı arasında seçim yapmak zorunda bırakıyordu. Bu düzenlemeye göre Alman vatandaşlığını seçmediği için mağdur olan 268 kişi 2013 yılında 23 yaşlarını doldurmuş ve Alman vatandaşlıklarını kaybetmişlerdir. SPD'nin yeni yapılacak çifte vatandaşlık düzenlemesiyle opsiyon yükümlülüğünden doğan mağduriyetleri giderme önerisi çifte vatandaşlık kazanacak olan yurttaşların bağlılıklarından şüphe duyan⁷⁵ CDU cephesinde destek bulamamıştır.⁷⁶

Federal Hükümet'in İçişleri Bakanı Thomas de Maizière'nin Şubat 2014'te opsiyon yükümlülüğünün kaldırılması için hazırladığı yasa tasarısının merkezinde hem Almanya'da "doğmuş" olmak hem de Almanya'da "büyümüş" olmak şartları yer

⁷⁴ URL-63

⁷⁵ URL-64

⁷⁶ URL-65

almaktaydı.⁷⁷ Koalisyon sözleşmesine de uygun olan Almanya'da doğma ve büyüme kriterlerine SPD'den bu iki kriterin yasadan etkilenenler için yerine getirilmesi güç bürokratik zorluklar getireceği gerekçesi ile itiraz gelmiştir.⁷⁸ Mart ayı sonunda CDU'lu İçişleri Bakanı de Maizière ve SPD'li Adalet Bakanı Maas yeni düzenleme konusunda anlaşmaya varmışlardır. Buna göre Almanya'da doğan yabancı bir çocuk 21 yaşına kadar kesintisiz 8 yıl Almanya'da ikamet etmişse ya da 6 yıl boyunca okula gitmiş veya Almanya'da kazanılmış bir mezuniyete sahipse opsiyon yükümlülüğünden kurtulmuş olacaktır. Ancak böyle bir düzenleme opsiyon yükümlülüğünü tümüyle ortadan kaldırmış değil, sadece reforma tabi tutmuştur.⁷⁹ Yukarıdaki şartları yerine getiremeyenler ve Almanya'da doğmamış olanlar için çifte vatandaşlık hâlâ kazanılmış bir hak değildir.

Federal Kabine tarafından nisan ayında kabul edilen tasarıya karşı Piskoposlar Konferansı yayınladığı basın bülteniyle eleştiriler getirmiştir. Eleştirilerin odağında opsiyon yükümlülüğünün tamamıyla kaldırılmaması ve daha önce bu yükümlülüğünden dolayı Alman vatandaşlığını kaybetmiş olanların göz ardı edilmesi bulunmaktadır. Piskoposlar Konferansı yabancı kökenlilerin tam uyumu hedefleniyorsa herkesin şartsız çifte vatandaşlığı alabilmesi gerektiğini savunmaktadır.⁸⁰ Bunun yanında Yeşiller Partisi, Sol Parti ve bazı sivil toplum kuruluşları tasarımı benzer sebeplerden ötürü eleştirmişlerdir.⁸¹ 2014 yılı sadece yabancı kökenlilerin çifte vatandaşlık tartışmalarına sahne olmamış, aynı zamanda *Tagesspiegel* gazetesinin yayımcısı ve *Die Zeit* gazetesinin genel yayın yönetmeni Giovanni di Lorenzo'nun ünlü bir televizyon programında 25 Mayıs 2014 yılında yapılan Avrupa Parlamentosu (AP) seçimlerinde hem İtalyan hem de Alman vatandaşı olarak iki defa oy kullandığını açıklaması tartışmaları da beraberinde getirmiştir.⁸² Yasal düzenlemeler gereği çifte vatandaş da olsa herkesin sadece bir oy hakkı olduğu çerçevesinde AP seçimlerinin Di Lorenzo'nun açıklamasından sonra meşruiyeti tartışma konusu olmuştur.

77 URL-66

78 URL-67

79 URL-68

80 URL-69

81 URL-70

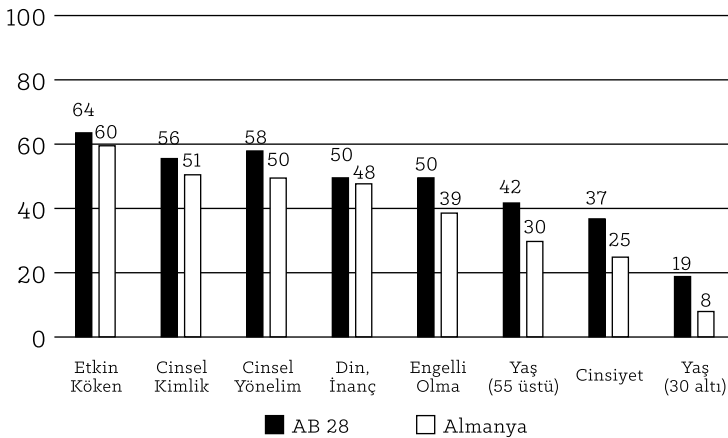
82 URL-71

Federal Kabine tarafından kabul edilen vatandaşlık yasaı değişikliği Federal Meclis tarafından 3 Temmuzda karara bağlanmıştır. Federal Konsey (*Bundesrat*) tarafından da uygun görülen değişiklik 20 Aralık 2014 tarihinde kanunlaşmıştır. Böylece kısmi olarak AB vatandaşları ve İran, Fas gibi ülkeler tarafından vatandaşlıktan çıkmalarına izin verilmeyen bazı istisnai ülke yurttaşları gibi Almanya'da doğmuş ve belirli bir süre burada ikamet etmiş yabancılar da çifte vatandaşlık hakkına sahip olmuşlardır. Yasa çıkmadan önce opsiyon yükümlülüğünden dolayı Alman vatandaşlığını kaybetmiş olanlar ve ebeveynlerinin vatandaşlıklarını gönüllü olarak terk edenler de belirli prosedürleri izleyerek çifte vatandaş olabilmeye haklarına kavuşmuşlardır.⁸³

Alman Vatandaşı Olmayanların Uğradığı Ayrımcılık

Eşitlik sorunu olarak ayrımcılığın etnik köken, inanç, cinsiyet ve yaş gibi birçok alt başlıkları mevcut olmasına rağmen aşağıdaki grafikte görüldüğü üzere Almanya ve AB'nde halen en çok hissedilen ayrımcılık türü etnik kimliğe dayalı ayrımcılıktır.

Tablo 8: Avrupa ve Almanya'da Hissedilen Ayrımcılık Türlerinden Bazıları⁸⁴

83 URL-73

84 URL-74

Eurobarometer 2009 anketinde ayrımcılık türleri arasında öne çıkan başlık (AB: 61 Almanya: 54) etnik kökene bağlı ayrımcılıkken 2015 yılı anketinde durum yine aynıdır. Ancak fark edileceği üzere hem AB genelinde hem de Almanya özelinde etnik kökene dayalı ayrımcılık alanında artış olmuştur. Almanya'daki %6'lık artış dikkat çekicidir. Bu artışın mevcut sebepleri arasında son yıllarda artan mülteci sorunu ve İslam karşıtı PEGİDA "siyasi hareketi"nin düzenlediği gösteriler yer almaktadır.

Göçmenlerin ayrımcılığa uğradıklarına yönelik algularının oluşumunda rol oynayan en önemli sebeplerden birisi güvenlik güçleri tarafından sadece dış görünüşlerinden ötürü sık sık kötü

muameleye ve keyfi denetimlere uğramalarıdır. Bu tür Racial/Etnic Profiling⁸⁵ uygulamalarına karşı yukarıda da belirtildiği gibi Amnesty Eylül ve Aralık 2014 yılında Almanya'yı yayınladığı iki ayrı durum raporunda uyarılmış ve Almanya'nın bu uygulamaları düzeltmesi için telkinde bulunmuştur.⁸⁶

İrkçilik ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu'nun (*Die Europäische Kommission gegen Rassismus und Intoleranz-ECRI*) 2014 Şubat'ında yayınladığı

ECRİ Almanya Ülke Raporu

2008-2013 yıllarını kapsayan Avrupa Komisyonu'nun ırkçılık ve yabancı düşmanlığının önlenmesi için Almanya'da alınması gereken önlemlerin anlatıldığı ECRİ Almanya ülke raporu yayınlandı. Avrupa Konseyi İrkçilik ve Yabancı Düşmanlığıyla Mücadele Komisyonu ECRİ, Almanya'nın ırkçılık ve ırkçı ayrımcılıkla ilgili yasalarını gözden geçirmesi gerektiğini açıkladı. Raporda özellikle polis içindeki ırkçılık ve ırkçı ayrımcılık konusunda önemli uyarılar vardır. Bilindiği gibi Almanya Avrupa Konseyi'nin her türlü ayrımcılıkla mücadele için Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne ek olarak 2000 yılında hazırlayıp imzaya açtığı 12'nci protokolü imzalamış olmasına karşın hâlâ onaylamış ve yürürlüğe koymuş değildir. Bunun dışında raporda gündeme getirilen dikkate değer bir başka uyarı da Alman polisi içinde ırkçı fikir ve sağcı kuruluşlara sempatinin geniş yankı bulması oldu.

⁸⁵ Polisin herhangi bir sivil dış görünüşünden dolayı atfettiği ırk, ten rengi, lisan, uyruk, etnik köken veya dinden dolayı, somut şüpheye dayanmadan sivil denetime tabi tutması ve soruşturmasıdır.

⁸⁶ URL-75

raporda Almanya'nın bir ırkçılık problemi olduğu ortaya konulmaktadır.⁸⁷ Komisyon Almanya'yı radikal sağ oluşumlara gereğinden fazla odaklanarak ırkçılığın ve ayrımcılığın diğer formlarını gözden kaçırmakla eleştirmektedir.

Mülteci Kampları Meselesi

Göçmenlerdeki ayrımcılık hissini körükleyen bir diğer önemli olay 2013 yazında Berlin'in Hellersdorf semtine yapılan ve 400 mültecinin yerleştiği kampa yönelik Neonazilerin düzenledikleri gösteriler ve protestolar olmuştur. Bazı gazeteler durumu olayların vahametinden ötürü "katliam atmosferi" olarak sayfalarına taşımışlardır.⁸⁸ Olaylardan yaklaşık bir yıl sonra Kasım 2014'te Hellersdorf semtine komşu ilçe Marzahn'da yapılacak bir diğer mülteci kampına karşı protestolar haftalarca sürmüştür. Protestolar Neonaziler öncülüğünde gerçekleşmekle birlikte ilçede oturan birçok sıradan vatandaşta protestolara katıldı.⁸⁹

Mülteciler konusunda 2014 yılında yaşanan bir diğer gelişme ise Kasım ayında Sırbistan, Makedonya ve Bosna-Hersek'in güvenli ülkeler arasına alınmasıdır.⁹⁰ Amnesty ve Pro Asyl gibi insan hakları örgütleri yılbaşından itibaren düzenlemenin kanunlaşmasını önlemeye çalışmışlar, ancak başarılı olamamışlardır. Her bir iltica dosyasının kendi özgünlüğü içinde değerlendirilmesini talep eden örgütler, bir ülkenin toptan güvenli bölge ilan edilmesini yanlış bulmaktadır.⁹¹

Aile İçi Şiddet ve İkamet İzni Meselesi

Avrupa Konseyi'nin 11 üyesi tarafından 2011 yılında İstanbul'da imzalanan Kadına Karşı ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Mücadele Edilmesine Dair İstanbul Sözleşmesi'ni (İstanbul Konvansiyonu) Türkiye Cumhuriyeti 01.08.2014

87 URL-76

88 URL-77

89 URL-78

90 URL-79

91 URL-80

tarihinde onaylamasına⁹² rağmen, Almanya sözleşmenin 59. maddesinin 1. ve 2. bendine koyduğu çekinceler yüzünden tasdik etmemektedir.⁹³ Bu maddeye göre aile birleşimiyle ya da Almanya’da evlenerek eşleri sayesinde oturma izni almış olan kadınlar, eşleri tarafından şiddete maruz kaldıklarında eşlerinin vize statülerinden bağımsız olarak Almanya’da oturma hakkı elde edebilmektedirler. Avrupa Konseyi bu maddeyle eşlerinden şiddet gören kadınların sadece Almanya’dan atılma korkusundan dolayı şiddete katlanmalarının önüne geçmek istemektedir. Alman devleti ise bu maddenin kabulü halinde birçok sahte evliliğin önünün açılacağı ve bu sözleşmeye dayanarak birçok kişinin oturma izni alacağından endişe duyarak İstanbul Konvansiyonu’nu onaylamamaktadır. Ancak bu çekince yabancı kökenli kadınların eşleri tarafından uğradıkları şiddet olaylarına göz yumulmasına yol açmaktadır.

Ayrımcılıkla Mücadele Ofisi

Ayrımcılıkla Mücadele Ofisi 18 Eylül 2014 günü Irkçılığa Karşı Tema Yılı kapsamında bir günlük “Eşit Fırsatlar. Her Zaman.” adı altında bir Eylem Günü düzenlemiştir. Birçok ünlülünün katıldığı günde etnik köken ve ırktan dolayı uğranan ayrımcılığa karşı farkındalık yaratılmaya çalışılmıştır.⁹⁴

Göçmenlerin Konut Sorunları

Göçmenlerin yaşadıkları en önemli sıkıntılardan birisi konut bulmada yaşadıkları ayrımcılıktır. Genellikle etnik köken ve buna bağlı olarak gelir seviyelerinin az olması sebebiyle Alman ev sahipleri tarafından dışlanmaya maruz kalmaktadırlar. Bu dışlanmaya iyi bir örnek Berlin Tempelhof-Kreuzberg Bölge Mahkemesi’nin 2014 Aralık’ında bir ev sahibini iki Türk kökenli davacıya 15.000 € tazminat ödemek zorunda bırakması olayıdır. Mahkeme kararına göre ev sahibi Türk ve

92 URL-81

93 URL-82

94 URL-83

Arap kökenlilerden diğer etnik kökenlilere göre daha fazla kira talep etmiş ve böylece doğrudan etnik köken ayrımcılığı yapmıştır.⁹⁵

Çifte Vatandaşlık Sorununun Medyaya Yansımaları

2013 seçiminin sonuçlanmasının ardından yaşanan koalisyon görüşmelerinde öne çıkan maddelerden bir tanesi de Almanya'da yaşayan göçmenlere çifte vatandaşlık hakkının verilmesiydi. Ancak bu hakkın hangi koşullarda ve ne şekillerde verileceği koalisyon ortaklarının aylar süren görüşmelerinden sonra sonuçlanabilmiştir. Koalisyon ortaklarının Mart 2014'de yasa tasarısı üzerinde anlaşmaları medyaya farklı şekillerde yansımıştır. Bazı medya kuruluşları haberi "Göçmenlerin çocukları için çifte pasaport"⁹⁶ şeklinde manşete taşırken, bazıları "Almanya'daki Türkler artık çifte vatandaşlığa sahip olabilecekler" gibi manşetlerle konuyu doğrudan Türklerle ilişkilendirmiştir.⁹⁷

Çifte vatandaşlık düzenlemesinin yasalaştığı 20 Aralık 2014 tarihinde Zeit-Online "500.000 Alman için çifte pasaport" manşeti atmıştır. *Die Zeit* verdiği 500 bin rakamını Almanya İçişleri Bakanlığı kaynaklarından aldığını yazmakta ve yazıda yapılan yeni uygulama ile Türk ve Arap kökenlilerin durumlarının kolaylaştırıldığı ön plana çıkarılmaktadır.⁹⁸ *Bild*, *Frankfurter Allgemeine* ve *Die Welt* gibi farklı politik eğilimli medya kuruluşları manşetlerinde ekseriyetle yasadan faydalanacakların Türk veya Arap kökenlilerin olacağını belirtmekte, fotoğraflarında genellikle Türk pasaportu kullanmıştır. Bunun yanı sıra haberlerde göze çarpan bir başka durum yasadan faydalanacakların yarım milyon kişiyi bulacak olmasının büyük puntolarla yazılmasıdır. Ancak yukarıda verilen istatistiklerde görüldüğü üzere Almanya'da yaşayan Türkiye kökenlilerde geriye yani Anavatana doğru bir ters göç eğilimi görülmektedir. Kaldı ki 500 bin

95 URL-84

96 URL-85

97 URL-86

98 URL-87

sayısı 2000-2012 arası Almanya'da dünyaya gelmiş kişileri kapsamaktadır. Aynı zaman dilimi içerisinde Almanya'da 9 milyon çocuk dünyaya gelmiştir. Bu 500 bin kişinin hepsi birden bir kere de çifte vatandaşlığa geçse bile 2000-2012 yılları arasında doğanların sadece %5'lik bir kısmını oluşturmaktadırlar.⁹⁹

Göçmenlere Dönük Medyada Oluşan Algı

Göçmenlerin Alman devletini işsizlik parası, sosyal yardım ve sosyal konutları kullanarak "sömürdükleri" uzun yıllardır Alman halkının önemli bir kısmı tarafından düşünülmektedir. (Bonin 2014:2) Bu kanıyı sosyal yardımlar hakkında bazı yayın organlarında çıkan haberlerde güçlendirmektedir. Örneğin *Bild* gazetesinin Federal Çalışma Ajansı'na dayandırdığını belirttiği haberine göre Lübnanlıların %90'nı sosyal yardım almaktadır.¹⁰⁰ *Bild*'in haberini referans gösteren *Die Welt* gibi diğer yayın kuruluşları da Alman pasaportuna sahip olanlarla göçmenlerin sayısını aldıkları sosyal yardıma göre kıyaslayarak yabancıların devlet üzerinden geçindikleri algısını oluşturmaktadırlar.¹⁰¹ Bunun yanında *Focus*, *Bild*, vb. yayın kuruluşları da benzer tabloları yayınlamışlardır.¹⁰² Ancak Bertelsmann Vakfı'nın 2014 yılında yayınlanan bir araştırması farklı sonuçlar vermektedir. Araştırmaya göre 2012 yılında göçmenler devlete 22 milyar avro katkı sağlamıştır. Bu rakamlara göre göçmenler devletten aldıkları sosyal yardımlar çıkarıldıktan sonra devlete vergi ve ek kesintiler yoluyla kişi başına yıllık 3.300 avro destekte bulunmuşlardır.¹⁰³ Bunun yanında göçmenlerin iş, eğitim, kültür ve sosyal hayatın vazgeçilmez bir parçası ve destekçisi olduğu yönünde de farklı haber sitelerinde yayınlar yapılmıştır.¹⁰⁴

99 URL-88

100 URL-89

101 URL-90

102 URL-91

103 URL-92

104 URL-93

Dini Haklar Bağlamında Yaşanan Olaylar ve Sorunlar

Dini haklar konusunda öne çıkan olaylar genelde kamusal alanda yaşanan inanç tarafsızlığı sorunu etrafında şekillenmektedir. Bu bağlamda incelenebilecek temel meseleler başörtüsünün bazı kamu kurumlarında kullanılması, İslami toplulukların dini cemaat olarak kabul edilmesi, helal gıda üretimi için gerekli prosedürlerin uygulanma sorunları, vücut bütünlüğü kapsamında sünnet tartışmaları ve Almanya'da yaşanan camilere dönük saldırılardır.

Kamusal Alanda İnanç Tarafsızlığı Hakkında Alınan Kararlar

Kiliseye ait bir kurumda hemşire olarak görev yapan 36 yaşındaki başörtülü bir bayanın 2014 yılında işten çıkarılması üzerine mahkemeye itirazında mahkeme işvereni haklı bulmuştur. Protestan Kilisesi'nin Bochum'daki bir hastanesinde görev yapan hemşire, mesai sırasında başörtüsü taktığı gerekçesiyle işten çıkarılmıştı. Kararda, iş sözleşmesi uyarınca, Hıristiyan olmayan çalışanların tarafsız olma yükümlülüğü hatırlatılarak, başörtüsünün Hıristiyanlıktan farklı bir dinin sembolü olduğu vurgulanmıştır. Mahkeme, başörtüsünün bu yönüyle iş sözleşmesinin ihlali anlamına geldiğine, Protestan kiliselerinde görev yapan Müslüman hemşirelere mesai sırasında başörtüsü takmalarının idare tarafından yasaklanabileceğine hükmetmiştir.¹⁰⁵

Köln'de okulların açılmasıyla birlikte 13 yaşındaki iki kız çocuğunun, özel bir okulda derslere başörtüsü ile girmek istemesi ve okul idaresinin kararıyla derslere alınmaması konusu yargıya taşınmıştır. (Mahkeme, AZ: LG Bonn 1 O 364/14) Ailenin ihtiyati tedbir kararı aldırılmak için yaptığı başvuruyu değerlendiren Bonn Eyalet Mahkemesi, okul yönetiminin başörtüsü yasağını haklı bulmuştur.¹⁰⁶

105 URL-94

106 URL-95

Federal Anayasa Mahkemesi 2015'te aldığı kararda, soyut bir suçlamayla genelleme yapılarak Müslüman öğretmenlerin başörtüsünün tehlikeli olduğunun öne sürülmesinin ve bu yüzden başörtüsünün yasaklanmasının anayasadaki din özgürlüğüne müdahale olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca öğrencilerin de başörtülü bir öğretmene tahammül etmeleri gerektiğini ve bu şekilde de hoşgörüyü öğreneceklerini vurgulamıştır. Başörtü yasağının ancak tarafsızlık için somut bir tehlike ya da rahatsızlık söz konusu olursa uygulanabileceği kaydedilmiştir. Almanya'da, okullarda öğretmenlere yönelik başörtüsü yasağını kaldıran ilk eyalet ise Bremen olmuştur. Anayasa Mahkemesi'nin kararına rağmen kararı uygulamaya veya yeni bir karar çıkartmaya özellikle Bavyera ve yasağı ilk uygulayan Baden-Württemberg eyaleti istekli görünmemektedir. Bu nedenle eğitim alanını düzenleme yetkisinin eyaletlerde olması hasebiyle farklı eyaletlerdeki uygulamaları yakından takip etmek gerekmektedir.

Dini Cemaat Olarak Kabul Görülme Meselesi

Federal İdari Mahkeme'nin 2005 tarihinde verdiği kararla, dini cemaat olma statüsüne netlik getirilmiştir. Bununla birlikte belli düzeyde örgütlenmiş, belli üye sayısı olan, İslami hizmetleri geniş bir alanda yürüten, devlet için muhataplık teşkil edebilen, süreklilik arz eden ve bu güvenceyi veren teşkilatlar dini cemaat olarak tanınabilecektir (Anger, 2010: 50). Ne var ki sürecin öncesindeki ve paralelindeki gelişmeler Müslümanlar nezdinde, "acaba cemaat olma şartı bir bahane mi?" diye endişelere sebebiyet vermiştir (Uçar, 2004: 4). Buna rağmen son senelerde Berlin'de, Kuzey Ren Vesfalya, Aşağı Saksonya ve Hessen'de belli cemaatlara din dersi yetkisi verilmiştir. Ancak süreç içerisinde kime, nasıl ve neden böyle bir yetkinin verildiği şeffaf değildir. 2014 yılında Baden Württemberg Eyaleti üç dini cemaatin ayrı ayrı verdiği cemaat olma talebini (*Anerkennung als Körperschaft*) karara bağlamamış olup, kendi sorumluluğunda olan ve cemaatlerin katılım sağlayamadığı Model Proje Din Dersini sürdürme kararı almıştır. Bavyera eyaleti ise projenin olumlu neticeler getirdiğini, ancak anayasanın 7. maddesine

uygun bir İslam din dersinin yürürlüğe konulmayacağını belirtmiştir. Kuzey eyaletlerde (Hamburg, Bremen) ise –devlet anlaşması olmasına rağmen– İslam din dersinin uygulamaya konulması konusundaki belirsizlik devam etmektedir. Berlin, Hessen ve Kuzey Ren-Vestfalya eyaletlerinde ise –farklı nedenlerden olsa da– 2014 yılında da anayasaya uygun şekilde yürütülen İslam Din Dersi uygulamaları ağır yürümektedir ve yeterince tabana yayılmamaktadır.

Helal Gıda Üretimi Sorunu

Kesimhaneler konusunda hukuki bir sorun olmamasına rağmen çoğu kesimhaneler, İslâmî usullere göre kesim yapmaya gönüllü değildir. Bunun sebebi hayvan haklarını savunan ve bunu protesto eden gruplardır. Alman kanunları uyuşturulmamış bir hayvanın kesimini yasaklamaktadır. Yukarıdaki karara atıf yapılsa da pratikte sorunlar çıkmaktadır. Bu sebeple helâl gıda teminatçıları helâl eti dışarıdan (Fransa, Hollanda vb.) temin etme yoluna gitmektedirler. Bunun yanı sıra Almanlar da, Müslümanların helâl standartları üzerinde ittifak edememelerinden şikâyetçidirler.

Bir Hak Olarak Sünnet Tartışmaları

Diğer taraftan yeni yasayla sünnetin yasak olmadığına tescillenmesinden sonra da tartışmalar bitmemiş ve rahatsız olan çevreler yasanın çıkmasıyla konuyu kapatmayı, ulusal ve uluslararası örgütlenmeye gitmişlerdir. Bu derneklerden birisi olan *Inaktiv e.V.*, 2013 yılında kurulmuştur. Bu derneğin merkezi Mainz'dadır. 2015 yılında Frankfurt'da otuzu aşkın ulusal ve uluslararası derneğin katılımıyla "genital ehliyet hakkını" (*Genitale Selbstbestimmung / Genital Autonomy 2015*) savunan bir toplantı düzenlenmiştir. Sonrasında ilk kararı veren ve yasağı getiren mahkemenin önünde, ulusal basında oldukça ses getiren bir miting organize edilmiştir.

Cami Saldırıları

Almanya'da hak ihlallerinin sıklıkla gerçekleştiği konulardan biri de camilere yapılan saldırılardır. 2014 yılında Berlin Mevlana Camisi'ne yapılan saldırı bunun en sarsıcı örneğini oluşturmaktadır. Bu saldırı TBMM'e taşınmış ve İnsan Hakları İnceleme Komisyonu tarafından "Berlin Mevlana Camii Yangını İnceleme Raporu" hazırlanmıştır. Raporda konu; "Kaba inşaatı tamamlanan ve bir kısmı ibadete açık olan caminin, inşaat malzemelerinin bulunduğu arka kısımdaki avlusunda 11 Ağustos 2014 tarihinde yatsı namazından sonra saat

Mevlana Camii Yangını

Türk vatandaşlarının yoğun olarak yaşadığı Kreuzberg semtinde inşa çalışmaları devam eden Mevlana Camii'nin bodrum katında çıkan yangın sonucunda cami kullanılmaz hale geldi. TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu Başkanı Ayhan Sefer Üstün ve YTB Başkanı Kudret Bülbül de yangın sonrası incelemelerde bulunmak amacıyla Almanya'yı ziyaret ettiler. TBMM İnsan Hakları Komisyonu Başkanı Üstün, yaptığı açıklamada soruşturmaya müdahale etmek istememekle beraber henüz inşa halinde olan ve elektriği bağlanmamış binada herhangi bir parlayıcı, yanıcı maddenin de bulunmayışından yola çıkarak yaptıkları gözlemlerden bir dış müdahalenin olduğuna kanaat getirdiklerini ifade etmişlerdir.

22.50 sularında büyük bir yangın meydana gelmiştir. Yangın, yaklaşık iki saatte söndürülebilmıştır. Yangın nedeniyle tamamen yanan ve kullanılamaz hale gelen camide can kaybı yaşanmazken, büyük çapta maddi hasar meydana gelmiştir. Maddi kaybın bir milyon avroyu bulabileceği tahmin edilmektedir. Yangında ağır hasar gören caminin üçte birinin yıkılabileceği ifade edilmiş, ayrıca belli başlı şu hususlara değinilmiştir:

1. Berlin Mevlana Camine yönelik kundaklama, olay sırasında orada insanlar bulunabileceği düşünüldüğünde bütün hakların ve özgürlüklerin varlığı için ön koşul olan yaşam hakkına yapılmış bir saldırıdır.
2. Saldırı İnsan Hakları Evrensel Beyanname, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Kişisel ve Yasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi

gibi uluslararası belgelerde güvence altına alınan din ve vicdan özgürlüğünün ve bunların uzantısı olan ibadet özgürlüğünün açık bir ihlalidir.

3. Saldırı sadece bir ırka, bir millete yapılmış değil toplumun tamamına yapılmış bir saldırdır. Bu açıdan sorun sadece Almanya'daki Müslümanların değil, tüm Alman toplumunun sorunudur [...]” (TBMM İnceleme Raporu, 2014)

Köln ve Düsseldorf şehirleri arasında bulunan, 4.500'e yakın Türk'ün yaşadığı Dormagen kentindeki 11.500 metrekarelik alanda kurulacak Süleymaniye Camisi'nin duvarlarına “yaşasın Hitler, yaşasın NSU”, “Almanya’da İslam batsın” ve Nazi sembolü olan çok sayıda gamalı haç çizilmesi de 2014 yılında kaydedilen saldırı olaylarından.

Camilere yapılan saldırı sayısı gitgide artmaktadır: 1990’larda Alman devlet yetkilileri saldırı iddialarını reddederken, resmi rakamlara göre 2014 yılında toplam 45 camiye saldırı düzenlenmiştir.¹⁰⁷ Saldırılarda ağır veya kısmi hasar meydana gelmiştir. Bu tip ve benzeri saldırıların “İslam düşmanlığı” çerçevesi altında takip edilip, incelenmesi gerekmektedir.

Ancak camilere yapılan saldırılar nadiren kamuoyunun dikkatini çekmekte ve tepkilere yol açmaktadır. Buna karşın, Yahudilerin ibadethaneleri olan havralara yapılan saldırılar ise daha çok tepki toplamaktadır: Wuppertal şehrinde bir havraya yapılan saldırı sonrası Berlin’de 14 Eylül tarihinde bütün partilerin katılımıyla bir miting düzenlenmiştir.

107 URL-96

Siyasal Haklar Bağlamında Yaşanan Olaylar ve Sorunlar

AB Parlamentosu tarafından 2013 yılında yapılan bir araştırmaya göre AB üyesi 28 devletten 16'sında yabancıların yerel seçimlerde oy kullanma hakkı bulunmaktadır.¹⁰⁸ Almanya'da uzun dönemdir yabancılara yerel seçimlerde oy hakkı verilmesi ile ilgili bir tartışma yürütülmektedir. Buna rağmen uzun dönemdir bir göçmen ülkesi haline gelmiş olan Almanya göçmenlerin demokratik olarak temsiliyi büyük oranda güçlendirmesi beklenen böyle bir yasayı bugüne kadar çıkartmamıştır. 2013 yılında göçmenlere yerel seçimlerde seçme ve seçilme hakkı vermek üzere SPD, Yeşiller ve Sol Parti tarafından Federal Meclise sunulan bir yasa tasarısı CDU/CSU ve FDP partilerinden oluşan koalisyon hükümetinin muhalefeti üzerine reddedilmiştir.¹⁰⁹ 2014 yılında SPD Başkan Yardımcısı Ralf Stegner yabancılara en azından yerel seçimlerde seçme ve seçilme hakkı verilmesiyle ilgili partisinin koalisyon ortağı CDU'ya çağrıda bulunmuştur. Stegner aynı açıklamada belli bir süre geçtikten sonra yabancılara eyalet ve federal düzeydeki seçimlerde de seçme ve seçilme hakkı verilebilmesini savunmuştur.¹¹⁰ Buna rağmen Federal Almanya Anayasa Mahkemesi 1990 yılında aldığı bir kararda seçme ve seçilme hakkının Alman vatandaşlığı ile doğrudan bağlı olduğunu ifade ederek Schleswig-Holstein eyaletinin yabancılara yerel seçimlerde seçme ve seçilme hakkı veren yasasını anayasaya aykırı bularak iptal etmiştir. Buna rağmen 1992 yılında Avrupa Birliği üyesi ülkelerin vatandaşlarına yerel seçimlerde ve AB Parlamentosu seçimlerinde oy kullanma hakkı verilmesinden sonra vatandaşlık ile ilgili tanımın değiştiğini savunan kesimler de bulunmaktadır.¹¹¹ Nitekim Sol Parti 2014 yılı Kasım ayında Alman Federal Meclisine sunduğu bir yasa teklifiyle Alman Anayasasının ve seçim yasasının Almanya'da beş yıldan uzun süredir ikamet eden kişilere AP ve Federal Meclis seçimlerinde seçme ve seçilme hakkı verilmesini talep etmiştir.¹¹²

108 URL-97

109 URL-98

110 URL-99

111 URL-100

112 URL-101

Yerel ve Federal Meclislerde Temsiliyet

Göçmenler Almanya nüfusunun %20,3'ünü oluşturmalarına rağmen belediyelerde, eyalet meclislerinde ve Federal Meclis'te oldukça az oranda temsil edilmektedir. Almanya'da 2013 yılında Federal Meclis için yapılan son genel seçimlerde göçmen kökenli milletvekillerinin sayısı bir önceki döneme göre 21'den 37'ye çıkmıştır. Söz konusu seçimlerde bir önceki dönemde 5 olan Türk kökenli milletvekillerinin sayısı da 11'e yükselmiştir. Bu durum her ne kadar pozitif bir gelişme olarak görülebilirse de halen Türk kökenli nüfusun Federal Meclis'te adil bir şekilde temsil edildiğini söylemek mümkün değildir. Çünkü Almanya'da Türk kökenlilerin nüfusa oranı %3,7 olmasına rağmen Türk kökenli milletvekilleri parlamentonun yalnızca %1,75'ini oluşturmaktadır. Türk kökenli nüfusun Federal Meclis'te adil bir şekilde temsil edilebilmesi için en az 27 tane Türk kökenli milletvekilinin Federal Meclis'te bulunması gerekmektedir.

2013 seçimleri ile birlikte ilk defa CDU üyesi bir Türk kökenli milletvekili Federal Meclis'e seçilmiş durumdadır. Ayrıca yine bu seçimlerde Almanya tarihinde ilk defa Afrika kökenli iki Alman vatandaşı da milletvekili olarak seçilmişlerdir. Federal Meclis'te grubu bulunan partilerden milletvekili sayısına göre en fazla oranda göçmen kökenli milletvekiline Yeşiller Partisi sahiptir. Bu partinin milletvekillerinin %11,1'ini (63'te 7) göçmen kökenli milletvekilleri oluşturmaktadır. Bunun dışındaki partilerde bulunan göçmen kökenli milletvekillerinin partilerinin tüm milletvekillerine oranı şu şekilde sıralanmaktadır; Sol Parti %10,9 (64'te 7), SPD %6,3 (192'de 12), CDU %3,1 (255'te 8) ve CSU %1,8 (65'te 1). Böylece göçmen kökenli milletvekillerinin oranı parlamentonun %5,9'una ulaşmış durumdadır. Buna rağmen Alman vatandaşlığına geçmiş bulunan göçmen kökenlilerin oranının nüfusun %10'unu ve tüm göçmenlerin nüfusun %20'sini oluşturduğu düşünülecek olursa, göçmenlerin nüfuslarına oranla Federal Meclis'te çok düşük oranda temsil edildikleri ortadadır. Bu durumun sağlıklı bir demokratik temsiliyete işaret etmediği açıktır. 2014 yılında yapılan bir araştırmada birçok

eyaletin nüfusunun %3,9 ile %10'unun Alman vatandaşı olmadığı için seçme ve seçilme hakkına sahip olmadığı ve demokratik temsiliyetten mahrum olduğu ortaya çıkmıştır.¹¹³

Tablo 9: Bazı Eyaletlerde Oy Kullanma Hakkı Bulunmayan Göçmenlerin Oranı¹¹⁴

EYALET	SEÇMEN SAYISI	SEÇMENLER İÇERİSİNDEKİ AB VATANDAŞLARI	AB VATANDAŞI OLMAYIP OY KULLANMA HAKKI BULUNMAYANLAR	OY KULLANMA HAKKI BULUNMAYANLAR %
Baden Württemberg	8.500.000	600.000	583.202	6,5
Bavyera	10.051.755	485.971	890.878	8,1
Berlin	2.517.000	200.525	286.706	10,2
Bremen	514.175	27.714	52.057	9,1
Hessen	4.388.801	276.610	408.659	8,5
Kuzey Ren-Vestfalya	14.300.000	447.821	1.020.173	6,6
Renanya Palatina	3.200.000	100.000	148.789	4,3
Schleswig-Holstein	2.353.133	59.389	77.545	3,9

Türk kökenli nüfusun mecliste adil bir şekilde temsil edilmesiyle ilgili milletvekili sayılarının dışında başka problemlerde bulunmaktadır. Türk kökenli nüfusun çoğunluğu muhafazakâr bir siyasi görüşe sahip olmasına rağmen, genellikle

113 URL-102

114 URL-103

Almanya'da yaşayan Türk Vatandaşlarının Cumhurbaşkanlığı Seçiminde Oy Kullanması

Türkiye'de gerçekleştirilecek cumhurbaşkanlığı seçimi için Türk vatandaşlarının yaşadığı bir çok ülkede olduğu gibi Almanya'da da yaklaşık 1,4 milyon Türk seçmen oy vermek üzere sandık başına gitti. Almanya için seçim merkezleri olarak belirlenen Berlin, Düsseldorf, Essen, Hannover, Frankfurt, Münih ve Karlsruhe şehirlerinde 3 Ağustos'a kadar oylarını kullanan seçmenler ilk kez Almanya'da oy verme imkanını elde etmiş oldukları için büyük sevinç içinde olduklarını vurgularlarken randevu sisteminin hatalı olduğunu belirtmekten de geri durmadılar.

Vatandaşların da eleştiri oklarına hedef olan randevu sisteminin meydana getirdiği karışıklığın da etkisiyle Almanya'da Cumhurbaşkanlığı seçimine katılımın beklentilerin çok altında, %8 civarında kaldığı, görüldü.

Hıristiyan Demokratlar göçmen karşıtı ve sol partiler göçmenlere yönelik olumlu politikalar izlediği için Türk kökenliler sol partileri desteklemek zorunda kalmaktadır. Bu konuda Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (HUGO) tarafından 2013 yılında Avrupa'da gerçekleştirilen bir araştırmaya göre Avrupa ülkelerinde vatandaş olan Türk kökenli göçmenlerin %65'i Sol ve Sosyal Demokrat Partilere, %7'si ise muhafazakâr ve milliyetçi partilere oy vermektedir. Aynı araştırmaya katılan kişilerin Türkiye'de yapılacak olan seçimlerde oy kullanma imkânlarının

olması halinde %48'si muhafazakâr ve milliyetçi partilere, %14'ü Sol ve Sosyal Demokrat partilere oy vereceklerini ifade etmişlerdir.¹¹⁵ Bu durumun sonucu olarak ortaya bir "temsiliyet boşluğu" çıkmaktadır.

Bunun dışında Alman vatandaşı olmayan ve Almanya'da hiçbir şekilde siyasi süreçlere katılma hakkı bulunmayan 1,5 milyona yakın Türk vatandaşının Türkiye'deki seçimlerde oy kullanmasıyla ilgili Almanya'da ciddi bir tartışma yaşanmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti 2012 yılında yaptığı yasal değişiklik ile birlikte yurt dışında yaşayan vatandaşlarına buldukları ülkelerde genel seçimler ve cumhurbaşkanlığı seçimlerinde oy kullanma hakkı vermiştir. Bu yasanın bir sonucu olarak ilk defa 2014 yılının Ağustos ayında yapılan cumhurbaşkanlığı seçimlerinde Almanya'da yaşayan Türk vatandaşları oy kullanmıştır. Yine aynı yıl Haziran ayında yapılan genel seçimlerde de Almanya'da yaşayan Türk

115 URL-104

vatandaşlarının yaklaşık olarak %35'i oy kullanmıştır. Her iki seçimin kampanya dönemi sırasında Türk siyasetçilerin Almanya'da mitingler ve toplantılar düzenlemesi Almanya'da çeşitli çevreler tarafından uyuma engel olduğu ve Türkiye'deki siyasi tartışmaları Almanya'ya taşıdığı gerekçesiyle eleştirilmiştir.

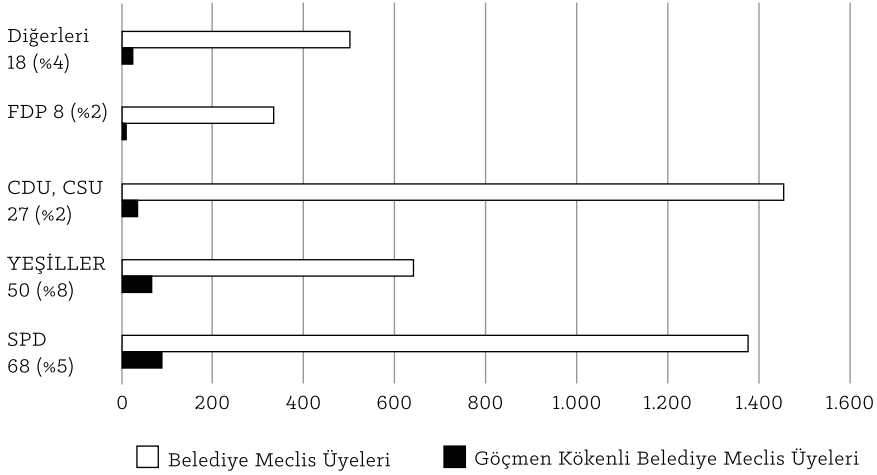
Federal Meclis dışında Federal Almanya Cumhuriyeti'ni oluşturan 16 eyaletin meclislerinde de göçmen kökenliler genel nüfusa oranlarına göre oldukça düşük düzeyde temsil edilmektedirler. Yapılan bir araştırmaya göre 2000 yılında eyalet meclislerinin tamamında 12 milletvekili bulunmaktadır. 2010 yılına gelindiğinde ise 1825 eyalet milletvekilinden 46'sı göçmen kökenli siyasetçilerden oluşmaktadır. Bu rakam eyalet meclislerinin %2,5'nin göçmen kökenlilerden oluştuğunu göstermektedir.¹¹⁶ Yine Almanya nüfusunun %20,3'ünün göçmen kökenlilerden oluştuğu ve bunların yarısının Alman vatandaşı olup seçme ve seçilme hakkına sahip olduğu düşünülecek olursa göçmenlerin eyalet meclislerinde de demokratik temsiliyetinin çok sorunlu olduğuna işaret etmektedir. 2010 yılından sonra eyalet meclislerindeki göçmen kökenlilerin sayısı ile ilgili bir veri bulunmamasına rağmen bugün halen yeterli seviyede olmadığı rahatlıkla iddia edilebilir.

Almanya'da göçmenlerin yerel siyasete katılımı ve temsiliyeti de oldukça sorunlu bir görüntü arz etmektedir. 2011 yılında yapılan bir araştırmaya göre son on yılda belediye meclislerindeki göçmen kökenli siyasetçilerin sayısı %2,5'tan %4'e yükselmiştir. Yine bu araştırmada ortaya çıkan sonuca göre nüfusu 100.000'den fazla olan belediyelerin meclislerinde göçmen kökenli siyasetçiler en yüksek oranda Yeşiller ve Sol Parti'de siyaset yapmaktadır.¹¹⁷

116 URL-102

117 URL-102

Tablo 10: Partilere Göre Göçmen Kökenli Belediye Meclis Üyelerinin Oranı, 2006-2011

Kaynak: Heinrich-Böll Stiftung.

Medya'da Göçmenlere Yönelik Algı

Basın-yayın hakları ve ifade özgürlüğü ile ilgili yukarıda zikredilen olumlu tabloya rağmen özellikle göçmenlerin basın-yayın alanında temsil edilmesi ve göçmenlerin basın-yayın organlarındaki imajı ile ilgili ciddi sorunlar bulunmaktadır. Alman toplumunun büyük çoğunluğunun göçmenler ve uyum konusundaki tek bilgi kaynağı olması açısından kitle iletişim araçları göçmenlerin entegrasyonu konusunda çok önemli bir rol oynamaktadır. Dolayısıyla medya organlarının göçmenler ve göç ile ilgili konuları işleyiş tarzı kamuoyunun bu konularda olumlu ya da olumsuz bir bakışa sahip olmasında etkin bir durumdadır. Göçmenlerin Alman medyasındaki imajları ile ilgili 1960'lı yıllardan bugüne kadar birçok içerik analizi ve araştırma yapılmış durumdadır. Bu araştırmaların hepsinin ortak sonucu göçmenlerin Alman medyasında genellikle negatif bir biçimde ele alınmasıdır. Yapılan araştırmaların ampirik olarak araştırmanın kolay olması açısından genellikle yazılı basını ele aldığı görülmektedir. Bunun

dışında görsel basınla ilgili yapılan çalışmalar göçmenlerin yazılı basına göre daha adil bir şekilde resmedildiklerini göstermektedir. Özellikle devlete ait kamu televizyon kanallarında göçmenler daha iyi temsil edilmektedirler. Bu iyi temsiliyette kamu kanallarının göçmenlerin entegrasyonuna katkı sağlamak ile görevlendirilmiş olmasının da katkısı bulunmaktadır. Buna rağmen radyo yayıncılığında göçmenlerin imajı ve göçmenlere dair konuların işlenme biçimleri bugüne kadar araştırılmamıştır. Yine de yapılan araştırmalarda Alman basınında göçmenlerle ilgili çıkan haberlerde genel olarak negatif bir dilin hâkim olduğu ve üç noktanın ön plana çıkarıldığı görülmektedir;

- Göçmenler sosyal yardımlar vasıtasıyla Alman vatandaşlarının ödediği vergilerden yararlanmakta ve Alman ekonomisine zarar vermektedir.
- Göçmenlerin birçok sorunu bulunmakta ve Alman vatandaşlarına da birçok sorun çıkarmaktadır.
- Göçmenler aynı zamanda bir ulusal güvenlik sorunudur. Bu manada göçmenlik konusu güvenikleştirilmekte ve göçmenler genelde hırsız, katil, cinsel suçlara yatkın ve terörist olarak gösterilmektedir.¹¹⁸

1996 ve 2006 yıllarını kapsayan ve *Siegener Zeitung* ve *Westfälische Rundschau* gibi gazetelerde göçmenlerin ele alınış biçimini inceleyen bir araştırmaya göre, 1996 yılında göçmenlerle ilgili yapılan haberlerin %42'sinin göçmenleri suça yatkın olarak göstermesine rağmen bu oranın 2006 yılında %30'a kadar düştüğü görülmektedir. Bu manada Almanya'da göçmenlerin dışlanmasını ve Almanya'nın bir göçmen ülkesi olmadığını savunan retoriğin yerini hızla Almanya'nın göçmenlere ihtiyacı olduğu ve göçmenlerin entegrasyonuna vurgu yapan bir söyleme bıraktığı görülmektedir.¹¹⁹

118 URL-104

119 URL-105

PEGİDA Hareketi

PEGİDA

PEGİDA adını ilk olarak 20 Ekim 2014 tarihinde Dresden'de 300 kişi ile düzenlenen bir gösteriyle duyurmuştur. Kamu yararına faaliyet gösteren bir dernek statüsünde olan oluşum, 1989 ve 1990 yıllarında Doğu Almanya'da rejime muhalefet edenlerin pazartesi günleri protesto gösterileri düzenlemeleri geleneğini sürdürerek 20 bine kadar katılımcıyı mobilize etmeyi başardı. Destekçileri arasında aşırı sağcı ve neonazilerin de bulunduğu PEGİDA hareketinin liderliğini ise uyuşturucu, gasp ve hırsızlık gibi suçlar nedeniyle poliste sabıka kaydı bulunan Lutz Bachmann yapmaktadır. Dresden dışında da destekçileri bulunan bu hareketin diğer şehirlerdeki takipçileri kendilerini şehirlerinin isimlerinin ilk iki harfiyle tanımlamaktadırlar. Düsseldorf için Dügida, Bonn için Bogida, Köln için Kögida gibi.

2014 yılının Ekim ayında ortaya çıkan PEGİDA (Batı'nın İslamlaşmasına Karşı Vatansever Avrupalılar / Patriotische Europäer gegen die Islamisierung des Abendlandes) hareketinin Dresden kentinde "Avrupa'nın İslamlaşmasına" karşı başlattığı ırkçı ve İslam düşmanı gösteriler demokratik bir hak olan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının kötüye kullanılması ile ilgili kaygıları arttırmıştır. Başlangıçta her hafta düzenlenen daha sonra iki haftada bir düzenlenen bu gösteriler Ekim ayından sonra Almanya'nın diğer şehirlerine de sıçramıştır. 15 Aralık

2014 günü Dresden'de düzenlenen İslam ve göçmen karşıtı gösteriye 15.000'in üzerinde insanın katılması ırkçı ve göçmen karşıtı bir hareketin geldiği noktayı göstermesi bakımından Almanya'da alarm zillerinin çalmasına neden olmuştur.¹²⁰ Nitekim daha önceden Dortmund ve Essen'de gösteri yapan "Selefilere karşı Holiganlar" grubunun 26 Ekim 2014 günü Köln şehrinde düzenlediği ve 4.000 kişinin katıldığı gösteri sırasında göstericiler polise ve karşı gösteri yapan gruba saldırmış, çıkan çatışma sırasında birçok polis ve gösterici yaralanmıştır.¹²¹

120 URL-106

121 URL-107

Örgütlenme Hakkının Kısıtlanması

Örgütlenme haklarına rağmen anayasal demokratik düzene tehdit oluşturduğu düşünülen legal ve illegal yüzlerce dernek vakıf ve organizasyon Federal Almanya'nın iç istihbarat teşkilatı olan Anayasayı Koruma Teşkilatı tarafından düzenli olarak takip altında tutulmaktadır. Bu takip genellikle yazılı materyaller üzerinden ve ilk elden bilgi toplanarak, bazen ise gizli ajanlar kullanılarak yapılmaktadır. Takip altında tutulan organizasyonların listesi federal ve eyalet düzeyindeki Anayasayı Koruma Teşkilatları tarafından düzenli olarak ilan edilmektedir. Yasaya göre Anayasayı Koruma Teşkilatları'nın takibinin ilgili kurumların aktivitelerine etki etmemesi gerekmektedir. Buna rağmen bazı örgütler takip altında olduklarının ilan edilmesinin kendilerine karşı önyargıları arttırdığına yönelik şikâyetlerde bulunmaktadır.

2014 yılı içerisinde Köln şehrindeki ve Bavyera Eyaleti'ndeki bazı Neonazi gruplar ve DAESH terör örgütü anayasal düzene tehdit oluşturduğu için yasaklanmıştır. Bunun dışında bazı dernek ve kuruluşların siyasi nedenlerle anayasaya ve demokratik düzene tehdit oluşturduğu iddiasıyla takip altına alındığı ile ilgili şikâyetler de bulunmaktadır. Özellikle 11 Eylül saldırılarından sonra birçok Müslüman teşkilatı takip altına alınmıştır. Bunların içerisinde Almanya'nın en büyük İslami kuruluşlarından olan ve bugüne kadar şiddete bulaşmamış olan İslam Toplumu Milli Görüş (İMG) hareketi 90'lı yıllardan beri Anayasayı Koruma Teşkilatı tarafından sürekli gözetim altında tutulmaktadır. 2009 yılında Münih eyalet savcısı İMG Genel Sekreteri ve bu derneğin ileri gelenleri hakkında HAMAS gibi örgütlere para aktarmak amacıyla suç örgütü oluşturdukları suçlamasıyla soruşturma başlatmıştır. Aynı soruşturma çerçevesinde derneğin mali bilançolarında sahtekârlık yapıldığı ve çalışanların sosyal güvenlik primleri ile ilgili usulsüzlükler yapıldığı iddia edilmiştir. Bu iddiaların bir sonucu olarak birçok camiye ve İMG'nin Köln'deki genel merkezine polis ve gümrük birimlerince baskınlar yapılmıştır. 19 ay süren soruşturma sonucunda 2010

yılında bu iddialar kanıtlanamamış ve başlatılan soruşturma bitirilmiştir. İGMG Genel Sekreteri yaptığı açıklamada bütün bu soruşturmanın siyasi nedenlerle yapıldığını açıklamıştır.¹²²

Bütün bu olaylara rağmen İGMG'nin faaliyetleri ve üyeleri bugün halen Anayasayı Koruma Teşkilatı tarafından gözetim altında tutulmaktadır. Süreç içerisinde söz konusu derneğin bu baskılar nedeniyle yönetimi ile ilgili birçok değişiklik yaptığı gözlemlenmiştir. Bunun bir sonucu olarak 2014 yılında Hamburg Eyaleti Anayasayı Koruma Teşkilatı İGMG'nin artık anayasaya karşı bir tehdit oluşturmadığı gerekçesiyle gözetim altından çıkarılacağını açıklamıştır.¹²³ Aynı yıl içerisinde bu eyaleti Bremen, Kuzey-Ren Vestfalya, Aşağı Saksonya ve Saarland eyaletleri izleyerek İGMG'yi gözetim altından çıkardıklarını açıklamışlardır.¹²⁴ Federal Anayasayı Koruma Teşkilatı da 2014 yılıyla ilgili yayınladığı raporda yakın bir gelecekte İGMG'nin tamamen gözetim altından çıkarılabileceğini belirtmektedir.¹²⁵

Eğitim, Kültür ve Aile Hakları Bağlamında Yaşanan Olaylar ve Sorunlar

Alman eğitim sisteminde bir çocuğun hangi tip okula devam etmesi gerektiği normal olarak 9. ve 10. yaşlarda ilkokul öğretmenlerinin verdiği tavsiyelere (*empfehlung*) ve ebeveynlerin istekleri doğrultusunda belirlenmektedir. Miera'nın (2009: 25) dikkat çektiği gibi öğrencileri sınıflandıran bu sistem, ilkokulun son yılında tavsiye yöntemi konusunda eğitim almamış öğretmenlerin tavsiyeleriyle, öğrencilerin bireysel olarak değerlendirilerek hangi okula gideceğini belirlemektedir. Sıklıkla veliler tarafından şikâyet edildiği halde öğretmenler, kendilerini göçmen çocuklarına karşı daha az sorumlu

122 URL-108

123 URL-109

124 URL-110

125 URL-111

hissetmektedir. Ebeveynlerin bu tavsiyeleri izlemesi zorunlu olmasa da, çocuğun gelecek kariyeri büyük ölçüde bu tavsiye kararlarına bağlı olmaktadır. Göçmen çocuklarının önemli bir kısmı için *Sonderschule*'ye doğru yapılan adaletsiz okul tavsiyeleri dolaylı dışlayıcılık veya ayrımcılığın bir işareti olarak düşünülebilir. Çünkü bu okullardan çıkıp yüksekokullar için diploma alma şansları yok denecek kadar azdır. Almanya'da eğitim sistemi hakkında yayınlanan bir ulusal rapora göre, ilkokullarda, ortaokullar için yapılan tavsiye ve değerlendirmeler açısından göçmen çocuklara karşı ayrımcılık uygulanmaktadır (Miera, 2009). Diğer taraftan bazı kurumların resmi belgelerinde de vurgulandığı üzere, yabancı öğrencilerin çoğunluğu Almanya'da doğmuş olmalarına ve okul öncesi eğitim kurumlarına devam etmelerine rağmen ortaöğretimin birinci kademesinde Alman öğrencilerle yabancılar karşılaştırıldığında zekâ seviyesi ve anlama kapasitesi ile açıklanamayacak derecede yabancı öğrenciler aleyhine ciddi farklılıklar bulunmaktadır.

Bu farklılıklar eğitim alanında ciddi yapısal problemlerin varlığına işaret etmektedir. Bu problemlerden ilki şöyle açıklanabilir; çoğunlukla ortaokul ve liseye geçişinin temel kriteri öğretmenin tavsiyesi ile olmaktadır. Alman eğitim sistemindeki işleyiş gereği ilkokul eğitiminden sonra, öğretmen veliye çocuğu için hangi okulu tavsiye ederse veli o okula göndermek durumunda kalmaktadır. Almanya'da öğretmenler tavsiye sistemi konusunda özel bir formasyon olarak bu sistemi uygulamamaktadır. Yani Almanya'da ilkokuldan sonra öğrencileri orta kademedeki çeşitli okullara yönlendiren öğretmenler bu yönlendirme konusunda bir formasyona ve altyapıya sahip değildir. Göçmen çocuklarda başarısızlık kitlesel olarak gözlenmektedir. Bu kitlesel olarak yapılan yönlendirmelerin arkasında Alman öğretmenlerin göçmen kökenli öğrencilere yönelik özensiz ve sorumsuz tutumları daha akla yatkın bir açıklamadır. Bunun yanında yer yer münferit ırkçı tutumlara da rastlanılmaktadır.

Okul Sisteminde Yaşanan Dil Sorunları

İlkokul eğitimi sonrasında öğrencilerin okul seçiminin olumsuz bir karşılığı ortaya çıkmaktadır. Örneğin, ortalama okulların koşullarını ve kriterlerini karşılayamayan öğrenciler hemen kategorik olarak “özel eğitime ihtiyacı olan” grubun içine dâhil edilmekte ve *Sonderschule* gibi okullara gönderilmektedir. Göçmen çocukları bu tip okullara gönderilirken, çoğunlukla dil problemleri öğretmenler tarafından bilişsel gerilikler olarak anlaşılmakta ve iki farklı durum özensizce birbirlerine karıştırılmaktadır.

Alman Eğitim Sisteminde Mesleki Eğitim

Almanya’da göçmen aile ve işçilerin çocukları, İngiltere, Fransa ya da Belçika’daki gibi hem mekânsal hem de sosyal olarak tamamen getto tarzı bir izole yaşama mahkûm olmamıştır. Bunun önemli nedenlerinden birisi Alman eğitim sisteminin emek piyasasındaki çıraklık sistemi ile çok iyi bir şekilde bütünleştirilmiş olmasıdır. Zira, Almanya’da mesleki eğitimdeki okul ve işyeri olmak üzere ikili sistem emek piyasası için daha iyi sonuçlar yaratırken, daha çok staj merkezli bu eğitim, iş deneyimini dikkate alan, sonraki iş başvuruları için uygun bir durum yaratmaktadır (Crul ve Schneider, 2009). 20 ve 21 yaşlarındaki gençler arasında işsizliğin artmasına rağmen, bu mesleki staj ve eğitimi birleştiren ikili sistem çoğu okuldan ayrılan ancak meslek sahibi öğrenciler için bir sigorta oluşturmaktadır. Eğitim hayatını yarıda bırakan göçmen çocukları, mesleki eğitim imkânlarından ileri yaşlarda da yararlanarak kariyerlerini toparlama şansı yakalayabilmektedir.

Göçmenlerin Kültür ve Aile Durumu

1968-1973 yılları arasında Almanya’ya göç edenlerin çoğu erkek göçmenlerdir. 1975 yılından itibaren ise aile birleşimine izin verildikten sonra ailelerin buluşması gerçekleşmiştir. Almanya’da Türklerin farklı bir kimlik olarak kamusal

alandaki görünür olması 1980'li yıllara rastlamaktadır. Aile birleşiminin kabul edilmesinden sonra, Türk işçilerin fiziki varlığı Almanya'da ve diğer Avrupa ülkelerinde değişik boyutlar kazanmıştır (Abadan-Unat, 2015).

Türkiyeli göçmenlerin genel eğilimlerinden birisi de gençler arasında Türkiye'den evlenme eğilimi halen güçlü bir şekilde devam etmektedir. Konsolosluk kayıtlarına göre, gençlerin yarısının ebeveynlerinin Türkiye'deki köyünden biriyle evlendiği görülmektedir (Manço, 2009). Bu nedenle Almanya'da Türklerin aile özelliklerinin bireysel özelliklerden daha fazla öne çıktığı ve aile bağlarının oldukça güçlü olduğu gözlenmektedir.

Tablo 11'de de görüleceği üzere, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Müşavirliği'nin 2013 yılına ait derlediği Sayısal Veriler ve Bilgiler Raporu'nda Federal İstatistik Bürosu'ndan aktardığı demografik bilgilere göre, Türkiyeli göçmenlerin önemli bir ağırlığı halen genç kategorisinde bulunmaktadır. Ancak, demografik olarak nüfusun yaşlanma eğilimine girdiği de dikkatlerden kaçmamalıdır. Çocuk yaşta kalınların görece azlığı gençlerin önemli bir bölümünün Türkiye'de doğanlar olduğu konusunu da desteklemektedir. Evlilik yoluyla aile birleşimleri halen göçmen nüfusunun artışında önemli bir rol üstlenmektedir.

Tablo 11: Almanya'daki Türk Göçmenlerinin Yaş ve Cinsiyet Dağılımı

	0-15	16-35	36-65	65 ve yukarı
Erkek	38.726	274.676	371.846	117.415
Kadın	36.782	253.996	356.315	100.052
Toplam	75.508	528.672	728.161	217.467

Federal İstatistik Dairesi, 2013.

Başka bir kaynak olan Çalışma Bakanlığı'nın verilerine göre Türkiyeli göçmenlerin %26'sı 18 yaşın altındadır. Bu gençlerin büyük çoğunluğu Almanya'da doğmuş ancak, Türkiyeli göçmenlerin nüfusu henüz genç ve dinamik özellikler gösterse de yavaş yavaş yaşlıların sayısı artış eğilimi göstermektedir. Diğer taraftan toplamda bakıldığında Almanya'ya gidenden daha fazla Türkiye'ye dönüş yapan olduğu da gözlenmektedir.

Tablo 12: 2013 Yılında Almanya'daki Yabancıların Hareketliliği

ÜLKE	ALMANYA'YA GIRENLER	ALMANYA'DAN ÇIKANLAR	FARK
Polonya	197.009	125.399	+71.610
Romanya	135.416	85.865	+49.551
İtalya	60.651	27.903	+32.748
Macaristan	58.993	34.751	+24.242
İspanya	44.119	20.324	+23.795
Bulgaristan	59.323	38.594	+20.729
Yunanistan	34.728	14.215	+20.513
Türkiye	26.390	33.644	-7.254
Suriye	18.789	1.851	+16.938
Hırvatistan	25.200	12.753	+12.447

Kaynak: ENDSTATION RECHTS¹²⁶

Almanya'da aile birleşimi uygulamasından her göçmen grubu eşit bir şekilde faydalanamamaktadır. Aile birleşimleri sınıf, etnisite, ulus ve cinsiyet faktörlerine sıkı sıkıya bağlı bir şekilde uygulanmaktadır. Göçmenlerin Avrupalılaştırılması ve eşzamanlı olarak Avrupa Birliği, Avrupa Ekonomik Bölgesi (EFTA), İsviçre

¹²⁶ URL-112

vatandaşları ve aile üyelerinin hareketlilik haklarının genişletilmesi süreci bu eşitsizlikleri yok etmemektedir. Daha ziyade, aile birleşimi politikaları Avrupalı göçmenleri Avrupalı olmayan ülkelerden gelen ve daha fakir göçmenler karşısında nadide göçmenler haline getirmekte ve sınıf, ırk ve cinsiyet ayrımını pekiştirmektedir (Kraler, 2010: 31).

Örneğin, Almanya'da Türkiyeli göçmen hâlihazırda misafir işçi statüsünde sürekli oturma izni almışsa ve tüm ailesinin geçimini sağlayabilecek gelire ve yeterli yaşam alanına (6 yaş veya üzerindeki her bir kişi için 12 m² olarak belirlenmiştir) sahip olduğu takdirde eşlerinin Almanya'ya göç etmesine izin verilmektedir. Diğer çok küçük bir grupta ise 1996'ya kadar geçerli olmak üzere Alman olmayan ebeveynlerin küçük çocukları ancak 16 yaşına kadar anavatanlarından Almanya'daki ailesinin yanına vizesiz ve sürekli oturma izni koşulundan muaf olarak kabul edilebilmekteydi. (Green, 2003: 232). Buna göre, aile birleşiminde AB vatandaşları için aile kavramı olabildiğince geniş tutulmaktadır. Öte yandan Avrupa Ekonomik Birliği bölgesinin işçilerinin sadece kalacak yer güvencesini sağlaması aile birleşimi için yeterli görülmektedir (Morris, 2001: 394).

Avrupa Birliği vatandaşı olmayan göçmenlerin aile birleşimleri açısından hakları ülkeye giriş koşullarının değerlendirilmesi yoluyla sınırlandırılmaktadır. Tıpkı AB ve üçüncü dünya ülkeleri arasındaki anlaşmalara bağlı olarak oluşturulan farklılaştırılmış statüler için geçerli olduğu gibi, Almanya'da da aile birleşimine başvuran AB vatandaşı olmayan başvuru sahibi makul düzeyde gelire sahip olduğunu kanıtlamak zorundadır. AB vatandaşı olmayan göçmen ailesinin üyesi olacak eşler için emek piyasasına erişim yolları çeşitlidir ve sıklıkla aşamalandırılmıştır. Almanya'da farklı statülere yönelik aile birleşiminin uygulanmasında, üçüncü dünya vatandaşlarının emek piyasasına ve sosyal haklara erişimlerinin belli bir zaman aralığından sonra mümkün olabildiği veya sıkı bir şekilde geçici izinle sınırlandırıldığı bilinmektedir.

Örneğin, Alman vatandaşıyla evli olan yabancılar meslek hukukunda daha olumlu koşullara tabi tutulmaktadır. Çünkü Alman yasasında evliliği ve aileyi koruyan kurallara öncelik hakkı tanınmakta ve dolayısıyla evli çiftin her bireyine ailenin geçimine katkıda bulunma olanağının sağlanması amaçlanmaktadır. Ancak, Alman vatandaşlarının eşleri dört yıldan fazla bir süre için sürekli yeniden çalışma izni talebinde bulunabilirken, diğer yabancılar en fazla dört yıllık bir çalışma iznine sahip olabilmektedir. Öğrenim durumunun (diploma) tanınması da yine doğrudan olmamaktadır. AB vatandaşları ve eskiden Almanya'ya ait olan Kuzeydoğu Avrupa'daki topraklara yerleştirilmiş olup sonradan tekrar Almanya'ya dönen soydaşlar (Aussiedler/etnik Almanlar) için ileri sürülen koşullar, AB dışında kalan ülkelerin vatandaşlarına uygulanan koşullara kıyasla daha olumludur (Weiss, 2011: 186-187).

Alman vatandaşı, Avrupa Ekonomik Bölgesi vatandaşları veya işçilerinin yabancı eşleri doğrudan özel bir çalışma iznine kavuşmakta, ancak yabancı göçmenlerin eşleri genel (sınırlandırılmış) izin için bile en az 1 yıl, tam çalışma izni için ise 4 yıl beklemek durumunda kalmaktadır. Ancak, yaşam mekânı ve yeterli gelir koşullarını sağlamak oldukça zordur ve bu konularda herhangi bir yetersizlik eşin izninin yenilenmemesi sonucunu da doğurmaktadır. Alman vatandaşları ve işçiler Avrupa Ekonomik Bölgesine ait bir ülkeden geliyorsa eşleri için hemen ve mutlak bir aile birleşimi hakkına sahipken, diğerleri bir süreliğine beklemek ve yeterli, güvenceli bir gelire ve yaşam mekânına sahip olduğunu kanıtlamakla yükümlüdür (FL, Para. 17. Probationary status: *Befristete Aufenthaltserlaubnis*/ FL Para. 15; aktaran, Morris, 2000: 230).

Yukarıda da belirtildiği gibi Almanya'da 15 Temmuz 2007'de aile birleşimiyle ilgili yeni bir değişiklik gündeme gelmiştir. Bu değişikliğe göre, yurtdışında olan eşlerin Almanya'ya gelmeden vize alabilmesi için temel Almanca'yı konuşabilme şartı getirilmektedir. Bununla birlikte, bu değişiklik birçok ayrımcı istisnaları da barındırmaktadır. Buna göre, Avrupa Birliği vatandaşları ve ABD, Kanada,

Japonya ve Güney Kore gibi Almanya için vize şartı olmayan ülke vatandaşları bu uygulamadan muaf tutulmaktadır. Ayrıca nitelikli, kalifiye ve profesyonel olan akademisyenlerin eşleri de bu uygulamadan muaf tutulmaktadır. Bu noktada Şahin ve Altuntaş'ın (2009: 34) ifade ettiği gibi bu istisnaların dışında kalan diğer göçmenler dikkate alındığında, bu değişikliğin hedef aldığı geriye kalan göçmenlerin Üçüncü Dünya vatandaşları ve Türkiyeli göçmenler olduğu açıktır. Üçüncü Dünya göçmenlerinin aile birleşimlerinde ise eşlerin otomatik bir şekilde emek piyasasına erişimleri ve çalışma hakkına sahip olmaları söz konusu değildir ve sadece belli bir süre (1-4 yıl arası) bekledikten sonra ve oturma izninin statüsü ve emek piyasasının o andaki durumuna bağlı olarak iş hakkı elde edebilmektedir.

Kısa süreli oturma izni olan göçmenlerin eşleri çalışabilmek için en az bir yıl beklemektedir. Ancak sınırsız oturma iznine sahip olan göçmenler için bu durum geçerli olmamaktadır. Özellikle AB vatandaşı olmayan göçmenlerin vatandaşlığa kabul edilmesi onların devlet memuru da olmasını içeren birçok iş fırsatlarına kavuşmalarını kolaylaştırmaktadır (Diehl ve Blohm, 2003: 142-143). Sonuç olarak Almanya ve Avrupa Birliği'nde aile birleşimleri, üçüncü dünya ülke vatandaşları için doğrudan bir hak değil, aksine ulusal koşullara göre değişebilen, müzakereye açık olan, belli koşulları ve kriterleri yerine getirmeye bağlı ve koşullu bir hak olmaktadır (Morris, 2003: 85-86). Türkiye vatandaşları açısından bu sorun AAD kararlarıyla görece olarak çözülmüştür.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Hakları Bağlamında Yaşanan Olaylar ve Sorunlar

Aile birleşimi aynı zamanda çalışma hakkı bağlamında da sorunlar yaratan bir husustur. Almanya Anayasa Mahkemesi 19 Nisan 2011 tarihli kararında (AZ: 2 BvR 1413/10) kanun koyucuların aile birleşimi için yeterli seviyede dil bilgisi talep etme hakkı ve kurs desteğiyle dil bilgisi düzeyini artırarak uyum sağlaması için gerekli olduğuna hükmetmiştir.

Avrupa Birliği Adalet Divanı (AAD)

Aile Birleşiminde Uygulanan

Dil Testini Hukuka Aykırı Buldu

Almanya 2007 yılından itibaren aile birleşimi kapsamında ülkeye gelecek olan Türk vatandaşlarına A1 seviyesinde Almanca dilini bilmelerini şart koşmaktaydı. Bu şartı yerine getiremeyenlere vize vermemektedir. Naime Doğan'ın okur-yazar olmamasıyla Almanca dilini öğrenemeyeceğini gerekçe göstermesiyle Berlin İdare Mahkemesine dava açmıştır. Mahkeme dil şartının AB hukuku ile bağdaşp bağdaşmadığını kararlaştırması için davayı Avrupa Adalet Divanına sevk etmiştir. Divanda alınan karar uyarınca söz konusu dil şartı hukuka aykırı bulunmuş ve sınav uygulamasının durdurulmasını istemiştir.

Bu yasa ve karara karşın 10.07.2014 tarihli ve C 138/13 dosya numaralı kararla Naime Doğan adlı Türk vatandaşının açtığı dava, Türkiye-AB arasında 23 Kasım 1970'de imzalanan ve 1 Ocak 1973 tarihinde yürürlüğe giren Katma Protokol'ün 1. maddesine dayandırılmış ve lisan sınavı ile aile birleşiminin zorlaştırılmayacağına karar verilmiştir. Katma Protokol'ün 41. maddesinin 1. fıkrası "Türk vatandaşlarının AB ülkelerindeki mevcut yerleşim haklarını korumakta ve bu hakların geriye doğru

kısıtlanmasını yasaklamaktadır." Bu çerçevede AAD 10.07.2014 tarihli ve C-138/13 sayılı kararıyla aile birleşimi çerçevesinde Almanya'ya gelecek Türk vatandaş eşlerine lisan testinin uygulanmayacağına karar vermiştir. (AAD Kararı, 2014)

Aynı zamanda yerel mahkemeler aile birleşiminde dil sınavı talep edilemeyeceği yönünde benzer kararlar almaktadır. 05.11.2014 tarihli ve 23 K 12.5365 dosya numaralı Münih İdare Mahkemesi kararında; başka bir şahsın kendisi yerine girdiği Almanca dil sertifikası ile Almanya'ya gelen Türk gencinin oturumunu mahkeme iptal etmemiştir. Türkiye kökenli göçmen Almanya'ya geldikten sonra durumun ortaya çıkmasıyla yabancılar dairesi öncelikle oturum müsadelerini geçersiz saymıştır. Ancak avukatın öne sürdüğü "Almanca şartı aranmaz" savunmasıyla mahkemede "Türlere aile birleşiminde Almanca dil şartı uygulanamaz" gerekçesiyle oturum müsadelerinin devamı yönünde karar vermiştir. Berlin-Brandenburg Yüksek İdari Mahkemesi ise AZ: OVG 7 B 22.14 sayılı ve 30.1.2015 tarihli gerekçeli kararında özetle; Türkiye ile Avrupa Birliği arasında 1980'de imzalanan uyum anlaşmalarına atıfta bulunarak, Almanya'da yaşayan

eşinin yanına gitmek isteyen Türklerin Almanca bildiklerini ispatlamak zorunda olmadığına hükmetmiştir. Fakat Federal Hükümet ilgili mahkeme kararını uygulamak için yeni bir düzenleme gelene kadar geçerli olan kanunun gereğini devam ettirmektedir.

Öte taraftan, bahse konu yasa Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 12. maddesine; *“evlenme hakkını ve 14. maddesi ayrımcılık yasağını düzenlemekte ve sözleşmenin 8. maddesinin 2. fıkrası özel ve aile hayatının korunma hakkının korunması devlet tarafından sağlanmakta ancak kamu otoritesi; ulusal güvenlik, kamu güvenliğini ve ülke düzeninin bozulması halinde müdahale edebilir”* aykırıdır. Bu durumda uluslararası sözleşmelere istinaden aile hayatının korunması hakkının kullanılmasına müdahale gerektirecek hiçbir yasal dayanak mevcut değildir.

Türkiye'nin Ankara Antlaşması hususunda birçok dava görülmüş; farklı yorum ve neticeler alınmıştır. Türkiye AT ortaklık hukukundan doğan hakların tanınması hususunda ilk teyit edilen AAD kararı yukarıda da belirtildiği gibi Meryem Demirel isimli bir Türk vatandaşına aittir. Bahse konu vatandaş 1981 yılında evlendiği eşini ziyaret amacıyla Almanya'ya gitmiştir. Ancak hamile olduğunu ve geçimini sağlayacak başka bir geliri olmadığını gerekçe göstererek Almanya'yı terk etmek istememiştir. Buna rağmen ikamet dairesi 5 Haziran 1985 tarihine kadar ülkeyi terk etmesini istemiştir. Konu böylece Stuttgart İdare Mahkemesi'ne intikal etmiştir. Stuttgart İdare Mahkemesi (C-12/86) ve 30.09.1986 tarihli kararıyla; mahkeme Ankara Anlaşması'nın 12. ve Katma Protokol'ün 36. maddesi ayrıca, Ankara Anlaşması'nın 7. maddesi de incelendiğinde Almanya'da ikamet eden Türk işçilerinin serbest dolaşımına kısıtlama getirecek yetkiye sahip olunmadığı belirtmiştir.

1986'da verilen olumlu karara rağmen Kuzey Ren-Vestfalya Yüksek İdari Mahkemesi de daimi bir ikamet amacıyla Almanya'ya gelmek isteyen Türk vatandaşının 1/80 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı'nın 13. maddesine göre vizeden

muaf olamayacağına hükmetmiştir. Gerekçeli kararında ise genel olarak Türk vatandaşlarının hizmet serbestisi ve turistik nedenlerle Almanya'ya vizesiz girebileceğini vurgulamıştır.

Eylül 2013'te ise AAD'de Leyla Ecem Demirkan isimli Türk vatandaşının davası sonuçlanmıştır. Demirkan 2007 yılında üvey babasını ziyaret maksatlı Schengen vizesi için başvuru yapmıştır. Talebinin reddedilmesiyle Alman yargısına davayı taşımış ve 1972 yılında yürürlüğe girmiş olan Katma Protokolle Almanya'nın Türk vatandaşlarına vize alma zorunluluğu getiremeyeceğini savunmuştur. 2011 yılında Alman yargısı konuyu AAD'ye taşımıştır. AAD ise özetle; Katma Protokol'ün sadece ekonomik olarak değerlendirildiğini ve Türk ekonomisinin gelişmesi maksadını taşıdığını, bu nedenle Türk vatandaşlarının hizmet alımından yararlanmak amacıyla AB üyesi ülkelere vize almaksızın girme hakkının olmadığına hükmetmiştir.

1963 Ankara Ortaklık Antlaşması'yla başlayan tartışmalar farklı davalar ve tartışmalarla basına yansımaya devam etmektedir. Her ne kadar hukuk kararları çoğu zaman Türkiye lehine verilmesine rağmen AB ülkelerinin kararları uygulamaması Türk toplumunun AB üyelik müzakeresine olan güvenini sarsmaktadır. Siyasiler ise dönemselsel olarak bu kararları yorumlamakta ve tepki göstermektedir. Bilhassa AB ülkelerinde vize serbestiyeti ile Türk vatandaşlarının ülkelere akın etme korkusu yaşanırken, diğer taraftan AB ülkelerinde Türkiye AB müzakereleri iç siyasi malzeme olarak kullanılmaktadır. Bu endişelere Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan "*AB ile vizeler kalktığında kimsenin endişesi olmasın, en küçük bir sorun yaşanmayacaktır. Yük olmaya değil, yük almaya geliyoruz*" olarak karşılık vermiştir.

2/76, 1/80 ve 3/80 sayılı Ortaklık Konseyi Kararları'nın uygulanması yönünde beklentiler devam ederken, Türkiye-AB vize serbestiyeti AB nezdinde belli şartlara bağlanmıştır. Geri kabul anlaşmasına karşılık vize serbestiyetinin üç buçuk yıl içinde serbest bırakılması düşünülürken, AB'deki Suriyeli mülteci

krizi vize muafiyeti sürecini hızlandırmıştır. Almanya Başbakanı Merkel 2015 Kasım'ında vize ve mülteci konuları ağırlıklı müzakere edilen bir İstanbul ziyareti gerçekleştirmiştir. Bu gezide Türkiye'nin sığınmacı krizindeki yardımına karşılık AB'ye üyelik sürecini hızlandırmaya, Türk vatandaşlarına vize kolaylığı sağlamaya ve mültecilere yönelik olarak kullanılmak üzere maddi destekler gibi bir dizi konu masaya yatırılmıştır. Suriye ve enerji krizi gibi konulardan sonra Türkiye'nin stratejik önemi daha çok ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle Türkiye, AB ile karşılıklı sorunlarını halen hukuki yollardan daha ziyade politik olarak çözebilmektedir. Vize zorunluluğu gibi Türkiye-AB ortaklık hukukuna aykırı olan hususların bile siyasi destek olmadan çözümü zor görünmektedir.

AB'ye üye ülkelerin Türk vatandaşlarına uyguladığı vize politikası, Türkiye-AB ilişkileri çerçevesinde son yıllarda sıklıkla ele alınan bir konu olmuştur. Türkiye bu kapsamda, Brüksel ve AB üye ülkelerini vize uygulamaları hususunda ağır bir şekilde eleştirmektedir.

Göçmenlerin Çalışma Hayatında Karşılaştıkları Sorunlar

Türk vatandaşlarının yaşadıkları ayrımcılık sadece Türkiye-AB seviyesinde gerçekleşmemektedir. Ulusal düzeyde Türk vatandaşları gerek mesleğe geçişte gerekse iş başvurularında birçok hususta ayrımcılık yaşamaktadır. Bilhassa işe girişte etnik kökeninden dolayı başvurusu reddedilenlerin sayısı çoktur. Bunun yanında bazı Almanya dışında kazanılmış meslek eğitimlerinin tanınması hususunda da sıkıntılar yaşanmaktadır. Bunun yanında bazı iş pozisyonlarında göçmenlerden gereğinden yüksek nitelikler talep edilmektedir. Örnek olarak temizlik personeli için çok iyi seviyede Almanca talep ediliyor olması gibi. Öte taraftan birçok göçmen iş yerinde amiri ve iş arkadaşları tarafından etnik kökeninden dolayı hakarete uğramakta veya kariyer imkânları kısıtlanarak göçmenlere alt seviyede işler sunulmaktadır.

Bunun yanında dini ve milli kökeninden dolayı ayrımcılığa uğrayanların tespiti kolay olamamaktadır. Örnek olarak bir Türk vatandaşının başvurduğu iş yerinde belirtilmeyen sebepten dolayı red alması dini ve kökenini nedeniyle yorumlanmaktadır. Mesela meslek eğitimi için doktor yardımcısı pozisyonuna yerleşen başörtülü bayana iş kabulünden sonra başörtülü olarak çalışamayacağı belirtilmiş, karşılığında işyeri tazminat ödemeye mahkûm edilmiştir. Bunun gibi vakalar günlük hayatta sıkça yaşanmaktadır.

Ortalama 81 milyon nüfuslu Almanya'da 42 milyon kişi iş piyasasında aktif olarak çalışabilir durumdadır. Ortalama 8 milyon göçmen kökenli Alman vatandaşı ile birlikte 4 milyon yabancı vatandaşı toplam çalışan nüfusu oluşturmaktadır. Haziran 2009 ve Aralık 2012 arasında Federal Ayrımcılık Bürosu'na iş hayatı ve hukuku konusunda toplam 2511 talep ve soru gelmiştir. %25.85 yaş ve %25.49 cinsiyetle ilgili sorular bu tür taleplerin çoğunluğunu oluşturmaktadır. İş hayatının değerlendirmesindeki diğer ayrımcılık başvuruları ise engelli %20 ,83, etnik köken %17,32, dini kimlik %2,87, dünya bakışı ve din %7,65 konularını kapsamaktadır.

Ayrımcılık kurumuna gelen şikâyetlerin ve danışma sorularının çoğu çalışma koşulları, iş hayatı ve yükselme imkânlarıyla ilgilidir. Ayrıca dolaylı ve doğrudan ayrımcılıkla ilgili şikâyet sayısı iş hayatında sürekli olarak artmaktadır. Şikâyet ve danışma konuları çoğunlukla hakaret, tehdit, az sayıda da olsa cinsiyet ve mobbing gibi konuları kapsamaktadır. Bilhassa çalışma hayatında etnik kökenliler daha çok ayrımcılığa maruz kalmakta ve diğer şikâyetler yaş, engellilik, ten rengi ve cinsiyet konularını içermektedir.

Etnik kökendeki ayrımcılıkla ilgili olarak başvuru koşullarında geniş bir araştırma yapılmıştır. Bu hususta ekonomi öğrencileri adına meslek eğitimi yeri bulabilmek için araştırmacılar binin üzerinde başvuru yapmıştır. Aynı kalifiyedeki başvurular Alman ya da Türk isimleriyle düzenlenmiş ve farklı yerlere

rastlantısal olarak gönderilmiştir. Araştırmada Türk ismiyle başvurular Alman ismiyle başvuranlardan %14 daha az olumlu cevap almıştır. Ufak işletmelerde ise ayrımcılık oranının %24 ile daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Buradan ufak işletmelerin daha kapalı bir kültüre sahip oldukları çıkarılabilir.

Aynı zamanda Çalışma Ajansı verileri de 2012 yılı içerisinde meslek eğitimi tamamlayan 13.000 kişinin meslek yeri bulma noktasında etnik yapısına göre farklı neticeler aldığını göstermektedir. 2013 yılı başında Alman vatandaşlarının %44'ü meslek yeri bulurken, bu oran göçmenlerde %29 olmuştur.

Göçmen kökenliler iş piyasasında ve işe girişte sadece isimlerinden dolayı ayrımcılığa maruz kalmamaktadır. Aynı zamanda göçmenler dil bilgisi ve aksanı hususunda ayrımcılığa maruz kalmaktadır. Bilhassa başvuranın aksanı farklı olarak algılandığında başvuru neticesi değişmektedir. Örnek vermek gerekirse, Hamburg İş Mahkemesi, postane alanında çalışan firmayı bu sebepten dolayı tazminata mahkum etmiştir. Davacı posta dağıtıcısı olarak iş başvurusunda bulunmuş ve Almanca yazımına hâkim olması şart koşulmuştur. İlk başvuru sürecinde telefonla iletişime geçilmiş ve bu görüşmede açık ve net Almanca konuşamadığı için davacı iş kabulünde red almıştır. İş mahkemesi davalı iş yerinin etnik kökenden dolayı ayrımcılığa maruz bıraktığına karar vermiştir. Mahkeme başvuru koşullarında net olarak Almanca konuşma talebinin bildirilmediğini, ayrıca posta dağıtıcısı olarak Almanca bilgisinin elzem olmadığını ifade etmiştir. Öte taraftan mahkeme; kısa telefon görüşmesinde dil bilgisinin yeterince anlaşılamayacağını ve posta dağıtıcısı olarak Almanca bilgisinin, işveren ve arkadaşlarla anlaşabilecek yeterli düzeyde olduğuna karar vermiştir (Hamburg İş Mahkemesi Kararı, 2010). Ayrıca, meslek eğitimine başvuru taleplerinde dil yeterliliğinin tam olarak tanımlanmadığı ve bilhassa göçmenlerin bu hususta ayrımcılığa maruz kalabileceği belirtilmiştir.

Öte taraftan, ayrımcılığı önleme hususunda federal düzeyde projeler uygulanmaktadır. Başvuru süreçlerinde anonim başvuru ile ayrımcılığı azaltmaya yönelik projeler başlatılmıştır. Ayrımcılıkla Mücadele Bürosu 2010 yılında Almanya çapında model proje başlatmış ve farklı firmaların, kurumların ve belediyelerin başvuru koşullarını anonim olarak test etmiştir. “Deutsche Post” “Deutsche Telekom”, “Oréal, Mydays, Procter & Gamble” gibi firmaları Kuzey Ren-Vestfalya ve Celle Çalışma Ajansı 12 ay boyunca test etmiştir. Pilot projelerde 8.500’ün üzerinde anonim başvuru yapılmış ve 246 başvuru iş, meslek eğitimi ve araştırma pozisyonlarına başarılı şekilde yerleştirilmiştir. Ancak Almanya genelinde bu proje ile işe yerleşen sayısının çok yüksek olmadığı ve yaygınlaşma hususunda eksiklikler olduğu anlaşılmaktadır.

Çalışma Hayatındaki Demografik Projeksiyonlar

Çalışma Ajansı verilerine göre 2025 yılına kadar Almanya’da ortalama 6,5 milyon kalifiye uzman açığı oluşacaktır. Bilhassa belli başlı teknik, sağlık ve bakım branşlarında ve eyaletlerde nitelikli elemanlara daha çok ihtiyaç duyulacaktır. Ayrıca Bertelsmann Stiftung’un 2015 raporuna göre iş gücünde 2050 yılına kadar 16,2 milyon azalma yaşanacaktır. Diğer bir deyişle; iş gücü sayısı çalışan yaş kesiminde %36 azalacaktır. Dolayısıyla acilen göç ile bu açığın kapatılması tavsiye edilmektedir. Aynı şekilde benzer araştırmalar Köln Ekonomi Enstitüsü tarafından da yapılmıştır. Sonuçlar ise her yıl 100.000’den fazla göçmenin ülkeye gelmesi gerektiği tavsiye edilmektedir.

Çalışma Hakkı ve İnanç Özgürlüğü Sorunları

F. Almanya’da son yıllarda başörtülü olarak çalışma hususunda tartışmalar devam etmektedir. Bu konularda farklı davalar açılmakta ve eyaletler bazında dava sonuçları farklılıklar göstermektedir. Bu davalardan bir kaçını aşağıda sıralanmıştır. Baden Württemberg İş Mahkemesi, devlet anaokulunda çalışan bir

başörtülü eğitime uyarıda bulunmuştur. Gerekçe olarak ise başörtü takmanın tarafsızlık ilkesini zedelediği belirtilmiştir.

İş Mahkemesi aynı şekilde Kuzey Ren-Vestfalya eyaletinde öğretmenler için tarafsızlık ilkesine dayanarak başörtüsü kullanımına yasak getirmiştir. Kamu hizmetinde meslek eğitimini başarıyla bitiren başörtülü genç, sözleşmeli memur pozisyonu için müracaat etmiş, ancak başörtülü olduğu için müracaatı kabul edilmemiştir. Buna karşın Düsseldorf Kamu Mahkemesi genç bayanın başörtü takmasına Kuzey Ren-Vestfalya'da memur olarak çalışmasına engel yasa olmadığını, ayrıca başörtü takmanın tarafsızlık bağlamında bir eksiklik olarak değerlendirilemeyeceğini belirtmiştir. Diğer taraftan dini özgürlüğün yasalarla koruma altında olduğunun da altı çizilmiştir.

Bir başka olayda bir çalışma ajansı aracılığıyla öğrenci olarak firmaya başvuru yapan bir kadının belgelerinde başörtülü fotoğrafı olduğu için başvurusu red edilmiştir. Aynı zamanda şirket de başka başvuran bir kişiyi işe kabul etmiştir. Başvurusunun red edilmesine neden olarak "başörtüsüz biri aranıyor onun dışında her kriteri karşılamaktadır" notu üzerine başvuru yapan kişi Berlin Brandenburg Ayrımcılıkla Mücadele Bürosu'na müracaat etmiştir. Bahse konu vaka eşit muamele yasasına aykırı bulunmuştur. Bunun üzerine firmadan yazı istenmiş, cevap olarak ise firma başvurudaki başörtüsünü kişinin aksesuar olarak kullandığını düşündüğünü iddia etmiştir. Ayrıca örtü ve başörtü takılmasını görünüş itibarıyla işverenin kabul etmediğini belirtmiştir. Bunun üzerine davacı işverene karşı 6 aylık maaş talebiyle dava açmıştır. Şahsın iddiası, başörtüsü nedeniyle kabul edilmediği şeklindedir ve onun dışında başvuranlar arasında niteliklerinin daha yüksek olduğunu iddia etmiştir. Çalışma Mahkemesi tarafların antlaşmasını talep etmiş, ancak işveren hatasız olduğunu iddia etmiştir. Mahkeme ise buna karşın işverenin 3 aylık maaş tazminatı ödemesine karar vermiştir.

Genel Eşit Muamele Yasası'nın yürürlüğe girmesiyle birlikte geniş kapsamlı tartışma konusu olmasına rağmen başörtüsü, devlet kurumlarında çalışan öğretmenler için yasaklanmıştır. Başörtü yasağına veya diğer din mensuplarına ait motiflerin yasaklanmasına bölge uzman mahkemelerinde karar verilmektedir. Bu nedenle İslam ya da Yahudilik dinine mensup veya Hıristiyan kilisesinden çıkmış veyahut hiç bir dine mensup olmayan başvuru sahipleri bu durumdan negatif etkilenmektedir.

Bu konularda çeşitli davalar ve örnek vakalar yaşanmaktadır. 1996 yılından itibaren Evangelist bir hastanede çalışan Müslüman hemşire, başörtüsüz görev yaptığı işyerinde çocuk bakım süresi sonrasında başörtülü olarak işe başlamak istemiş ve çocuk bakım ücretini işyerinden talep etmiştir. Ancak dini nitelikli işveren olan Evangelist Kilisesi başörtülü olarak çalışamayacağını belirtmiş ve konu mahkemeye intikal etmiştir. Federal İş Mahkemesi kararında, Evangelist Kilisesi'nin ve benzeri kurumların başörtülü olarak çalışmayı iş saati dâhilinde yasaklayabileceğini belirtmiştir. Ayrıca mahkeme başörtüsü takarak diğer din mensuplarına karşı objektif olunamayacağını ve iş akdindeki anlaşmaya göre ilgili kurumlarda çalışanın bağımsız olmakla mükellef olduğunu bildirmiştir (Federal İş Mahkemesi Kararı, 2014).

Bir başka örnekte nitelikli bir hasta bakıcının sadece farklı dini mensubiyetinden dolayı iş başvurusu reddedilmesine rağmen Genel Eşit Muamele Yasası'na göre işveren tazminattan muaf olmuştur. Zira İş Mahkemesi, Aachen Kilise'sinin 3. maddesine dayanarak eğitim alanında açık olan pozisyonlarda sadece Katolik Kilisesi'ne üye olma talebi isteyebileceğini belirtmiştir.

Bir Türk vatandaşı Hıristiyan Kilisesi'ne bağlı kurumda bulunan açık bir pozisyona başvurup, Müslüman olduğu için iş görüşmesine davet edilmediği takdirde etnik kökeni ve dini mensubiyetinden dolayı ayrımcılığa uğramaktadır. Diakoni ve Caritas gibi kuruluşlarda toplamda neredeyse 1.3 milyon kişi çalışmaktadır. Ayrıca bu kuruluşların dışında hastaneler, yaşlı ve çocuk bakım

yerlerinin ortalama 1/3'ü Almanya'da kiliseye ait olduğu görülmektedir. Bununla birlikte kiliseye ait işletme kurumları giderek artmakta, bilhassa dokuz eyalette kilise hizmetleri giderek genişlemektedir. Ayrıca; Federal Hükümet verilerine göre ortalama 2,1-2,3 milyon kadar Müslüman göçmen ve 1,7-2 milyon kadar Müslüman Alman vatandaşı Almanya'da yaşamaktadır. Devletten sonra en büyük işveren olan kilise kurumları bahse konu grupları bu kadar büyük iş potansiyelinden doğrudan elemektedir.

İstatistiklerle Karşılaştırmalı Çalışma Hayatı

Federal İstatistik Dairesi verilerine göre 2014 yılında tüm çalışanların sayısı ortalama 371.000 artarak 42,65 milyona yükselmiştir. Böylece Almanya, 1990 yılındaki işsizlik rakamlarına tekrar geri dönmüştür. Buna göre 2014 yılında ortalama iki buçuk milyon işsiz kayıtlara geçmiştir. Bu rakam 2013 yılında 2.950.000 ve 2012 yılında ise 2.897.000 olarak gözükmektedir. Bir önceki yıl incelendiğinde işsizlik oranı %3 (69.000) azalmıştır.

Genel olarak 2014 yılında yabancı çalışanlarda işsizlik sayısı ise %5 artarak 530.000'e yükselmiştir. Aynı zamanda Alman vatandaşı işsizlerin sayısı %3 azalarak 2.365.000 olarak kayıtlara geçmiştir. Öte taraftan işsiz Türk vatandaşlarının sayısı 2014 yılında 138.205 olarak görülmektedir. Bir yıl önceki durum incelendiğinde ise işsiz Türk vatandaşları sayısı 3.768 azalmıştır. Buna göre işsizlik oranı genelde %6,5, Almanlar arasında %5,6, yabancılar arasında %14 ve Türk vatandaşları arasında %20,9'dur.

Genel olarak işsizlik rakamları, özellikle Almanlar ve yabancılar arasındaki işsizlik oranları incelendiğinde, Türk vatandaşlarının üç kat daha fazla işsiz olduğu görülmektedir. İşsizlik rakamlarının Türk vatandaşları arasında bu kadar fazla olmasının nedeni bilhassa mesleki niteliklerinin yetersiz ve meslek sahibi olmayan genç sayısının artmış olması olarak görülmektedir.

Türk Kökenlilerin Eğitim Sorunu

Göçmen çocuklarının eğitim hayatında yaşadıkları sorunların sebepleri arasında; meslek eğitimi ile akademik eğitim alanında daha iyi olanaklar sunan ortaokul ve liselere devam eden Türk çocukların sayısının düşük olması, yabancı çocukların ve bunların arasında da Türk çocuklarının yaklaşık %20'sinin temel eğitim diploması almadan eğitim çağı dışında kalması, yükseköğrenim yapabilen Türk genci sayısının Alman gençlerine göre düşük olması vb. sayılabilir.

Diğer taraftan mesleki eğitim sisteminde de durum farklı değildir. Almanya genelinde söz konusu sistemde, eğitime katılan yabancı gençlerin sayısı, bu sayının en yüksek seviyeye ulaştığı 1993/1994 mesleki eğitim yılından bu yana sürekli azalmaktadır.

Bir taraftan, mesleki eğitim yeri bulamadığı için mesleki nitelik kazanamayan göçmen gençler, vasıfsız işgücü olarak iş piyasasına girmek zorunda kalmaktadır. Diğer taraftan, işsizlere yönelik meslek geliştirme eğitim tedbirlerinden yeterince yararlanamayan yetişkinler ise uzun süreli işsizler gurubunda yerlerini almaktadır. Örneğin, Federal Çalışma Ajansı verilerine göre çalışan Türk işgücünün %73'ünün; işsiz vatandaşların ise %82,9'unun bir mesleki niteliği bulunmamaktadır. Federal Mesleki Eğitim Enstitüsü 2015 raporunda bilhassa yaş aralığı 20-34 olan genç göçmenler, ortalama olarak %32 oranında mesleki eğitime sahip değildir. Buna karşın Alman vatandaşlarında ise bu oran sadece %11 dir. Genel toplama bakıldığında 2012 yılında 1,3 milyon Alman vatandaşı meslek eğitimi alırken, yabancı kökenli vatandaşların ancak 80 bini meslek eğitimi almıştır. Bu da tüm eğitim alanları arasında %8'lik orana denk gelmektedir.

Bölüm III

İNSAN HAKLARI İHLALLERİNİN YANSIMALARI, DEĞERLENDİRİLMESİ VE ÖNERİLER

İNSAN HAKLARI İHLALLERİNİN YANSIMALARI, DEĞERLENDİRİLMESİ ve ÖNERİLER

Berlin’de Bulunan Bir Sığınmacı Yurdunu Kundaklama

Berlin-Köpenick’te bulunan bir sığınmacı yurdu saat 23 sularında iki kişi tarafından kundaklanmaya çalışıldı. Büyük bir şans eseri can kaybının yaşanmadığı olayda polis binada bulunan kamera kayıtlarının incelenmesi sonucu zanlıları yakalamayı başardı. Kayıtlarda zanlılardan birinin Hitler selamı verdiği görüldü. Saldırının arka planı hakkında fikir vermektedir.

Raporda örnekleriyle gösterildiği gibi, Almanya’da, özellikle kolluk kuvvetlerinin kullanılmasında insan haklarına uyum konusunda ciddi sıkıntılar bulunmaktadır. Karakol ve cezaevlerindeki insan onuruna yakışmayan tutum her ne kadar sistematik işkence boyutuna varmamış olsa da dövme ve kötü muamelenin yaygın olduğu hakkında ciddi şüpheler bulunmaktadır.

İrkçı fişleme olarak isimlendirilen “*Racial Profiling*” uygulaması yıl boyunca devam etmenin ötesinde bir hak ihlali olarak Almanya tarafından varlığı bir

türlü kabul edilmemektedir. Resmi olarak varlığı yadsındığı için de önleyici yasal tedbirlerin alınması mümkün olmamaktadır.

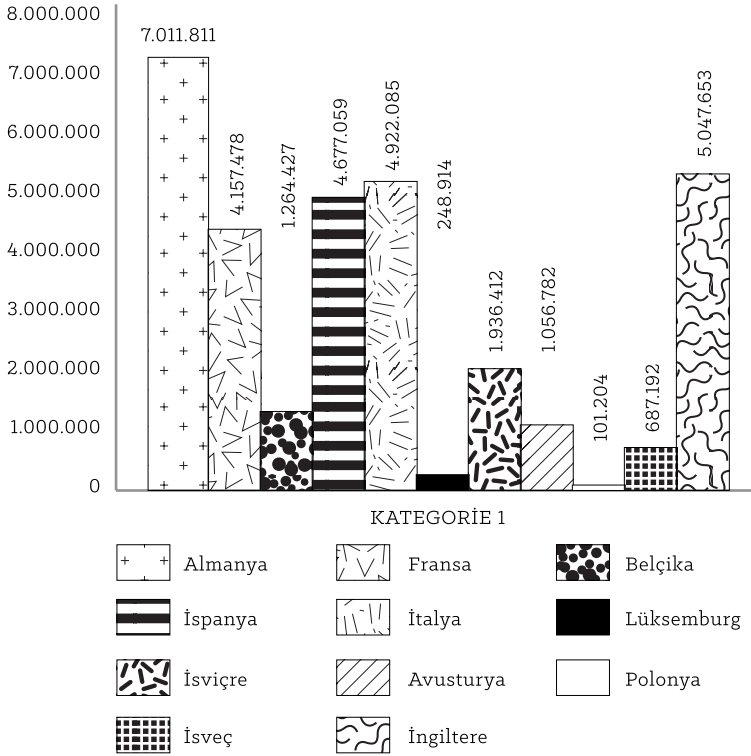
NSU cinayetlerinin aradan bu kadar uzun zaman geçmiş olmasına rağmen halen sonuçlandırılmamış olması Alman adalet sisteminin yavaşlığından ziyade hak ihlallerine işaret etmektedir.

Askeri Üsler Sorunu: Almanya 2014 yılında da ABD’ye Ramstein Amerikan Askeri Üssü’nü kullandırması nedeniyle dolaylı da olsa masum insanların yargısız infaza uğrayarak can vermelerine neden olmuştur. Almanya maalesef buradaki sorumluluğunu da reddetmekte ve olayın sorumluluğunu ABD’ye yüklemektedir.

Vatandaşlık ve Temsil Sorunu: Avrupa ülkeleri vatandaşlığa almada ve göçmen/mülteci kabul etmede birbirlerinden farklı yöntemler ve yasalar uygulamaktadır. Bu farklı yöntemler her ülke için kendine özgü istatistik veriler oluşturmaktadır.

Vatandaşlığa alma sayıları ve Avrupa ülkelerinde yaşayan göçmen sayıları hakkında basında ve kamuoyunda yaratılan algıdan farklı olarak bazı resmi rakamları yakından incelemekte yarar vardır.

Tablo 13: Avrupa Ülkelerinde İkamet Eden Yabancı Uyrukluların Dağılımı.¹²⁷

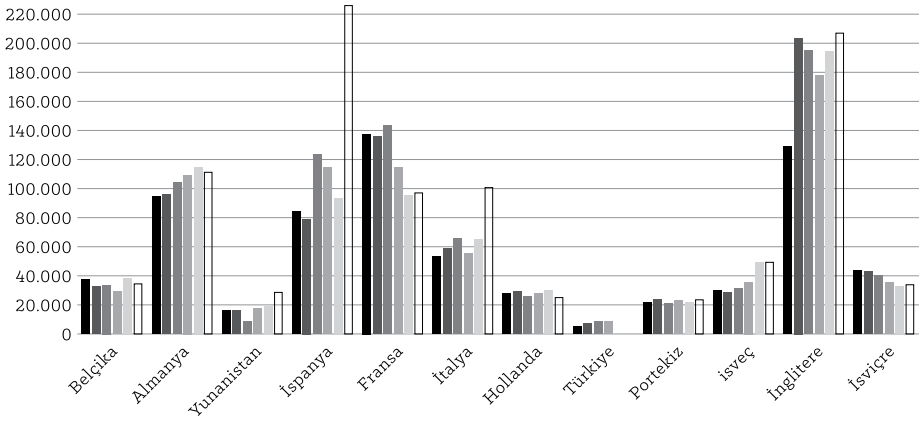
Avrupa Birliği ülkeleri arasında göçmen nüfusun ağırlıklı olarak yaşadığı yerler Almanya (7 Milyon) ve İngiltere'dir (5 Milyon). Avrupa'da en çok göçmen barındıran ülke olmasına rağmen Almanya son yıllara kadar -özellikle sağ muhafazakâr CDU Partisi- kendisini bir göçmen ülkesi olarak tanımlamaktan imtina etmiştir. Eski Almanya İçişleri Bakanı, şuan ki Alman Koalisyon Hükûmeti'nin Maliye Bakanı ve CDU'nun önemli isimlerinden Wolfgang Schäuble 2006 yılında katıldığı bir

127 URL-113

kongrede partisinin 1980'lerden bu yana sürdürdüğü Almanya'nın bir göçmen ülkesi olmadığı görüşünü yinelemiştir.¹²⁸ Ancak Başbakan Merkel partinin bu tutumunu son yıllarda yumuşatmış, öncelikle 2014 Kasım'ında CDU'nun düzenlediği göç konulu bir konferansta Almanya'nın mükemmel bir bütünleşme/ entegrasyon ülkesi olabileceğini¹²⁹ ve 2015'in Haziran'ında ise Almanya'nın bir göçmen ülkesi olduğunu ifade etmiştir.¹³⁰

AB üyesi ülkelerde yaşayan göçmen nüfusun yanında bu ülkelerde vatandaşlığa kabul edilen göçmen sayılarını görmek Almanya'nın vatandaşlık politikalarını anlamlandırmayı kolaylaştıracaktır.

Tablo 14: AB Üyesi Ülkelerde Göçmenlerin Vatandaşlığa Kabul Oranları.¹³¹

AB ülkeleri içinde vatandaşlığa kabul oranları en yüksek ülkeler İngiltere, İspanya, Almanya, Fransa ve İtalya gibi ülkelerdir. Ancak 2008-2014 yılları arasındaki vatandaşlığa almada ülkelerin genel eğilimine bakıldığı zaman İngiltere, İspanya ve Fransa'nın AB'de en yüksek göçmen nüfusa sahip Almanya'nın önünde olduğu

128 URL-114

129 URL-115

130 URL-116

131 URL-113

görülmektedir. Bu üç ülkenin nüfusları 81 milyonluk nüfusa sahip Almanya'ya oranla daha azdır.¹³²

Göçmenlerin vatandaşlık statüsü kazanmasındaki oranların AB içinde yer alan ülkelerde bu kadar fark göstermesi her ülkenin kendi kültürel ve siyasi tercihiyle alakalıdır. Bu siyasi tercihe göre de yasalar çıkartılmaktadır. Almanya uzun süreler kendisini bir göçmen ülke olarak tanımlamamıştır. Yıllardır Almanya için çalışan, vergisini ödeyen ve her hangi bir suça karışmamış göçmenleri geldikleri ülkeye geri dönmeye teşvik etmekte ve vatandaşlığa geçişi birçok prosedüre tabi tutarak zorlaştırmaktadır.

2014 sonunda yasalaşan çifte vatandaşlık düzenlemesi, vatandaşlık uygulamalarındaki çoğu haksızlığı kaldırmakla beraber ne SPD seçmenini ne de CDU seçmenini mutlu etmiştir. Düzenlemenin tüm göçmenleri şartsız olarak kapsamıyor olması göçmenler tarafından hayal kırıklığıyla karşılanmıştır. 1990 yılından önce Almanya'da doğanlar ve yurtdışından göçmen olarak gelenler için opsiyon zorunluluğu halen yürürlüktedir. AB vatandaşlarına ve diğer birçok ülkeye uygulanmayan bu zorunluluk Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarına uygulanmaktadır. Böylece on yıllarca Almanya'da çalışıp vergisini ödeyen; sosyal, kültürel ve ekonomik hayata en az Alman vatandaşları kadar katkıda bulunan göçmenler Alman vatandaşları gibi devlete karşı sorumluluklarını ve ödevlerini yerine getirirken, vatandaşlığın sağladığı haklardan ve güvencelerden mahrum kalmaktadır. Vatandaş olamadıklarından dolayı federal ve yerel seçimlerde oy kullanamamaktadır. 1992 yılında AB vatandaşları yerel seçimlerde oy kullanma hakkına kavuştular. Yıllarca kendi yaşadığı belediyede dahi oy kullanabilmekten mahrum bırakılan göçmenler, siyasi görünürlüklerini ancak sivil toplum kuruluşlarında gerçekleştirebilmektedir.

132 2014 yılı Eurostat verilerine göre İspanya 46.512.199, Fransa 65.835.579 ve İngiltere 64.351.155 nüfusa sahiptir.

Çifte vatandaşlığın yasak olmasından dolayı Alman vatandaşlığına geçmekte isteksiz¹³³ olan yabancı uyrukluların yeni çifte vatandaşlık yasasıyla daha yüksek oranda Alman vatandaşlığını tercih etmeleri beklenmektedir. Yeni vatandaşlık yasası modelinden faydalanabilecek yaklaşık 540.000 kişi bulunmaktadır.¹³⁴

Dini Haklar Sorunu: Almanya'da dini haklar bağlamında gözlemlenen önemli sorunlardan birisi de Müslüman azınlığın dini özgürlüğüyle ilgilidir. Dini özgürlüklerle ilgili sorunlar bazı başlıklar altında toplanabilir. Bu sorunlardan ilki Müslüman kadınların kamusal alanda karşılaştıkları başörtüsü sorunudur. Özellikle ikinci nesil göçmenlerin eğitim durumlarının yükselmesi Müslüman kadınları kamusal hayatta görünür hale getirmiştir. Dini inançları gereği başörtüsüyle çalışmak isteyen Müslüman kadınlar bazı engellerle karşılaşmıştır.

Sünnet Meselesi: Diğer bir konu da sünnet hakkı ile ilgilidir. Bu bağlamda sevindirici olan, sünnete ilişkin olumsuz haberlerin (sakat kalan çocuklar vb.) gündeme gelmemesidir. Basında çıkan çoğu örnek yurt dışından aktarılan haberlerdir. Ancak gözlemciler, anne-babaları bu hususta bilinçli davranmaları gerektiği konusunda uyarılmaktadır. Velilerin geçmişte de, günümüzde de dikkate aldıkları ama tasarının yasallaşmasından sonra daha hassas olmaları gereken asıl konu ise, sünnet edilecek olan çocukları yaşlarına uygun bir şekilde bilgilendirmeleri ve sünnetin onlar için sahip olduğu anlamı izah etmeleridir. Bu çerçevede, özellikle çocukların “şaka yapma” bahanesiyle istemeden sünnetten korkutulmasından ciddi şekilde kaçınılmalıdır. Çünkü gereksiz yere oluşacak olan bu korku ile çocuğun yapacağı itiraz, yasa gereği hekimin sünneti yapmamasına sebep olabilmektedir. Sünnetin yasaklanması için siyasi ortamda var olan sünnet karşıtı kampanyaların yanı sıra, Müslüman çocukların da sünnete karşı sözde “bilinçlendirilmeye” çalışılması yüksek bir ihtimaldir. Bu yüzden çocukların okul öncesinin erken bir döneminde sünnet edilmesi gereksiz sıkıntıların çıkmasını engelleyecektir.¹³⁵

133 2012 yılında yapılan bir ankete göre katılımcıların %76'sı çifte vatandaşlık yasal olarak mümkün olsa bile Alman vatandaşlığına geçmeyeceklerini belirtmişlerdir. URL-123

134 URL-117

135 URL-118

Din Dersleri Sorunu: Din dersleriyle ilgili sorunlar bir başka konuyu oluşturmaktadır. Almanya'da eğitim eyaletlerin sorumluluğu altında olduğu için eyaletler arasında farklı uygulamalar söz konusu olabilmektedir (Zengin, 2007:19-42). Bazı eyaletler Alevi inancı mensuplarına "Alevi Din Dersi" eğitimi hakkını tanırken, birçok eyalet Müslüman kuruluşlara din eğitimi hakkı vermekte çekingen davranmakta veya dini cemaatleri by-pass ederek kendi kontrollerindeki bazı kısmi pilot uygulamaları hayata geçirmektedir.

Eyalet yetkilileri çekincelerini, genellikle Müslüman cemaatlerin hukuki statülerine bağlamaktadır. Almanya'da hâkim olan dinler açısından dini öğretecek öğretmenlerin, öğretmenlik yapmasına izin verilmesinde de bu dinlerin en üst organizasyonuna yetki verilmektedir. Almanya'da bu anlamda bir İslam cemaati teşkilatı bulunmadığı gibi, hiyerarşik bir düzen, Anayasa ile okul yasalarının ve bunların öğretimdeki uygulayıcılarının muhatap olacakları bir üst organ da bulunmamaktadır. Bu tür organların bulunmaması bir taraftan İslam'ın kendi niteliklerinden kaynaklanmakta, diğer taraftan da Almanya'daki Müslümanların tek çatı altında zayıf bağlarla da olsa birleşmemelerinden kaynaklanmaktadır. Bu sebeple Almanya'daki mevcut İslam cemaatleri, tek başlarına din derslerini düzenleme hak ve yetkisine sahip değildir (Bilgin, 2002:144-145). Ayrıca birçok Alman politikacı da cemaatler üzerinden entegrasyonu mümkün görmediğinden, din derslerinde cemaatlerin etkili olmasını istememektedir. Bu nedenle Alman Hükûmeti farklı İslami cemaatlerden, liberal Müslümanlardan ve Alevilerden oluşan Almanya İslam Konferansı yapısını oluşturmuştur. Bugün için din dersleri konusu bu konferans bağlamında tartışılmakta ve karara bağlanmaktadır. Hatta Almanya üniversitelerinde kurulan İslami İlahiyat fakültelerinin hocalarının belirlenmesinde de Almanya İslam Konferansı söz sahibi olmuştur.

Helal Gıda Sorunu: Almanya'da dini haklar konusunda uzun yıllardan beri sorun olan bir diğer konu da "helal gıda" konusudur. Almanya'da Federal Anayasa Mahkemesi'nin 15 Ocak 2002'de verdiği karar, İslam'ın entegrasyonu için atılmış

çok önemli bir adım olarak değerlendirilmiştir. Mahkeme kararında Yahudiler gibi, Müslümanların da artık hayvanları kendi dinî kurallarına göre kesebilecekleri belirtilmiştir. Mahkeme, böylece Almanya'daki Müslüman toplumunun, Yahudi inanca sahip toplumla mukayese edildiğinde karşılaştığı mağduriyeti gidermeye çalışmış ve hukukun tarafsızlık ilkesini koruma altına almıştır.

Cami İnşaatları ve Camilere Saldırı Sorunu: Müslümanlar açısından son yıllarda en önemli hak ihlallerinden biri de cami inşaatları ve saldırıları oluşturmaktadır. Müslümanlar tarafından hâlihazırda cami olarak kullanılan binalar genellikle eski fabrikalar, iş yerleri vb olup, normal konutlar arasında bulunan daireler de bazen cami olarak kullanılmaktadır. Bunlar genellikle ilk bakışta cami olarak fark edilmemektedir. Bu tip camiler literatürde “arkabahçe camisi” (*Hinterhofmoscheen*) olarak tanımlanmaktadır. Ancak son senelerde birçok cemiyet, eski binaları terk edip ya sıfırdan cami inşaa etmekte veya mevcut yapıları camiye dönüştürmektedir. Bu binalar da görünüm olarak Türkiye'deki camiler gibi kubbeli ve minareli inşa edilmeye çalışılmaktadır (Tablo: 15). Ancak Müslümanların bu haktan istifade etmek istedikleri takdirde çok yoğun tartışmalar yaşanmaktadır.

Tablo 15: Almanya'daki İbadethanelerin Sayısal Dağılımı

KATOLİK KİLİSELER	PROTESTAN KİLİSELER	KLASİK OLMAYAN CAMİLER	KLASİK CAMİLER
24.500	21.100	2.600	206

Federal İstatistik Dairesi, Statista, 2009.

Cami inşaatına itirazlar özellikle çevrede yaşayanlar tarafından ve belediyelerden gelmektedir. Gelen başlıca itirazlar şunlardır:

- Cuma günleri ve dini bayramlarda cemaatin kalabalığından dolayı yaşanabilecek trafik sorunları,
- Ezan sesinden komşuların rahatsız olma ihtimali ve ezan sesinin Almanya kültürel yapısı için alışılmadık oluşu,
- Yapılacak minareler ve kubbelerin bölgedeki diğer ibadethanelerle karşılaştırmalı yüksekliği,
- Caminin yapıldığı semtlerde arsa rantlarının düşme korkusu,
- Şehrin ve/veya genel görünümünün değişeceği, hatta İslamlaşacağı endişesi.

Müslümanlar her bir itiraz konusunu aşabilmek için yoğun çaba sarfetmektedir. Diğer taraftan camilere yapılan saldırıların artması karşısında çaresiz kalmaktadır. Sivil toplumda oluşan cami karşıtlığını aşmakta zorlanmaktadır. Her cami inşaatı zorlu mücadeleler ile devam etmekte ve varolan camilerin korunması da Müslüman toplumu için yorucu bir hassasiyet gerektirmektedir.

Siyasal Katılım ve Örgütlenme Hakkı: Federal Almanya Cumhuriyeti'nde genel olarak Alman vatandaşı olan göçmenlerin ve yabancıların siyasal katılım ve örgütlenme haklarına riayet edildiği gözlenmektedir. Buna rağmen özellikle Alman vatandaşı veya herhangi bir AB üyesi ülkenin vatandaşı olmayan göçmenler seçme ve seçilme hakları olmadığından dolayı belediyeler, eyaletler ve federal düzlemde demokratik süreçlere katılamamaktadır. Alman vatandaşı olan göçmenlerin bu üç düzlemde de temsiliyeti ile ilgili nicel manada olumlu gelişmeler olsa da, nüfuslarına oranla bu artış halen çok düşük düzeydedir.

Diğer taraftan Türk kökenli seçmenin çoğunluğu genel olarak değerlerine uymayan adayları ve partileri desteklemek zorunda kalmaktadır. Bu değer uyumsuzluğu birçok tartışmalı konuda ortaya çıkmaktadır. Mesela Türk kökenli seçmenin büyük çoğunluğu Almanya'da başörtüsü yasağına karşı çıkmasına rağmen, Federal Meclis'te bulunan bazı Türk kökenli milletvekilleri bu yasağı

savunmuşlardır. (Aktürk, s. 72, URL-12) Diğer taraftan bazı Türk kökenli milletvekilleri kendi değerleriyle her zaman örtüşmeyen parti politikalarını kabullenmek zorunda kalmışlardır.

Yabancılar ve uyum meclisleri göçmenlerin demokratik temsiliyeti ile ilgili açığı kapatmak üzere iyi niyetle kurulmuş olsa da bu meclislerin birçok sorunu bulunmaktadır. Meclislerin bir yaptırım gücü olmadığından aldıkları kararlar sadece tavsiye niteliğindedir. Meclis üyeliği fahri bir görev olmasının bir sonucu olarak meclis üyelerinin başka işlerde de çalışmak zorunda olmalarından dolayı meclis üyeleri zaman ve maddi açıdan çeşitli olanaksızlıklarla karşı karşıyadır. Meclislerle ilgili seçimler birçok çekişmeye ve karşılıklı suçlamalara sahne olmaktadır. Bu manada Türkiye kökenli ülkücüler ve Milli Görüş gibi birçok siyasi hareket radikalizm ile suçlanarak, bu hareketlere mensup kişilerin bu meclislere üye olarak seçilmelerine engel olunmaya çalışılmaktadır.¹³⁶

Diğer taraftan çifte vatandaşlık hakkı verilmeyen ve Almanya'daki yerel seçimlere bile katılma hakkı bulunmayan Türk vatandaşlarının en azından kendi ülkelerindeki demokratik süreçlere entegre olmaları, demokrasi açısından desteklenmesi gereken bir husustur. Uzun dönemdir bir göçmen ülkesi haline gelmiş olan Almanya'nın bu gerçeği kabul ederek bu göçmenlerin kendi ülkeleriyle olan bağlarını bir problemden ziyade bir zenginlik olarak görmesi gerekmektedir. Ayrıca birçok farklı ülkenin vatandaşlarının Almanya'da kendi ülkelerindeki seçimlerde oy kullanması ve bu ülkelerin siyasetçilerinin Almanya'da seçim propagandası yapmasının bugüne kadar bir sorun teşkil etmemesi, Türk kökenli göçmenlere yönelik çifte standart uygulandığını göstermektedir. Her ne olursa olsun demokratik ve insan haklarına saygılı bir ülke olmakla övünen Almanya'daki bazı çevrelerin, kendi ülkelerindeki demokratik süreçlere katıldığı için Türk kökenli göçmenleri eleştirmesi de anlaşılabilir değildir.

136 URL-119

Alman Medyasında Göçmen Görünümü Sorunu: Almanya'da görsel ve yazılı medya organlarında göçmen kökenlilerin oranının tatmin edici bir seviyeye gelmesi Alman toplumunun ciddi bir oranını teşkil eden bu grubun sesini daha iyi duyurarak, entegrasyonuna olumlu katkılar sağlayacaktır. Aksi halde göçmenler hâkim kültürün baskısı altında seslerini duyuramayan genellikle negatif haberlerin nesnesi haline gelmiş bir grup olarak kalmaya devam edeceklerdir.

Almanya Başbakanı Merkel göçmen karşıtı gösteriler ile ilgili yaptığı açıklamada; Almanya'da yabancılara karşı nefretin körüklenmesini kabul edilemez bulduğunu ifade etse de aynı açıklamada Almanya'da gösteri ve yürüyüş düzenleme özgürlüğü olduğuna vurgu yapması ve göçmen karşıtı gösterilerin diğer aşırı sağ hareketlerde olduğu gibi yasaklanmamış olması kaygı vericidir.¹³⁷ Yabancı düşmanlığı ve ırkçılığını körükleyen toplum içerisindeki farklı etnik ve dini grupları birbirine açıkça kışkırtan bu tarz gösterilere müsamaha gösterilmesini demokratik haklarla açıklamak zordur. Almanya'nın iç barışını zedeleme tehlikesi bulunan, yabancı ve İslam düşmanlığını körükleyen bu tarz gösterilere müsaade edilmesi diğer aşırı sağ gösteriler gibi demokrasi ve insan hakları açısından da sorun taşımaktadır. Bu tür gösterilerin halen bir aşırı sağ gösteri olarak değil de sıradan toplumsal bir refleks olarak addedilmesi Alman Hükûmeti'nin meselenin ciddiyetini henüz tam manasıyla kavrayamadığını göstermektedir.

Dernek Kurma ve Örgütlenme Sorunu: Federal Almanya Anayasası dernek kurma ve bir derneğe katılma hakkını sadece Alman vatandaşlarına vermektedir. Avrupa Birliği entegrasyonu sürecinde yapılan bir yasal düzenlemeyle bu konuda AB üyesi ülkelerin vatandaşları Alman vatandaşlarıyla aynı haklara kavuşmuşlardır. Buna göre AB üyesi bir ülkenin vatandaşı Almanya'da ikamet edip etmediğine bakılmaksızın hiç bir kısıtlamayla karşılaşmadan dernek kurabilir, derneklere üye olabilir ve derneğin yönetim kurulunda bulunabilir. Buna rağmen bir göçmen ülkesi olan Almanya'daki göçmenler dernekler kanuna göre bazı konularda halen

137 URL-120

tam manasıyla Alman vatandaşları ile eşit değildir. Alman vatandaşı ve AB üyesi bir ülkenin vatandaşı olmayan göçmenler dernek kurma ve üye olmak için Almanya'da oturma iznine sahip olmak zorundadır. Yine bu kişilerin derneklerin yönetim kurullarında görev alabilmeleri için Almanya'da ikamet ediyor olmaları gerekmektedir.

Bunun dışında üyelerinin ve yönetim kurullarının tamamını ya da çoğunluğunu yabancıların oluşturduğu ve kanunda "yabancı dernekleri" olarak adlandırılan dernekler diğer derneklerin tabi olmadığı birçok kısıtlayıcı özel uygulamayla sıkı denetim ve takip altında tutulmaktadır. Yabancıların dernekler hukukunda karşı karşıya kaldığı bu kısıtlamalar ve ayrımcılık göçmenlerin Almanya'ya tam manasıyla entegre olması ve toplumsal hayata katılmasının önünde ciddi bir engel teşkil etmektedir.

Yabancı Öğrencilerin Durumu

Federal hükûmetçe hazırlanan "Almanya'da Yabancıların Durumu" isimli rapora göre göçmen ailelerin çocuklarının eğitimde başarılarının arttığı ortaya konulurken bu olumlu gelişmeye rağmen öğrencilerin yine de önyargılarla mücadele etmek zorunda kaldıklarına dikkat çekilmektedir. Raporda eğitimlerini başarıyla tamamlayan öğrencilerin ise iş piyasasında da yeni bir ayrımcılıkla karşı karşıya kaldıkları belirtilerek aynı durumda olan Alman arkadaşlarına göre yabancı gençlerin bir iş edinebilmek için çok daha fazla uğraşmak zorunda kaldıkları tespit edilmiştir.

Almanya'da Göçmenlerin Eğitim Sorunu: Almanya'daki Türk göçmenlerin ve onların çocuklarının dışlanmışlığının ve marjinalleşmelerinin semptomatik göstergeleri temel olarak, yüksek işsizlik ve düşük eğitim düzeyidir. Türkiyeli gençlerin eğitim, ekonomi ve sosyal alanlardaki marjinal konumlarının nedeni onların bütünleşme konusundaki isteksizlikleri veya yeteneksizliklerinden ziyade Alman eğitim sisteminin göçmenleri

marjinalleştiren yapısal özelliklerinden kaynaklanmaktadır. Bu tür marjinalleştiren özellikler, eğitim sisteminin aşırı eleyici ve seçici olması, tavsiye sisteminin göçmen çocuklar bağlamındaki başarısızlığı, göçmen gençlerinin eğitim kurumlarında dışlanması ve öğretmenler ile Alman öğrencilerin çokkültürlülük bilincinin eksikliğidir.

Almanya'da göçmen geçmişe sahip olan Türk gençlerinin bu ülkedeki mevcudiyeti yeni bir olgu olmamasına rağmen, onlara halen özel ve problemlili bir grup olarak yaklaşılmaktadır. Alman eğitim sistemi sosyal bir gerçeklik olarak farklı kültürleri kabullenme özelliğini geliştirecek temel ve kapsayıcı bir yaklaşıma henüz sahip olamamıştır. Bu haliyle Alman eğitim sistemi sahip olduğu eleyici ve seçici nitelikleriyle yerliler ve göçmen kökenliler arasında varolan hiyerarşik yapıların yeniden üretilmesine katkı sağlar gözükmektedir.

Almanya'da Çalışma Hayatı Sorunu: Almanya'da bir taraftan genç işadamlarının sayısı artmakta diğer taraftan gençler arasında ciddi bir işsizlik oranı vardır. Türk göçmenleri arasındaki işsizlik oranı Almanya'daki ülke ortalamasının neredeyse iki katını bulmakta zaman zaman bu oranı da aşmaktadır. Dolayısıyla, kıyaslama yapıldığında Türklerin emek piyasasındaki konumları ve bununla ilişkili olarak eğitimdeki başarı durumları, diğer göçmenlerden daha dramatik durumdadır. Bu işsizliği yaratan ve kalıcı hale getiren sorunların başında eğitim eksikliğinden kaynaklanan problemler gelmektedir. Türkiyeli göçmenlerin %33'ü 18 yaşın, %71'i 35 yaşın altındadır. Bu gençlerin önemli bir oranı eğitim alanında sürekli ve mutlak bir başarısızlık sarmalının içerisinde bulunmaktadır.

Alman eğitim sistemindeki yapısal sorunlar kadar Türkiyeli göçmenler arasında yeterli sayıda rol model insanların olmaması da eğitim başarısını olumsuz etkilemektedir. Okul sonrası hayatın iş yerinde ayrımcılığa karşı mücadele vermek olarak görülmesi de ayrıca eğitim hayatından Türk gençlerini uzak tutan faktörler arasındadır. Yani okul sonunda ciddi bir maratonun onları bekliyor olması çocukların okula karşı motivasyonlarında ciddi anlamda gerilemeye yol açmaktadır. Özet olarak rol modellerinin olmaması ve gençlerin eğitim sonundaki kariyer basamaklarında karşılaşacakları güçlükler, çıkışı olmayan bir yolda oldukları hissi yaratmakta ve onların eğitimdeki motivasyonlarını zayıflatmaktadır. Eğitimdeki kitlesel başarısızlık büyük oranda bir toplumda sosyal hareketliliği ve toplumda kabul edilme düzeyini etkilemektedir. Çünkü

eğitimli insanın toplumda kabul edilmesi, saygın bir konum elde etmesi ve toplumda herhangi bir yukarıya doğru tırmanma özelliğinin olabilmesi günümüz dünyasında eğitime yönelmenin nedeni olarak öne çıkmaktadır.

Almanya'da Türkiyeli göçmenler içinde buldukları olumsuz ve ayrımcı toplumsal eğilimlere karşı çoğunlukla insan hakları paradigmasıyla itiraz etmektedir. Ancak, entegrasyonun tek yönlü olumsuz sonuçlarına karşı, Türkiyeli göçmenlerin itirazları zaman zaman dini, etnik ve ideolojik özellikler gösterebilmektedir. Bu nedenle Türkiyeli göçmenlerin toplulukçu/cemaatçi eğilimleri de ayrıca dikkatle incelenmeye değer bir özelliktir. Zira günümüzde, gençlerin kimlik arayışına çoğu zaman etnik, dini ve ideolojik referanslarla cevap buldukları söylenebilir. İdeolojik, dini ve etnik çerçeve gençler için halen angaje olunabilecek güçlü grup kimlikleri yaratmaktadır (GANS, 1994).

Almanya'da göçmenlerin ayrımcılığa maruz kaldıkları diğer bir alanın da çalışma hayatı olduğu düşünüldüğünde konu ayrıca önem arz etmektedir. Uluslararası düzenlemeler ve ulusal mevzuatlara rağmen çalışma hayatında doğrudan veya dolaylı olarak ayrımcılık uygulamaları oldukça yaygındır. Ortalama 16 milyon göçmenin yaşadığı ülkenin büyük bir kısmı yarım asırdan beri bu ülkede yaşamaktadır. 1950'li yıllarda ilk misafir işçi olarak Almanya'ya geçici gelen göçmenlerin büyük bir kısmı bu ülkede kalmaya devam etmektedir. F.Almanya artık bir göç ülkesi olarak anılmakta ve uyum politikalarını buna göre belirlemek zorunda kalmaktadır.

Öte taraftan kültürel farklılıkların günlük yaşama yansımalarından doğan sosyo-kültürel ve psikolojik sorunların yanında, yabancı düşmanlığı ve ırkçılık, ayrımcı işlemler, fırsat eşitliğine aykırı uygulamalar göçmenlerin yaşadığı sorunların başında gelmektedir. Buna bağlı olarak istihdama giriş, çalışma izinleri, serbest meslek icrası, bazı eğitim ve öğretim olanakları ile sosyal güvenlik haklarından yararlanmada sorunlar bulunmaktadır. Çoğu göçmen iş hayatına adım atarken

dışlanmakta ve etnik kökenden dolayı iş piyasasında ayrımcılığa maruz kalmaktadır. Her ne kadar ayrımcılığı ortadan kaldırmak için farklı projeler uygulansa da dolaylı ayrımcılıkla halen günlük yaşamda karşılaşmakta ve bunu tespit etmek güç olmaktadır. Ayrıca orta ve küçük işletmelerde ayrımcılık daha yaygındır. Yaşlı nüfusun arttığı düşünüldüğünde gelecekte nitelikli eleman bulma sıkıntısı daha da artacaktır. F. Almanya'da doğup büyüyen göçmen kökenli insanların potansiyelinden faydalanarak muhtemel eleman ihtiyacının giderileceği beklenmektedir. Ancak nitelikli göçmen kökenli gençlerin meslek eğitimi ve iş kabulünde maruz kaldıkları ayrımcılıklar ümit kırıcı olumsuzlukların başında gelmektedir.

Bu olumsuzluklara ek olarak Türk gençleri eğitim hayatını etkileyen birçok sorunla mücadele etmek durumundadır. Bu sorunların arasında; yabancı gençlerin ve bunların arasında yer alan Türk gençlerinin temel eğitimdeki başarı oranlarının Alman gençlerine kıyasla düşük olması; genel eğitimden meslek eğitimine geçiş sürecinde danışmanlık hizmetlerinden gerektiği gibi yararlanılamaması, eğitimi yapılan meslekler hakkında ve ikili sistemde meslek eğitimi konusunda bilgi eksikliğinin bulunması, meslek seçiminde belirli mesleklerde yoğunlaşma ile mesleki eğitim yeri bulma sorunlarının yaşanması, talebi karşılayacak yeterli sayıda mesleki eğitim yeri bulunmaması, işyerlerinin mesleki eğitim için öğrenci alırken ilke olarak eğitimde başarı oranları yüksek gençlere, büyük ölçüde Alman gençlerine öncelik vermeleri, yabancı gençlere karşı ayrımcı davranmaları ve meslek eğitimi sözleşmelerinin zamanından önce feshedilmesi gibi faktörler bulunmaktadır.

Almanya'daki Türklerin büyük bir bölümü, istihdam piyasasının, özellikle yüksek teknolojinin giderek daha fazla kullanıldığı ve böylece mavi yakalılara olan ihtiyacın azaldığı sektörlerde iş bulmakta büyük sorunlarla karşılaşmaktadır. Ayrımcılık ve yabancı düşmanlığı, kiralık konut edinmeden, okul ve aile doktoru seçimine kadar sosyal yaşamın her alanında göçmenleri etkilemektedir. F.

Almanya'daki göçmenlerin işsizlikten yoğun bir şekilde olumsuz etkilenmeleri, onları giderek fakirleştirmekte, fakirleştikçe psikolojik ve fiziksel rahatsızlıklar baş göstermekte, bu durum da göçmenlerin sosyal yaşamın dışına ve gettolara itilmelerine neden olmaktadır.

KRONOLOJİ

TARİH**OLAY VE KONUSU**04 Ocak
2014

Neonazi oldukları sanılan sekiz genç gece yarısı bir Roman ailenin evine girerek saldırıda bulundu ve silah tehdidi eşliğinde ailenin 1300 Avro parasını alarak kaçtılar.

12 Ocak
2014

Dört genç Wohratal'da bir sığınmacı yurduna baskın yaparak burada bulunanları tehdit edip aşağıladılar. Cam çerçeve kırdılar. Hamile bir kadın hastaneye kaldırılmak zorunda kaldı.

16 Ocak
2014

Birlik 90/ Yeşiller Fraksiyonu'nun 'Optionspflicht' olarak adlandırılan ve 18-23 yaşları arasında olup Almanya'da doğan yabancı çocukların Alman vatandaşlığı ile ebeveynlerinin vatandaşlığı arasında tercih yapma zorunluluğunun kaldırılmasına kadar geçecek olan sürede Alman vatandaşlığının kaybını önlemek amacıyla yaptığı teklif parlamentoda yapılan oylamayla reddedildi.

17 Ocak
2014

Berlin Oranier Meydanı'nda sığınmacıların haklarını savunan aktivistlerden bazıları polisler ve belediye görevlilerince gerçekleştirilen bilet kontrolü esnasında aşağılamalara maruz kalırken bazıları da yaralandı.

24 Ocak
2014

2014 yılının "Türk-Alman Bilim Yılı" ilan edilmesi sebebiyle "Hedef Türkiye 2014" çalıştayı Berlin'de yapıldı.

3 Şubat
2014

Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Sayın Recep Tayyip Erdoğan, Almanya Başbakanı Sayın Angela Merkel'le görüşmek üzere Almanya'ya hareket etti.

4 Şubat
2014

Sayın Recep Tayyip Erdoğan, Berlin'de Sayın Angela Merkel ile görüştü. Görüşmenin akabinde Erdoğan ve Merkel ortak bir basın toplantısı düzenledi. Aynı gün içerisinde Erdoğan, Almanya ve Hollanda'daki bazı Türk STK'lar ile görüştü

İLGİLİ LİNK/BİLGİ KAYNAĞI

<http://www.taz.de/!131025/>

<http://www.hr-online.de/website/rubriken/nachrichten/indexhessen34938.js...>

http://www.bundestag.de/dokumente/textarchi_/2014/48553849_kw03_de_staatsangehoerigkeit/214872

<http://taz.de/Vorwuerfe-gegen-Polizei/!131308/>

<http://www.news-eu.com/haber/7226-turk-alman-bilim-yili-2014-berlin39de-acildi.html>

<http://ttm.istanbul.edu.tr/?p=12154>

<http://www.metu.edu.tr/tr/researchers/hedef-turkiye-2014-calistayi-almanya-berlin>

<http://www.metu.edu.tr/system/files/researchers/hedefturkiye2014berlincalistayiafis.pdf>

<http://www.mfa.gov.tr/basbakan-erdogan-almanyada.tr.mfa>

http://www.mfa.gov.tr/basbakan-erdogan-almanya_da.tr.mfa

<http://www.spiegel.de/politik/deutschland/tuerkischer-premier-erdogan-haelt-rede-in-berliner-tempodrom-a-951528.html>

<http://www.spiegel.de/politik/ausland/erdogan-besuch-in-deutschland-auftritt-im-tempodrom-in-berlin-a-951552.html>

http://www.focus.de/politik/diverses/tv-ausblick-das-erste-anne-will-am-5-februar-2014-erdogan-in-deutschland-wahlkampf-auf-kosten-der-integration_id_3590776.html

07 Şubat
2014 Eyalet Temsilciler Meclisi entegrasyon kurslarından AB vatandaşları ile insani, uluslararası hukuka dayalı veya siyasi oturma izni sahiplerinin de yararlanması için kanun tasarısı hazırladı.

12 Şubat
2014 Anklam'da Ganalı bir bayana kreş önünde türkürüldü ve hakaret edildi. Suç duyurusunda bulunmak isteyen Ganalı bayan iletişim sorunları nedeniyle karakoldan geri yollandı ve ancak beyaz bir Almanın eşliğinde suç duyurusu kabul edildi.

14 Şubat
2014 Plauen'de bulunan bir ortak konaklama evinde bir Libya'lı sığınmacı, rahatsızlığına rağmen bekçinin iki saat boyunca acil servisi aramaması sonucu hayatını kaybetti

25 Şubat
2014 2008-2013 yıllarını kapsayan Avrupa Komisyonu'nun ırkçılık ve yabancı düşmanlığının önlenmesi için Almanya'da alınması gerekenlerin anlatıldığı ECRİ Almanya ülke raporu yayınlandı.

01 Mart
2014 Hessen Eyalet Meclisi Wiesbaden'deki yeni hükümetten günlük hayatta karşılaşılan ırkçılıkla aktif olarak mücadele edilmesini talep etti.

04 Mart
2014 Berlin Kreuzberg'de sığınmacıların protesto amacıyla kurdukları çadır kampında, iki hafta önceki kundaklamadan sonra, bugün de iki çadır ateşe verildi. Bir milletvekilinin emniyet yetkililerini eleştirmesi üzerine savcılık harekete geçmek zorunda kaldı.

11 Mart
2014 Karlsruhe şehrindeki DİTİB Maulbronn Mimar Sinan Cami'ne ırkçı saldırıda bulunuldu ve cami duvarı, acil çıkışı, bazı pencere ve kapılarına 10 Mart 2014 gecesi "gamalı haç" çizildi.

14 Mart
2014 23 Mart'a kadar sürecek olan 19. Türkiye-Almanya Film Festivali Nürnberg'de başladı.

16 Mart
2014 Berlin-Hellersdorf'ta sığınmacılara yardım eden bir gönüllünün arabası yakıldı. Savcılık olayın siyasi motifi olduğunu düşünüyor.

18 Mart
2014 Almanya'dan sınır dışı edilen göçmen ve sığınmacı sayısı 2013 yılında 10.200'e çıktı.

http://www.bundestag.de/presse/hib/2014_02/01/261600

<http://www.lobbi-mv.de/chronik/>

<http://www.freiepresse.de/NACHRICHTEN/TOP-THEMA/Tod-im-Asylheim-Polizei>

<https://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/Country-by-country/Germany/DEU-CbC-V-2014-002-DEU.pdf>

http://www.focus.de/regional/frankfurt-am-main/auslaender-landesauslaenderbeirat-fordert-aktiven-kampf-gegen-rassismus_id_3653829.html

<http://www.taz.de/Streit-um-das-Oranienplatz-Camp/!134298/>

https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/docs/2014/yabanci_icerikli_eylemeler_raporu.pdf

<http://www.hurriyet.com.tr/19-turkiye-almanya-film-festivali-basladi-26007792>

<http://www.berliner-zeitung.de/polizei/anschlag-auf-heim-unterstuetzerin...>

http://www.focus.de/politik/deutschland/migration-zeitung-deutschland-schiebt-wieder-mehr-abgelehnte-asylbewerber-ab_id_3696413.html

24 Mart 2014 Federal İçişleri Bakanı Thomas de Maizière İslam Konferansı'nın Yeni Formatı hakkında hızlıca aynışılması gerektiğini savundu.

26 Mart 2014 Yapılan bir araştırmaya göre; göçmen kökenli gençler meslek öğrenimi için mülakata davet edilebilmek amacıyla Alman gençlerden daha fazla başvuru mektubu yazmak zorunda kalıyorlar.

28 Mart 2014 Almanya'daki Türkler ile Yeşiller ve Sol Parti ile SPD'nin bazı eyalet temsilcileri hükümetin çifte pasaport planları hakkında eleştirilerde bulundular.

06 Nisan 2014 Güstrow'da bir diskodayken dışarı çıkan bir sığınmacı beyaz olan arkadaşlarının tekrar içeriye girmesine mücade edilmesine rağmen kendisine izin verilmeyince çıkan tartışma sonunda kapı görevlisi tarafından hastanelik oluncaya kadar dövüldü.

26 Nisan-29 Nisan 2014 Almanya Federal Cumhurbaşkanı Sayın Joachim Gauck Türkiye'yi ziyaret etti.

29 Nisan 2014 Berlin-Köpenick'te bulunan bir sığınmacı yurdu saat 23 sularında kimlikleri henüz bilinmeyen iki kişi tarafından kundaklanmaya çalışıldı.

06 Mayıs 2014 Birlik 90/Yeşiller Fraksiyonu Parlamento'da bir soru önergesi vererek hükümetin cevaplama talebiyle 40 adet soru sordu. Hükümet cevabında suçlamaları reddetti.

13 Mayıs 2014 Torgelow'da bir genç kırmızı lambada bekleyen bir Afgan sığınmacıya biber gazlı bir saldırıda bulunarak kaçtı.

14 Mayıs 2014 Sol Parti Parlamento'da İslam ve müslüman karşıtlığı ile ilgili verdiği soru önergesine hükümet tarafından cevap verildi.

20 Mayıs 2014 25 Mayıs'a dek sürecek olan ve Türkiye'nin de "ortak ülke" statüsünde bulunduğu "Uluslararası Havacılık Fuarı (ILA)" Berlin'de başladı. Açılışı Sayın Merkel ile birlikte Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanı Sayın Lütfi Elvan gerçekleştirdi.

<http://www.neues-deutschland.de/artikel/927825.islamkonferenz-nimmt-neue-gestalt-an.html>

http://www.focus.de/finanzen/karriere/bewerbung/diskriminierung-am-ausbildungsmarkt-studie-migranten-werden-bei-ausbildungssuche-benachteiligt_id_3721634.html

http://www.focus.de/politik/deutschland/migration-tuerkischer-gemeinde-enttaeuscht-ueber-doppelpass-kompromiss_id_3725606.html

<http://www.lobbi-mv.de/lobbi-neu/index.php?inhalt=chronik>

http://www.focus.de/politik/ausland/bundespraesident-erdogan-verbittet-sich-gaucks-einmischung_id_3807556.html

<http://www.hurriyet.com.tr/cumhurbaskani-gauck-turkiye-yolcusu-26285232>

<http://www.tagesspiegel.de/berlin/polizei-justiz/festnahme-in-berlin-koe...>

<http://dip21.bundestag.de/dip21/btd/18/013/1801373.pdf>

<http://dip21.bundestag.de/dip21/btd/18/016/1801629.pdf>

<http://www.nordkurier.de/ueckermuende/wird-der-pfefferspray-angreifer-an...>

<http://dip21.bundestag.de/dip21/btd/18/014/1801442.pdf>

<http://www.hurriyet.com.tr/elvan-ve-merkel-fuar-acti-26455944>

24 Mayıs
2014 Sayın Recep Tayyip Erdoğan, seçimler öncesi Köln'e ziyarette bulundu.

28 Mayıs
2014 Waghausel şehrindeki Diyalog, Uyum ve Dostluk Derneği Başkanı, BAZ International Logistic Inc. & Co. KG şirketinin Yönetim Kurulu Üyesi ve CDU'da önceki dönem Belediye Meclisi üyeliği yapan Ebru Baz, 27 Mayıs günü posta kutusunda, bozuk bir Almancayla yazılan "30 Mayıs günü Türk tını yola çıkacak, hepiniz binin gidin, defolun" gibi ırkçı hakaretler içeren bir mektup buldu.

07
Haziran
2014 Sudanlı iki sığınmacı Eschede'de bir grup tarafından saldırıya uğradılar. Saldırganlar, ağır yaralı olarak yerde yatan kurbanlarının üzerlerine çıktılar.

7 Haziran
2014 CHP Genel Başkanı Sayın Kemal Kılıçdaroğlu, seçimler öncesi Essen'i ziyaret etti.

19
Haziran
2014 Berlin Oranier Meydanı'nda iki genç sığınmacının kurduğu bilgilendirme çadırını yaktılar. Saldırganların polislerin nöbet değişimi gerçekleştirmek üzere meydana ayrılmalardan hemen sonra gelmeleri dikkat çekti.

10
Temmuz
2014 Avrupa Adalet Divanı, Almanya'nın aile birleşimi esnasında Türkler'e dil testi uygulamasını AB hukukuna aykırı buldu.

11
Temmuz
2014 Bahçeşehir Üniversitesi'nin Berlin'de "Bau International Berlin University" yi açması ile Almanya'daki ilk Türk üniversitesi kurulmuş oldu.

17
Temmuz
2014 Kimliği belirsiz şahısların, 17 Temmuz 2014 günü Völklingen'deki Hohenzollern sokağında "İslam milletimizi öldürüyor. Savun Kendini!" ifadesinin basılı olduğu el ilanları dağıttığı, polisin söz konusu el ilanlarının daha önce 21 Şubat'ta da dağıtılmış olduğunu ve el ilanlarını dağıtanları görenlerin kendileriyle temas etmesini istediği bildirilmiştir.

<http://www.spiegel.de/politik/deutschland/erdogan-in-koeln-buergermeister-roters-schimpft-ueber-provokation-a-971418.html>

<http://www.spiegel.de/politik/deutschland/erdogan-in-koeln-demonstrationen-vor-auftritt-des-tuerkischen-premiers-a-971503.html>

http://www.focus.de/politik/deutschland/erdogan-in-koeln-erdogan-wuetet-gegen-deutsche-politiker-und-medien_id_3869980.html

https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/docs/2014/yabanci_icerikli_eylemeler_raporu.pdf

<http://www.kreiszeitung.de/lokales/niedersachsen/sudanesische-asylbewerb...>

<http://www.spiegel.de/politik/deutschland/tuerkischer-oppositionsfaehrerkemal-kilicdaroglu-spricht-in-essen-a-974028.html>

<http://www.focus.de/regional/essen/international-tuerkischer->

<http://www.tagesspiegel.de/berlin/bezirke/kreuzberg-blog/oranienplatz-in...>

<http://www.hurriyet.com.tr/turklerden-dil-testi-istenmeyecek-26906776>

<http://www.hurriyet.com.tr/bahcesehir-alman-universitesi-oldu-26789194>

https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/docs/2014/yabanci_icerikli_eylemeler_raporu.pdf

26 Temmuz 2014 Filistin ve İsrail arasındaki ateşkese ilişkin Paris'te gerçekleştirilen müzakerelere Türkiye Dış İşleri Bakanı Sayın Ahmet Davutoğlu ve Almanya Dış İşleri Bakanı Sayın Frank Walter Steinmeier de katıldı.

31 Temmuz-3 Ağustos 2014 Türkiye'deki Cumburbaşkanlığı seçimi için "Yurtdışı Seçmen Kütüğü'ne" kayıtlı Türk vatandaşlar Almanya'da oy kullandı.

08 Ağustos 2014 Traunreut'ta genç bir Afgan yaşları 20 civarında olduğu sanılan beş kişinin saldırısına maruz kaldı. Afgan genç saldırıda yaralanırken saldırganlar kaçmayı başardılar.

11 Ağustos 2014 Berlin Kreuzberg'deki Mevlana Cami'nde yangın çıktı.

14 Ağustos 2014 Berlin'de Türkiye Büyükelçiliği çalışanına ait diplomatik plaka taşıyan bir araç, kimliği belirsiz kişiler tarafından kundaklandı. Berlin'in merkezindeki Michaelkirchstrasse adlı sokakta park halinde bulunan büyükelçilik çalışanına ait araç, saat 03.30 sıralarında ateşe verildi.

15 Ağustos 2014 Potsdam'da bir Çeçen bayan yanındaki bir arkadaşı ve onun özürü arabasındaki kızıyla birlikte iki kişinin saldırısına uğradılar. Saldırganlar özürü bayana 'rus' diye bağırıp onu tartaklayarak yere fırlattılar.

16 Ağustos 2014 Almanya İstihbarat Örgütü'nün (BND) Türkiye'yi dinlediğine yönelik Spiegel'de çıkan haber, Almanya ve Türkiye'de büyük tartışmalara yol açtı.

17 Ağustos 2014 DİTİB'e bağlı Fatih Sultan Cami'nin giriş kapısına 17.08.2014 tarihinde kimliği belirsiz kişi veya kişilerce içinde bozulmuş et, boya ve kötü kokulu sıvı madde bulunan bir poşet atıldı.

18 Ağustos 2014 Aşağı Saksonya Eyaleti, Scheeßel'de bir ortak sığınmacı evinin kundaklanması sonucu 59 yaşındaki bir Sri Lankalı sığınmacı hayatını kaybederken beş sığınmacı da yaralandı. 90 itfaiye görevlisinin çabasına rağmen sığınmacı evi küller içinde yok olmaktan kurtulamadı.

<http://www.ahaber.com.tr/dunya/2014/07/26/paristen-ateskes-uzatilsin-cagrisi>

<http://www.sabah.de/oylar-burada-kullanilacak>

http://www.focus.de/regional/mainz/wahlen-tuerken-im-land-waehlen-erstmal-praesidenten-langer-weg-zum-wahlbuero_id_4006583.html

http://www.focus.de/regional/rheinland-pfalz/wahlen-tuerkeiexperte-erwartet-deutlich-hoehere-wahlbeteiligung_id_4028777.html

http://www.traunsteiner-tagblatt.de/home_artikel,-Asylbewerber-verletzt-...

ytb.gov.tr/tr/m/1619

<http://www.haberler.com/berlin-mevlana-camisi-ndeki-yangin-ayhan-sefer-6414047-haberi/>

<http://www.hurriyet.com.tr/berlinde-turk-buyukelciligine-ait-diplomatik-plakali-arac-kundaklandi-27004809>

<http://www.pnn.de/potsdam/884318/>

<http://www.stern.de/politik/deutschland/ueberwachung-bnd-hoert-nato-partner-tuerkei-ab-3627162.html>

https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/docs/2014/yabanci_icerikli_eylemeler_raporu.pdf

http://www.ndr.de/nachrichten/niedersachsen/lueneburg_heide_unterelbe/As...

18
Ağustos
2014

Federal Adalet Bakanı Heiko Maas NSU-Araştırma Komisyonu'nun önerilerinin uygulanmasına yönelik bir yasa tasarısı hazırladı.

26
Ağustos
2014

YTB Başkanı Sayın Kudret Bülbül, yangın hakkında bilgi almak için Berlin Mevlana Cami'ni ziyaret etti.

30
Ağustos
2014

Almanya'nın Aşağı Saksonya Eyaleti'ne bağlı Oldenburg şehrinde bulunan DİTİB'e bağlı Hacı Bayram Cami'ne 30 Ağustos 2014 tarihinde sabaha karşı molotoflu saldırıda bulunuldu. Cami'nin ön kısmında yer alan cam bölmeye atılan 2 molotof fazla zarara yol açmadan kendi kendine sönmüştür.

7 Eylül-13
Eylül 2014

14. Frankfurt Türk Film Festivali gerçekleştirildi.

10 Eylül
2014

Schwerin'de 28 yaşında Somali kökenli bir kişi aynı yaşta birisinin saldırısına uğradı. Saldırgan, Somalili şahıs yere düşünce kafasında şişe kırdı. Kurban hastaneye kaldırılırken, saldırı şahitlerin de yardımıyla yakalandı.

24 Eylül
2014

Geçmişte Hallberg Guss isimli döküm fabrikasında çalıştığı yıllarda sendika başkanlığı yapan Mahmut Çelik'in evi içeriden kundaklandı. Çelik'in daha önce neonazi gruplar tarafından tehdit edildiğine dair bilgiler bulunmaktadır.

04 Ekim
2014

Lichtenberg'de bir Kıpti kilisesini kundaklamaya çalışan bir kişi, yoldan geçen bir görgü şahidi tarafından farkedilip itfaiyeye haber verilmesi sonucu emeline ulaşamadı. Kilisede 27 yaşında bir sığınmacı misafir edilmektedir.

20 Ekim
2014

PEGIDA Dresden'de ilk eylemini gerçekleştirdi. Bunu takiben her pazartesi benzer gösteriler düzenlenmeye başlandı.

<http://dip21.bundestag.de/dip21/btd/18/030/1803007.pdf>

ytb.gov.tr/tr/m/1619

<http://www.haberler.com/berlin-mevlana-camisi-ndeki-yangin-ayhan-sefer-6414047-haberi/>

https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/docs/2014/yabanci_icerikli_eylemler_raporu.pdf

<http://www.news-eu.com/haber/8105-frankfurt-turk-filmleri-festivali-basladi.html>
<http://www.cnnturk.com/haber/kultur-sanat/sinema/frankfurtta-turk-filmleri-haftasi>

<http://www.ndr.de/nachrichten/mecklenburg-vorpommern/Ueberfall-auf-Somal...>

https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/docs/2014/yabanci_icerikli_eylemler_raporu.pdf

<http://www.berliner-zeitung.de/berlin/brandanschlag-auf-koptische-kirche-wowereit-verurteilt--feige-tat-,10809148,28645344.html>

<http://www.diken.com.tr/9-soruda-pegida-son-alman-fenomeni-hakkinda-bilmeniz-gereken-sey/>

<http://www.hurriyet.com.tr/almanya-da-islam-karsiti-yuruyuse-rekor-katilim-27832806>

<http://www.hurriyet.com.tr/almanyanin-asiri-sag-mucadelesi-27851264>

21-22 Ekim 2014	Türk-Alman İnnovasyon Zirvesi Frankfurt'ta gerçekleştirildi.
21 Ekim 2014	Bavyera'nın Altötting bölgesindeki Schroffen kasabesindeki bulunan DİTİB Yavuz Sultan Selim Camisi'nin kapısı ve camlarına 21 Ekim 2014 tarihinde nefret sloganları yazılmış, gamalı haç çizilmiştir. Camii penceresine de "Hitler sizi toplayacak" yazısı yazılmıştır.
26 Ekim 2014	Hamburg'da henüz 16 yaşında olan iki sığınmacı kimlikleri henüz tespit edilemeyen iki kişi tarafından saldırıya uğradılar. Yaralanan kurbanlar hastaneye kaldırıldılar.
29 Ekim 2014	Alman işletmeler Türk asıllı kişileri iş başvurularında çoğunlukla yabancı olarak düşünülen isimlerinden dolayı reddediyorlar.
30 Ekim 2014	Sığınmacı ve Almanya'da bulunmalarına müsamaha gösterilen yabancıların hareket serbestiyetlerini kısıtlayan düzenlemeler ile bunların sosyal durumlarının iyileştirilmesi amacıyla bir yasa tasarısı hazırlandı.
5 Kasım 2014	5.11.2014'de DİTİB'e bağlı Dortmund Merkez Cami Derneği'ne "Kampf dem İslam - İslam ile Mücadele" başlıklı tehdit mektubu gönderilmiştir. Mektup Hz. Muhammed ve Müslümanlara hakaretler içermektedir.
10 Kasım 2014	DİTİB Merkez Cami'ne "Geçen yüzyıl sinagoglar yanmaktaydı. Bu yüzyılda camilerin yanması gerekiyor" içerikli tehdit mektubu gönderildi.
15 Kasım 2014	Almanya'da yaşayan Türk asıllı Tuğçe Albayrak, Offenbach'ta iki Alman'ın tacize uğramasını engellemeye çalışırken tacizciler tarafından saldırıya uğradı.
20 Kasım 2014	Almanya'da doğan yabancı çocukların 18-23 yaş aralığına geldiklerinde Alman vatandaşlığı ile ebeveynlerinin vatandaşlığı arasında seçim yapma zorunluluğunu belirleyen opsiyon zorunluluğu kaldırıldı.

http://www.tubitak.gov.tr/sites/default/files/content_files/iletisim/edergi/S156_dosyalar/assets/basic-html/page32.html

<https://anahtar.sanayi.gov.tr/tr/news/turk-%E2%80%93-alman-inovasyon-zirvesi-21-22-ekim-2014-tarihlerinde-almanyada-gerceklestirildi/1888>

<http://www.sabah.de/camiye-nefret-sloganlari>

<http://www.spiegel.de/panorama/justiz/hamburg-minderjaehrige-fluechtling...>

http://www.welt.de/newsticker/dpa_nt/infoline_nt/brennpunkte_nt/article133781920/Diskriminierung-allein-wegen-des-Namens.html

<http://dipbt.bundestag.de/dip21/brd/2014/0506-14.pdf>

https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/docs/2014/yabanci_icerikli_eylemler_raporu.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/docs/2014/yabanci_icerikli_eylemler_raporu.pdf

<http://www.hurriyet.com.tr/cesur-yurek-tugce-albayrak-almanyada-son-yolculuguna-ugurlandi-27700979>

http://www.bgbl.de/xaver/bgbl/start.xav?startbk=Bundesanzeiger_EGBl&jumpTo=bgbl114s1714.pdf

24 Kasım
2014

Merseburg'dan Krumpa'ya gitmekte olan bir trende saat 17:00 sularında bir grup sığınmacı bir adam tarafından sözlü saldırıya maruz kaldı. Hızını alamayan saldırgan 23 yaşındaki bir başka sığınmacıyı tartaklayıp yere iteledi. Daha sonra montunu ve kulaklığını kullanılamaz hale getirdi. Olaylar esnasında diğer yolculardan müdahale eden olmadı.

28 Kasım
2014

On üç gün komada kalan Tuğçe Albayrak, yaşamını yitirdi. Albayrak, Almanya'nın birçok yerinde anıldı.

17 Aralık
2014

Mahkeme Münih'te bir diskoteği Afrikalı bir kişiyi diskoteğe almadığı gerekçesiyle 500 Avro ödemeye mahkum etti.

18 Aralık
2014

Wackersdorf'ta emniyet yetkililerinin 49 yaşındaki Suriyeli bayanın ormanda yürüyüş yaptığı sırada bilinmeyen bir kişi tarafından sopa ile yaralanıp hastaneye yatırılması olayı ile ilgili tanıklık yapacak kişileri aradığı bildirildi.

19 Aralık
2014

Kira sözleşmesinde ayrımcılık yapıldığı gerekçesiyle açtıkları davada iki Türk vatandaşı haklı bulundu. Mahkeme iki Türke toplam 30.000 Avro ödenmesine hükmetti.

19
Aralık-21
Aralık
2014

Berlin Türk Evi'nde, M. Akif Ersoy'un Berlin'de görev yapmasının yüzüncü yılı anısına toplantılar gerçekleştirildi.

23 Aralık
2014

PEGIDA, Dresden'de binlerce kişinin katıldığı bir eylem düzenledi.

23 Aralık
2014

Birlik 90/Yeşiller Fraksiyonu Parlamentoda bir soru önergesi verdi. Bu önergede AB'nin 2008 yılında talep ettiği ayrımcılığa karşı 5. Yönetmeliğin hükümet tarafından bloke edildiği vurgulandı.

27 Aralık
2014

Geleneksel Actec Türkçe Kitap Fuarı, Rheinberg/Duisburg'da başladı

<http://www.mobile-opferberatung.de/monitoring/chronik2014/>

<http://www.hurriyet.com.tr/cesur-yurek-tugce-albayrak-almanyada-son-yolculuguna-ugurlandi-27700979>

<http://www.stern.de/panorama/gesellschaft/trauerfeier-fuer-tu%C4%9F%C3%A7e-albayrak-3259358.html>

AG München Urteil vom 17.12.2014 - 159 C 278/13

<http://www.mittelbayerische.de/region/schwandorf/artikel/angriff-auf-asy...>

Amtsgericht Tempelhof-Kreuzberg, Urteil vom 19.12.2014 – 25 C 357/14

<http://euturkhaber.com/istiklal-marsi-sairi-mehmet-akif-berlinde-anildi/>

<http://www.haberturk.com/dunya/haber/1022217-almanyada-yabanci-ve-islam-karsiti-gosteriler>

<http://dip21.bundestag.de/dip21/btd/18/036/1803684.pdf>

http://www.ajanspress.com.tr/internet_files/2014/12/18/90488768_2.html

KAYNAKÇA

ABADAN-UNAT, N. (2015) "Türkiye'nin Son Elli Yıllık Emek Göçü: Yorum, Eleştiri, Öngörü," (Ed. M. Murat Erdoğan ve A. Kaya) Türkiye'nin Göç Tarihi: 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye'ye Göçler. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, s. 261-276.

ANGER, Thorsten, (2010), Zur rechtlichen Legimitation des Islamischen Religionsunterrichts. In: Bülent Ucar/ Danja Bergmann (Hg.): Islamischer Religionsunterricht in Deutschland, S. 43-51.

AŞIKOĞLU, Nevzat Yaşar, (1993), Almanya'da Temel Eğitimdeki Türk Çocukların Din Eğitimi, Ankara.

AVRUPA BİRLİĞİ Adalet Divanı'nın 10.07.2014 tarih ve C-138/13 sayılı aile birleşimi çerçevesinde Almanya'ya gelecek eşlere dil testi uygulanamayacağına ilişkin Kararı

AYBAY, Rona, (2004), Vatandaşlık Hukuku, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

BALIBAR, E. ve WALERSTEIN, I. (2007), Irk Ulus Sınıf. Belirsiz Kimlikler. Çeviren: Nazlı Ökten. İstanbul. Metis.

BİLGİN, Beyza, (2002), Alman Federal Cumhuriyetinde Türk Çocuklarına İslam Din Dersi Program Geliştirme Çalışmaları, Ankara İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt: 43 Sayı: 1, 143-154

BODENSTEIN, Mark Halil, (2010), Form folgt Funktion. Bildungsziele des Islamischen RU und der Wertekonsens, in: Ucar/Bergmann (Hg.): IRU in Deutschland, S. 89-111

BONIN Holger, (2014), Der Beitrag von Ausländern und künftiger Zuwanderung zum deutschen Staatshaushalt, Bertelsmann Stiftung.

BRUBAKER, Rogers (2009), Fransa ve Almanya'da Vatandaşlık ve Ulus Ruhu, Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.

CRUL, M. ve SCHNEIDER, J. (2009). "Children of Turkish Immigrants in Germany and the Netherlands: The Impact of Differences in Vocational and Academic Tracking Systems," Teachers College Record Volume 111, Number 6, June, s. 1508-1527. Dergisi, sayı 2, Güz.

DIEHL, C. ve BLOHM, M. (2003). "Rights or Identity? Naturalization Processes among 'Labor Migrants' in Germany", *International Migration Review*, 37(1): 133-162.

DOĞAN Vahit, (2002), Türk Vatandaşlık Hukuku, Ankara: Yetkin Yayınları.

ERDEM, B. Bahadır (2010), Türk Vatandaşlık Hukuku, İstanbul: Beta Yayıncılık.

FEDERAL İş Mahkemesi'nin 24.09.2014 tarih ve 5 AZR 611/12 sayılı Kararı

GANS, H. J (1992) "Ethnic Invention and Acculturation, a Bumpy-Line Approach", *Journal of American Ethnic History*, Vol. 12, No. 1 (Fall), s. 42-52

GANS, H. J (1994) "Symbolic ethnicity and symbolic religiosity: towards a comparison of ethnic and religious acculturation", *Ethnic and racial studies*, sayı 17 s. 577-591

GANS, H. J. (1979) "Symbolic ethnicity: the future of ethnic groups and cultures in America", *Ethnic and Racial Studies* Volume 2 Number 1 (January) s.1-20

GREEN, S (2003). "Legal Status of Turks in Germany", *Immigrants & Minorities*, 22(2&3): 228-246

HAFIZOĞULLARI, Zeki (1997), İnsan Hakkı Olarak Kişilik Hakları Ve Kişilik Haklarının Korunması. Erişim tarihi: 30.08.15.

HAFIZOĞULLARI, ZEKİ (1997), Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:46,Sayı:1-4.
<http://kutuphane.dogus.edu.tr/makale/13011308/1997/cilt46/sayil-4/M0002352.pdf>

HAMBURG İş Mahkemesi tarihli 26.01.2010 ve 25 Ca 282/09 sayılı kararı.

İLKIZ, F., GÜNAYDIN, B. (2006), Kişilik Hakları – Medyada Etik ve Yargı Kararları. Küresel İletişim

KOALITIONSVERTRAG 2013, STATİSTİSCHES BUNDESAMT (2014), Fachserie 10, Reihe 4.1. S. 31.

KRALER, A. (2010), "Civic Stratification, Gender and Family Migration Policies in Europe", Final Report, International Centre for Migration Policy Development (ICMPD).

KUNSTMANN, Joachim, (2010), Religionspädagogik: Eine Einführung.

MANÇO, U. (2009). "Türk Göç Sorunu: Batı Avrupa'da ve Dünya'da Elli Yıllık Bir Diaspora, (Ed. Semih Vaner), 21. Yüzyıla Girerken Türkiye. İstanbul: Kitap yayınevi. s.534-551.

MIERA, F. (2009). "Comparing the Differentiation within Educational Systems According to Ethnicity and the 'Selected Minority Ethnic Groups,'" in Moldenhawer, B. et al, EDUMIGROM, pp. 16-27 http://edumigrom.fss.muni.cz/doc/EDUMIGROM_D8_Comparative%20Report%20on%20Education.pdf, (erişim: 07.05.2014).

MORRIS, L. (2000). *Rights and controls in the management of migration: the case of Germany*, *Sociological Review*, 48(2): 224-240.

MORRIS, L. (2001). "Stratified Rights and The Management of Migration: National distinctiveness in Europe", *European Societies*, 3(4): 387-411.

MORRIS, L. (2003). "Managing contradiction: Civic stratification and migrants' rights", *The International Migration Review*, Spring, 37(1): 74-100.

OSTERGARD-NIELSEN, E. (2010) "İki Arada Gidip Gelmek: Batı Avrupa'daki Türk Gençleri" (Vassaf, G.) *Daha Sesimizi Duyuramadık: Avrupa'da Türk İşçi Çocukları*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, s.29-42.

ŞAHİN, B ve ALTUNTAŞ, N (2009). "Between Enlightened Exclusion and Conscientious Inclusion: Tolerating the Muslims in Germany", *Journal of Muslim Minority Affairs*, 29(1): 27-41.

SÖHN, J. and ÖZCAN, V. (2006). 'The Educational Attainment of Turkish Migrants in Germany', *Turkish Studies*, 7: 1, 101-124.

TBBM Berlin Mevlana Cami Yangını İnceleme Raporu, 24. Dönem 5. Yasama Yılı, 2014

UÇAR, Bülent: Was kann und sollte die Islamische Religionspädagogik in der staatlichen Schule leisten?, :CIBEDO-Beiträge Gespräche zwischen Christen und Muslimen, 4 /2008.

“WEISS, A. (2011). “Hukuki Dışlanma Deneyimi: Yüksek Vasıflı Göçmenler ve Yabancılar Hukuku,” (Ed. Arnd-Michael Nohl, Karin Schittenhelm, Oliver Schmidtke ve Anja Weiss) *Göç ve Kültürel Sermaye. Türkiye, Almanya, Kanada ve Büyük Britanya’da Yüksek Vasıflı Göçmenler* içinde, İstanbul: Kitap yayınevi., s.173-196.

Widmann, Peter (2012) “Ayrıcalıklı Ortaklığın Ötesinde Alman Hristiyan Demokratlar ve Liberaller’in Türkiye’ye Karşı Yeni Yaklaşım Arayışları”, İstanbul Bilgi Üniversitesi, İstanbul.

ZENGİN, Halise Kader, (2007), Almanya’da İslam Din Öğretimi Modelleri (Bavyera Eyaleti Örneği), Doktora Tezi, Ankara.

“‘Kinder statt Inder’: Rüttgers verteidigt verbalen Ausrutscher”, Der Spiegel, 9 Mart 2000

Statistik/Arbeitsmarktberichterstattung, Juni 2015; Der Arbeitsmarkt in Deutschland – Fachkräfteengpassanalyse

Statistik/ Arbeitsmarktberichterstattung; Der Arbeits- und Ausbildungsmarkt in Deutschland - Konjunktuelle Kurzarbeit Stand, September 2014
(<https://www.arbeitsagentur.de/web/wcm/idc/groups/public/documents/webdatei/mdaw/mjgx/~edisp/16019022dstbai780073.pdf>)

Antidiskriminierungsstelle des Bundes: Wechselwirkung zwischen Diskriminierung und Integration- Analyse bestehender Forschungsstände – Expertise des Zentrums für Türkeistudien und Integrationsforschung (ZfTI) im Auftrag der Antidiskriminierungsstelle des Bundes –Essen 2012
(http://www.antidiskriminierungsstelle.de/SharedDocs/Downloads/DE/publikationen/Expertisen/Expertise_Wechselwirkung_zw_Diskr_u_Integration.pdf?__blob=publicationFile)

Antidiskriminierungsstelle des Bundes; Wichtige Entwicklungen beim Diskriminierungsschutz im Jahr 2014 ein Jahresrückblick
(http://www.antidiskriminierungsstelle.de/SharedDocs/Downloads/DE/publikationen/Jahresr%C3%BCckblicke/Jahresueckblick_2014_20150402.pdf?__blob=publicationFile)

Antidiskriminierungsstelle des Bundes; Handbuch “ Rechtlicher Diskriminierungsschutz”
(http://www.antidiskriminierungsstelle.de/SharedDocs/Downloads/DE/publikationen/Handbuch_Diskriminierungsschutz/Gesamtes_Handbuch.pdf?__blob=publicationFile)

Türkiye-Avrupa Topluluğu Ortaklık Hukuku Kapsamında Vize Uygulaması: Hukuki Durum Saptaması ve Öneriler; Tepav- Türkiye Ekonomi Politikalar Araştırma Vakfı- Sanem Baykal, 2009

İNTERNET KAYNAKLARI

- URL-1:** https://www.destatis.de/DE/Publikationen/Thematisch/Bevoelkerung/MigrationIntegration/AuslaendBevoelkerung2010200147004.pdf?__blob=publicationFile, Erişim Tarihi: 07.12.2015
- URL-2:** https://www.destatis.de/DE/Publikationen/Thematisch/Bevoelkerung/MigrationIntegration/AuslaendBevoelkerung2010200147004.pdf?__blob=publicationFile, Erişim Tarihi: 07.12.2015
- URL-3:** Merkel verweigert Erdoğan die volle Unterstützung, <http://www.zeit.de/politik/ausland/2014-02/merkel-erdogan-eu-mitgliedschaft-tuerkei-wahlkampf>, Erişim Tarihi 04.02.2014.
- URL-4:** <https://www.gruene.de/themen/buengerrechte-demokratie/2015/wir-brauchen-ein-modernes-einwanderungsgesetz.html?type=%2Fproc%2Fself%2Fenviro%23content%23menuitem3%23menuitem3>, Erişim Tarihi: 08.12.2015
- URL-5:** <https://www.gruene.de/themen/einwanderungsgesellschaft.html>, Erişim Tarihi: 08.12.2015
- URL-6:** https://www.destatis.de/DE/PresseService/Presse/Pressemitteilungen/2015/03/PD15_097_12521.html (Erişim tarihi 28.08.2015)
- URL-7:** https://www.destatis.de/DE/PresseService/Presse/Pressemitteilungen/2015/06/PD15_237_12511.html (Erişim tarihi 28.08.2015)
- URL-8:** Sommer, G., Stellmacher, J., Brähler, E. (2005) Menschenrechte in Deutschland: Wissen, Einstellungen und Handlungsbereitschaft. Menschenrechte, sayı 1. Erişim tarihi:08.12.2015 http://www.lpb-bw.de/menschenrechte_in_deutschland.html
- URL-9:** Unicef (2015). İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi. Erişim tarihi: 30.08.2015, http://www.unicef.org/turkey/udhr/_gi17.html
- URL-10:** Avrupa Birliği Temel Haklar Bildirgesi, <http://avrupa.info.tr/tr/ab-ve-sivil-toplum/haklar-bildirgesi.html>, Erişim tarihi: 30.08.2015
- URL-11:** Avrupa.info.tr (2015) Avrupa Birliği Temel Haklar Bildirgesi. Erişim tarihi: 30.08.2015. <http://avrupa.info.tr/tr/ab-ve-sivil-toplum/haklar-bildirgesi.html>
- URL-12:** Avrupa.info.tr (2015) Avrupa Birliği Temel Haklar Bildirgesi. Erişim tarihi: 30.08.2015. <http://avrupa.info.tr/tr/ab-ve-sivil-toplum/haklar-bildirgesi.html>
- URL-13:** Federal Almanya Cumhuriyeti Anayasası (2010) Erişim tarihi: 07.12.2015. <http://docplayer.biz.tr/31307-Federal-almanya-cumhuriyeti-anayasasi.html>
- URL-14:** Amerika Dienst. (25.06.2015) Erişim tarihi: 30.08.2015, <http://blogs.usembassy.gov/amerikadienst/2015/06/25/landerberichte-uber-menschenrechtspraktiken-2014/>

ALMANYA 2014 HAK VE ÖZGÜRLÜKLER

- URL-15:** Avrupa Postası (11.03.2015), Almanya cezaevlerinde 3 bin Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı var. Erişim tarihi: 30.08.15, <http://www.avrupa-postasi.com/gundem/almanya-cezaevlerinde-3-bin-turkiye-cumhuriyeti-vatandasi-var-h95224.html>
- URL-16:** Unicef (2015). İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi. Erişim tarihi: 30.08.2015, http://www.unicef.org/turkey/udhr/_gi17.html
- URL-17:** Amerika Dienst. (25.06.2015) Erişim tarihi: 30.08.2015, <http://blogs.usembassy.gov/amerikadienst/2015/06/25/landerberichte-uber-menschenrechtspraktiken-2014/>
- URL-18:** Federal Almanya Cumhuriyeti Anayasası (2010) Erişim tarihi: 07.12.2015. <http://docplayer.biz.tr/31307-Federal-almanya-cumhuriyeti-anayasasi.html>
- URL-19:** Reichs- und Staatsangehörigkeitsgesetz. (22 Temmuz 1913) <http://www.verfassungen.de/de/de67-18/rustag13.htm>, Erişim Tarihi: 29.07.2015.
- URL-20:** Beauftragte für Migration, Flüchtlinge und Integration Vatandaşlık Hukuku tanıtım sayfası. <http://www.bundesregierung.de/Content/DE/StatischeSeiten/Breg/IB/das-staatsbuergerschaftsrecht.html>, Erişim Tarihi: 29.07.2015URL-23:
- URL-21:** Staatsangehörigkeitsgesetz, <http://www.gesetze-im-internet.de/rustag/BJNR005830913.html>, Erişim Tarihi: 29.07.2015.
- URL-22:** Alman İstatistik Kurumu'nun 09.04.2014 tarihli yayını, <https://www.destatis.de/DE/ZahlenFakten/ImFokus/Bevoelkerung/DoppelteStaatsbuergerschaft.html>, Erişim Tarihi: 02.08.2015.
- URL-23:** Die Zeit-Online'nın 03.07.2014 tarihli haberi, Bundestag weitet doppelte Staatsbürgerschaft aus haberi <http://www.zeit.de/politik/deutschland/2014-07/doppelpass-doppelte-staatsbuergerschaft-bundestag-beschluss>, Erişim Tarihi: 02.08.2015.
- URL-24:** Genel Eşit Muamele Kanunu (Allgemeines Gleichbehandlungsgesetz-AGG), [http://www.bgbl.de/xaver/bgbl/start.xav?startbk=Bundesanzeiger_BGBl&jumpTo=bgbl106s1897.pdf#_bgbl_%2F%2F*\[%40attr_id%3D%27bgbl106s1897.pdf%27\]__1442095371815](http://www.bgbl.de/xaver/bgbl/start.xav?startbk=Bundesanzeiger_BGBl&jumpTo=bgbl106s1897.pdf#_bgbl_%2F%2F*[%40attr_id%3D%27bgbl106s1897.pdf%27]__1442095371815), Erişim Tarihi 30.08.2015.
- URL-25:** Eurobarometer 2009 Anketi. http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_317_fact_de_de1.pdf, (Erişim tarihi 13.09.2015)
- URL-26:** <http://www.dw.com/tr/e%2C4%9Fitimliler-t%2C3%BCrkiyeye-d%2C3%B6nmeye-daha-yak%2C4%B1n/a-16366189>, Erişim Tarihi: 08.12.2015
- URL-27:** İşgücü Piyasası ve Meslek Araştırmaları Enstitüsü 21/2014 Kısa Raporu, <http://doku.iab.de/kurzber/2014/kb2114.pdf>, S. 32 Erişim tarihi: 13.09.2015
- URL-28:** İşgücü Piyasası ve Meslek Araştırmaları Enstitüsü 21/2014 Kısa Raporu, <http://doku.iab.de/kurzber/2014/kb2114.pdf>, S. 32 Erişim tarihi: 13.09.2015
- URL-29:** İşgücü Piyasası ve Meslek Araştırmaları Enstitüsü 21/2014 Kısa Raporu, <http://doku.iab.de/kurzber/2014/kb2114.pdf>, S. 32 Erişim tarihi: 13.09.2015

- URL-30:** <http://www.state.gov/documents/organization/236740.pdf>, Erişim Tarihi: 08.12.2015.
- URL-31:** <http://www.adalet.gov.tr/duyurular/2011/eylul/anayasalar/ulkeana/pdf/08-ALMANYA%20209-276.pdf>, Erişim Tarihi: 07.12.2015
- URL-32:** <http://www.bpb.de/nachschlagen/lexika/pocket-politik/16394/demonstrationsrecht>, Erişim tarihi: 07.12.2015.
- URL-33:** <http://www.state.gov/documents/organization/236740.pdf>, Erişim Tarihi: 08.12.2015.
- URL-34:** http://www.bmi.bund.de/DE/Themen/Gesellschaft-Verfassung/Staatliche-Ordnung/Wahlrecht/Auslaenderwahlrecht/auslaenderwahlrecht_node.html ,Erişim Tarihi: 08.12.2015.
- URL-35:** <https://www.destatis.de/DE/ZahlenFakten/GesellschaftStaat/Bevoelkerung/Bevoelkerung.html>, Erişim Tarihi: 07.12.2015.
- URL-36:** https://www.destatis.de/DE/PresseService/Presse/Pressemitteilungen/2015/03/PD15_097_12521, Erişim Tarihi: 07.12.2015.
- URL-37:** <http://mediendienst-integration.de/integration/politik.html>, Erişim Tarihi: 07.12.2015.
- URL-38:** Sachsen-Anhalt Eyaleti Polisi Araştırma Raporu (2014) Erişim tarihi: http://www.fh-polizei.sachsen-anhalt.de/fileadmin/Bibliothek/Politik_und_Verwaltung/MI/Polizei/fhs/Forschung/Forschungsbericht_mit_Vorwort.pdf
- URL-39:** Avrupa Postası (17.07.2015). Alman polisi geçen yıl 7 kişiyi öldürdü. Erişim tarihi: 30.08.15, <http://www.avrupa-postasi.com/magazin/alman-polisi-gecen-yil-7-kisiyi-oldurdu-h96254.html>
- URL-40:** ndr (18.05.2015) Entsetzen nach NDR Bericht über Misshandlungen. Erişim tarihi: 30.08.15, http://www.ndr.de/nachrichten/niedersachsen/hannover_weser-leinegebiet/Entsetzen-nach-NDR-Bericht-ueber-Misshandlungen,misshandlung132.html
- URL-41:** Amnesty International (19.05.2015) POLIZEI-MISSHANDLUNG IN HANNOVER. Erişim tarihi: 30.08.15, <http://www.amnesty.de/presse/2015/5/19/deutschland-muss-folterpraevention-verstaerken>
- URL-42:** Wikipedia (2015) Kennzeichnungspflicht für Polizisten. Erişim tarihi: 30.08.15, https://de.wikipedia.org/wiki/Kennzeichnungspflicht_f%C3%BCr_Polizisten
- URL-43:** Marco Noli: Kennzeichnungspflicht von Polizeibeamten, Freispruch, sayı 6, Şubat 2015. Erişim tarihi: 30.08.15. http://www.strafverteidigervereinigungen.org/freispruch/texte/noli_h6_kennzeichnungspflicht_prn.html
- URL-44:** islamiqe.de (2015). Zu einfach gedacht. Erişim tarihi: 30.08.15, <http://www.islamiq.de/2015/07/27/zu-einfach-gedacht/>
- URL-45:** Süddeutsche Zeitung (27.04.2015). Wenn Polizisten sich entschuldigen. Erişim tarihi: 30.08.15, <http://www.sueddeutsche.de/politik/racial-profiling-wie-ein-schwarzer-deutscher-gegen-polizeikontrollen-kaempft-1.2453876-2>

ALMANYA 2014 HAK VE ÖZGÜRLÜKLER

- URL-46:** EU-MIDIS „European Union Minorities and Discrimination Survey“ (2010), Erhebung der Europäischen Union zu Minderheiten und Diskriminierung 4. Erişim tarihi: 30.08.15, http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/1132-EU-MIDIS-police_DE.pdf
- URL-47:** Avrupa Postası (11.03.2015), Almanya cezaevlerinde 3 bin Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı var. Erişim tarihi: 30.08.15, <http://www.avrupa-postasi.com/gundem/almanya-cezaevlerinde-3-bin-turkiye-cumhuriyeti-vatandasi-var-h95224.html>
- URL-48:** Nationale Stelle zur Verhütung von Folter. (2015), Jahresbericht 2014. Erişim tarihi: 30.08.15, http://www.nationale-stelle.de/fileadmin/dateiablage/Dokumente/Berichte/Jahresberichte/JAHRESBERICHT_2014.pdf
- URL-49:** Nationale Stelle zur Verhütung von Folter. (2015), Jahresbericht 2014. Erişim tarihi: 30.08.15, http://www.nationale-stelle.de/fileadmin/dateiablage/Dokumente/Berichte/Jahresberichte/JAHRESBERICHT_2014.pdf
- URL-50:** Amerika Dienst. (25.06.2015) Erişim tarihi: 30.08.2015, <http://blogs.usembassy.gov/amerikadienst/2015/06/25/landerberichte-uber-menschenrechtspraktiken-2014/>
- URL-51:** Amnesty international (2015) Jahresbericht 2014. Erişim tarihi: <https://www.amnesty.de/jahresbericht/2015/deutschland>
- URL-52:** Nationale Stelle zur Verhütung von Folter. (2015), Jahresbericht 2014. Erişim tarihi: 30.08.15, http://www.nationale-stelle.de/fileadmin/dateiablage/Dokumente/Berichte/Jahresberichte/JAHRESBERICHT_2014.pdf
- URL-53:** Focus.de (25.07.2014), Auch Bundesgericht untersagt Abschiebehaft im normalen Gefängnis. Erişim tarihi: 30.08.15, http://www.focus.de/regional/nordrhein-westfalen/urteile-auch-bundesgericht-untersagt-abschiebehaft-im-normalen-gefaengnis_id_4016889.html
- URL-54:** Haberciniz.biz (24.07.2014), AB Üzerinden Gelen Mülteciler Hemen Çıkarılmalı. Erişim tarihi: 30.08.2015, <http://haberciniz.biz/ab-uzerinden-gelen-multeciler-cezaevlerinden-hemen-cikartilmali-3051029h.htm>
- URL-55:** Focus.de (25.07.2014), Auch Bundesgericht untersagt Abschiebehaft im normalen Gefängnis. Erişim tarihi: 30.08.15, http://www.focus.de/regional/nordrhein-westfalen/urteile-auch-bundesgericht-untersagt-abschiebehaft-im-normalen-gefaengnis_id_4016889.html
- URL-56:** Deutschlandfunk (10.12.2014), Erişim tarihi: 30.08.2015, http://www.deutschlandfunk.de/bericht-ueber-cia-folter-juristische-aufarbeitung-nicht-nur.694.de.html?dram:article_id=305721
- URL-57:** European Center for Constitutional and Human Rights (ECCHR) (2015a) Menschenrechte mit juristischen Mitteln durchsetzen, Erişim tarihi: 30.08.2015, <http://www.ecchr.eu/de/dokumente/publikationen.html>
- URL-58:** European Center for Constitutional and Human Rights (ECCHR) (2015b) Kein Ende des US-Drohnenkriegs via Ramstein in Sicht. Erişim tarihi: 30.08.2015, <http://www.ecchr.eu/de/unsere-themen/voelkerstrafaten-und-rechtliche-verantwortung/drohnen/jemen.html>

- URL-59:** Sigmar Gabriel verspricht Türken den „Doppel-Pass“ <http://www.welt.de/politik/deutschland/article113848593/Sigmar-Gabriel-verspricht-Tuerken-den-Doppel-Pass.html>, Erişim Tarihi 20.09.2015.
- URL-60:** Özoguz: Optionspflicht sofort abschaffen, doppelte Staatsbürgerschaft ermöglichen, http://www.spd.de/presse/Pressemitteilungen/101524/20130605_oezoguz_optionspflicht.html, Erişim Tarihi 20.09.2015.
- URL-61:** Koalitionsvertrag 2013, <https://www.bundestag.de/blob/194886/696f36f795961df200fb27fb6803d83e/koalitionsvertrag-data.pdf>, Erişim Tarihi (30.08.2015).
- URL-62:** Doppelte Staatsangehörigkeit als Normalfall, <http://www.dw.com/de/doppelte-staatsangehoerigkeit-als-normalfall/a-17258972>, Erişim Tarihi 22.09.2015.
- URL-63:** Verlust der deutschen Staatsangehörigkeit bis zur Abschaffung des Optionszwanges verhindern, <http://www.gruene-fraktion-brandenburg.de/themen/demokratie-recht-und-innenpolitik/verlust-der-deutschen-staatsangehoerigkeit-bis-zur-abschaffung-des-optionszwanges-verhindern/?L=0>, Erişim Tarihi 25.09.2015.
- URL-64:** CDU befürchtet Loyalitätskonflikte wegen Erdoğan, <http://www.migazin.de/2014/01/17/doppelte-staatsbuergerschaft-cdu-loyalitaetskonflikte-erdogan/>, Erişim Tarihi 25.09.2015.
- URL-65:** Deutsch oder türkisch, das ist hier die Frage, <http://www.faz.net/aktuell/politik/inland/doppelpass-kommt-fuer-viele-deuschtuerken-zu-spaet-12891756-p2.html>, Erişim Tarihi 25.09.2015.
- URL-66:** Innenminister De Maizière legt neue Doppelpass-Regelung vor, <http://www.tagesspiegel.de/politik/doppelte-staatsbuergerschaft-innenminister-de-maiziere-legt-neue-doppelpass-regelung-vor/9451464.html>, Erişim Tarihi 25.09.2015.
- URL-67:** SPD lehnt de Maizières Vorschlag ab, <http://www.tagesspiegel.de/politik/doppelte-staatsbuergerschaft-spd-lehnt-de-maizieres-vorschlag-ab/9458994.html>, Erişim Tarihi 25.09.2015.
- URL-68:** De Maizière und Maas einigen sich auf Doppelpass, <http://www.tagesspiegel.de/politik/doppelte-staatsangehoerigkeit-de-maiziere-und-maas-einigen-sich-auf-doppelpass/9679048.html>, Erişim Tarihi 25.09.2015.
- URL-69:** Optionspflicht: Kirchen erneuern Bedenken gegen vorgelegten Gesetzesentwurf, <http://www.dbk.de/presse/details/?presseid=2527&cHash=c0485c0a399f380ac66b3c4e7729752b>, Erişim Tarihi 25.09.2015
- URL-70:** Kabinett macht Weg zum Doppelpass frei, <http://www.merkur.de/politik/doppelte-staatsbuergerschaft-kabinett-bringt-aenderung-zr-3467293.html>, Erişim Tarihi 28.09.2015.
- URL-71:** Giovanni di Lorenzo wählt zweimal und wird angezeigt, <http://www.rp-online.de/politik/eu/giovanni-di-lorenzo-waehlt-zweimal-und-wird-angezeigt-aid-14271508>, Erişim Tarihi 28.09.2015.

- URL-72:** Brüssel bleibt dabei: Deutschland bricht EU-Recht, <http://www.tagesspiegel.de/politik/sprachtest-fuer-eheleute-bruessel-bleibt-dabei-deutschland-bricht-eu-recht/10204644.html>, Erişim Tarihi 28.09.2015
- URL-73:** Optionspflicht Neu Geregelt, <https://www.bundesregierung.de/Content/DE/Artikel/2014/04/2014-04-07-staatsangehoerigkeit.html>, Erişim Tarihi 28.09.2015.
- URL-74:** Kaynak: Eurobarometer 2015 Anketi. <Http://ec.europa.eu/COMMFrontOffice/PublicOpinion/index.cfm/ResultDoc/download/DocumentKy/68004>, S.13. (Erişim tarihi 16.10.2015)
- URL-75:** Racial Profiling Positionspapier Kurzfassung, https://www.amnesty.de/files/Racial_Profiling_Positionspapier_Kurzfassung_September_2014.pdf, Erişim Tarihi 17.10.2015. Racial Profiling“ in Deutschland Diskriminierende Polizeikontrollen abschaffen!, https://www.amnesty.de/2014/12/1/deutschland-diskriminierende-polizeikontrollen-abschaffen?destination=node%2F5078%3Ftopic%3D214%26node_type%3D%26from_month%3D1%26from_year%3D2014%26to_month%3D1%26to_year%3D2015%26submit_x%3D79%26submit_y%3D10%26result_limit%3D10%26form_id%3Dai_core_search_form, Erişim Tarihi 17.10.2015.
- URL-76:** ECRI-Bericht über Deutschland (fünfte Prüfungsrunde) <http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/Country-by-country/Germany/DEU-CbC-V-2014-002-DEU.pdf>, Erişim Tarihi 17.10.2015.
- URL-77:** Pogromstimmung in Hellersdorf, <http://www.taz.de/!5063497/>, Erişim Tarihi 17.10.2015.
- URL-78:** Marzahn macht mobil - gegen Asylbewerber <http://www.tagesspiegel.de/themen/reportage/proteste-in-berlin-marzahn-macht-mobil-gegen-asylbewerber/11017060.html>, Erişim Tarihi 17.10.2015.
- URL-79:** Gesetz zu sicheren Herkunftsstaaten tritt in Kraft, <http://www.bmi.bund.de/SharedDocs/Pressemitteilungen/DE/2014/11/gesetz-sichere-herkunftsstaaten.html>, Erişim Tarihi 17.10.2015.
- URL-80:** Fauler Kompromiss bei Bundesratsentscheidung zu sicheren Herkunftsländern, https://www.amnesty.de/2014/9/19/fauler-kompromiss-bei-bundesratsentscheidung-zu-sicheren-herkunftslaendern?destination=node%2F2904%3Fpage%3D1%26country%3D77%26topic%3D%26node_type%3D%26from_month%3D1%26from_year%3D2014%26to_month%3D1%26to_year%3D2015%26submit_x%3D64%26submit_y%3D13%26result_limit%3D10%26form_id%3Dai_core_search_form, Erişim Tarihi 17.10.2015.
- URL-81:** Chart of signatures and ratifications of Treaty 210, <http://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/210/signatures>, Erişim Tarihi 17.10.2015.
- URL-82:** Konvention gegen Gewalt gegen Frauen tritt am 1. August in Kraft – (gesetzlicher) Änderungsbedarf in Deutschland, <http://www.institut-fuer-menschenrechte.de/aktuell/news/meldung/article/konvention-gegen-gewalt-gegen-frauen-tritt-am-1-august-in-kraft-gesetzlicher-aenderungsbedarf/>, Erişim Tarihi 17.10.2015.

- URL-83:** Dokumentation des bundesweiten Aktionstages „Gleiche Chancen. Immer.“ im Themenjahr 2014 gegen Rassismus, http://www.antidiskriminierungsstelle.de/SharedDocs/Downloads/DE/publikationen/Dokumentationen/Dokumentation_Aktionstag_20141210.pdf?__blob=publicationFile, Erişim Tarihi 17.10.2015.
- URL-84:** Wichtige Entwicklungen beim Diskriminierungsschutz im Jahr 2014, http://www.antidiskriminierungsstelle.de/SharedDocs/Downloads/DE/publikationen/Jahresr%C3%BCckblicke/Jahresrueckblick_2014_20150402.pdf?__blob=publicationFile, Erişim Tarihi 17.10.2015.
- URL-85:** Zwei Pässe für Kinder von Migranten, <https://www.tagesschau.de/inland/doppelpass-109.html>, Erişim Tarihi 25.10.2015.
- URL-86:** Doppelte Staatsbürgerschaft: Türken in Deutschland dürfen künftig zwei Pässe haben, http://www.huffingtonpost.de/2014/07/03/doppelte-staatsbuergerschaft-turken_n_5555708.html, Erişim Tarihi 25.10.2015.
- URL-87:** Doppelpass für 500.000 Deutsche, <http://www.zeit.de/politik/deutschland/2014-12/doppelpass-optionszwang>, Erişim Tarihi 25.10.2015.
- URL-88:** Doppelte Staatsbürgerschaft: Rund eine halbe Million Optionskinder, <https://www.destatis.de/DE/ZahlenFakten/ImFokus/Bevoelkerung/DoppelteStaatsbuergerschaft.html>, Erişim Tarihi 25.10.2015.
- URL-89:** Die bittere Wahrheit über Ausländer und Hartz IV, <http://www.bild.de/politik/2010/statistik-90-prozent-der-libanesen-kriegen-geld-vom-amt-14746178.bild.html>, Erişim Tarihi 25.10.2015.
- URL-90:** Ausländer beziehen doppelt so häufig Hartz IV, <http://www.welt.de/politik/deutschland/article11166961/Auslaender-beziehen-doppelt-so-haeufig-Hartz-IV.html>, Erişim Tarihi 25.10.2015.
- URL-91:** FOCUS: Woher die meisten Hartz-IV-Bezieher kommen - und wie viel sie wirklich kassieren, http://www.focus.de/finanzen/news/grosser-vergleich-so-viel-hartz-iv-kassieren-auslaender-wirklich_id_3877990.html, Bild: Alarmierend hohe Hartz-IV-Quoten bei Ausländern, <http://www.bild.de/geld/wirtschaft/arbeitslosenzahlen/hartz-iv-hohe-qouten-bei-auslaendern-22083758.bild.html>, T-Online: Diese Nationen bekommen am meisten Hartz IV, http://www.t-online.de/wirtschaft/jobs/id_69532146/hartz-iv-aus-diesen-nationen-kommen-die-meisten-empfaenger.html, Erişim Tarihi 29.10.2015.
- URL-92:** Sozialstaat profitiert von Zuwanderung, <https://www.bertelsmann-stiftung.de/de/themen/aktuelle-meldungen/2014/november/sozialstaat-profitiert-von-zuwanderung>, Erişim Tarihi 08.11.2015.
- URL-93:** The Huffington Post: 10 Gründe, warum Deutschland ohne Ausländer ziemlich trostlos wäre, http://www.huffingtonpost.de/2014/11/06/deutschland-ohne-auslaender_n_6107946.html, Wirtschaftsdienst: Zuwanderung nach Deutschland

- Problem und Chance für den Arbeitsmarkt, <http://www.wirtschaftsdienst.eu/archiv/jahr/2014/3/zuwanderung-nach-deutschland-problem-und-chance-fuer-den-arbeitsmarkt/>, Zeit-Online: Wirtschaft fordert Abschiebestopp für Auszubildende, <http://www.zeit.de/politik/deutschland/2014-12/integration-migranten-ausbildung-ausbildungsmarkt-integrationsgipfel>, Erişim Tarihi 08.11.2015.
- URL-94:** Deutsche Welle- 2014 <http://www.dw.com/tr/almanyada-federal-i%C5%9F-mahkemesinin-ba%C5%9F%C3%B6rt%C3%BCs%C3%BC-karar%C4%B1/a-17954405>, Erişim Tarihi 08.12.2015.
- URL-95:** Habertürk, 2014 <http://www.haberturk.com/dunya/haber/1008812-almanyada-mahkeme-ozel-okulda-basortusu-yasagini-hakli-buldu>, Erişim Tarihi 08.12.2015.
- URL-96:** Netz Gegen Rechts, 2015 <http://www.netz-gegen-nazis.de/artikel/2014-gab-es-45-angriffe-auf-moscheen-doch-das-ausma%C3%9F-islamfeindlicher-straftaten-bleibt-im>, Erişim Tarihi 08.12.2015.
- URL-97:** http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2013/474441/IPOL-AFCO_ET%282013%29474441_EN.pdf, Erişim Tarihi 08.12.2015.
- URL-98:** <http://mediendienst-integration.de/integration/politik.html>, Erişim Tarihi 08.12.2015.
- URL-99:** <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/spd-vize-stegner-fordert-auslaenderwahlrecht-in-kommunen-a-984165.html>, Erişim Tarihi 08.12.2015.
- URL-100:** http://www.deutschlandfunk.de/wahlrecht-fuer-nicht-eu-buerger-von-nrw-lernen.862.de.html?dram:article_id=319204, Erişim Tarihi 08.12.2015.
- URL-101:** http://www.bundestag.de/presse/hib/2014_11/-/340688, Erişim Tarihi 08.12.2015.
- URL-102:** <http://mediendienst-integration.de/integration/politik.html>, Erişim Tarihi 08.12.2015.
- URL-103:** http://www.hugo.hacettepe.edu.tr/ETB_rapor.pdf, Erişim Tarihi 08.12.2015.
- URL-104:** <http://www.bpb.de/gesellschaft/medien/medienpolitik/172752/migration-integration-und-medien?p=all>, Erişim Tarihi 08.12.2015.
- URL-105:** <http://www.bpb.de/gesellschaft/medien/medienpolitik/172752/migration-integration-und-medien?p=all>, Erişim Tarihi 08.12.2015.
- URL-106:** <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/pegida-in-dresden-15000-demonstranten-5000-gegendemonstranten-a-1008645.html>, Erişim Tarihi 08.12.2015.
- URL-107:** <http://www.zeit.de/politik/deutschland/2014-10/demonstration-gegen-salafisten>, Erişim Tarihi 08.12.2015.
- URL-108:** <https://web.archive.org/web/20100922130117/http://www.tagesschau.de/inland/milligoerues108.html>, Erişim Tarihi 08.12.2015.

- URL-109:** <http://www.abendblatt.de/hamburg/kommunales/article127003356/Islamische-Gemeinschaft-Milli-Goerues-ist-nicht-verfassungsfeindlich.html>, Erişim Tarihi 08.12.2015.
- URL-110:** <http://www.tagesspiegel.de/politik/verfassungsschutz-milli-goerues-koennte-aus-der-beobachtung-herausfallen/11990882.html>, Erişim Tarihi 08.12.2015.
- URL-111:** <http://www.verfassungsschutz.de/de/oeffentlichkeitsarbeit/publikationen/verfassungsschutzberichte/vsbericht-2014>, Erişim Tarihi 08.12.2015.
- URL-112:** <http://www.endstation-rechts.de/news/kategorie/politik/artikel/migrationsbericht-2013-kaum-passende-zahlen-fuer-pegida-juenger-dabei.html>, Erişim Tarihi, 08.12.2015.
- URL-113:** Kaynak: Avrupa İstatistik Ofisi <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&plugin=1&language=de&pcode=tps00024> (Erişim tarihi 28.08.2015)
- URL-114:** "Wir sind kein Einwanderungsland", <http://www.tagesspiegel.de/politik/wir-sind-kein-einwanderungsland/783936.html>, Erişim Tarihi 30.08.2015.
- URL-115:** Merkel: "Deutschland kann tolles Integrationsland werden", www.faz.net/aktuell/politik/inland/cdu-konferenz-angela-merkel-ueber-integrationspolitik-13223513.html, Erişim Tarihi 30.08.2015.
- URL-116:** "Deutschland ist ein Einwanderungsland" <http://www.faz.net/aktuell/politik/ausland/europa/angela-merkel-sieht-deutschland-als-einwanderungsland-13623846.html>, Erişim Tarihi 30.08.2015.
- URL-117:** Staatsangehörigkeit und Einbürgerung, <http://mediendienst-integration.de/integration/staatsbuergerschaft.html>, Erişim Tarihi 30.08.2015.
- URL-118:** Karahan, 2012 <http://karahan.net/2012/12/almanyada-yeni-sunnet-yasasi/>, Erişim Tarihi 08.12.2015.
- URL-119:** <https://zottelhexe.wordpress.com/2014/06/14/extremisten-in-den-integrationsrat-gewahlt-fachaufsichtsbeschwerde-anfechtung-der-wahlen/>, Erişim Tarihi 08.12.2015
- URL-120:** <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/pegida-in-dresden-15000-demonstranten-5000-gegendemonstranten-a-1008645.html>, Erişim Tarihi 08.12.2015.
- URL-121:** Yargıtay (2015) Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi. Erişim tarihi: 10.12.2015, http://www.yargitay.gov.tr/abroje/belge/temelbelge/AIHS_Tr_A6format.pdf
- URL-122:** Der Vertrag über die Arbeitsweise der Europäischen Union, <http://www.aevv.de/aeuv/zweiter-teil/art-20.html>, Erişim Tarihi: 30.07.2015.
- URL-123:** (<http://de.statista.com/statistik/daten/studie/5159/umfrage/einbuengerungsargument-doppelte-staatsbuergerschaft/>, Erişim Tarihi 12.09.2015. Germany 2014 Human Rights Report; Country Reports on Human Rights Practices for 2014 United States Department of State • Bureau of Democracy, Human Rights and Labor (<http://www.state.gov/documents/organization/236740.pdf>)

Diskriminierende Effekte der kirchlichen Einstellungspolitik; Hintergrundpapier zum Parallelbericht an den UNAntirassismusausschuss zum 19.-22. Bericht der Bundesrepublik Deutschland nach Artikel 9 des Internationalen Übereinkommens zur Beseitigung jeder Form von rassistischer Diskriminierung; Corinna Gekeler

Antidiskriminierungsstelle des Bundes; Benachteiligungserfahrungen von Personen mit und ohne Migrationshintergrund im OstWestVergleich, Berlin 2012

Faktensammlung Diskriminierung; Prograam İntegration und Bildung der Bertelsmann Stiftung
Zusammengestellt von Mirijam Beutke und Patrick Kotzur

Antidiskriminierungsstelle des Bundes; Diskriminierung im Bildungsbereich und im Arbeitsleben (Zweiter Gemeinsamer Bericht der Antidiskriminierungsstelle des Bundes und der in ihrem Zuständigkeitsbereich betroffenen Beauftragten der Bundesregierung und des Deutschen Bundestages) 2013

Avrupa Adalet Divanı Naime Doğan Kararı; <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=de&num=C-138/13>
Deutsche Aufenthaltsgesetz;
http://www.gesetze-im-internet.de/aufenthg_2004/BJNR195010004.html

Berlin Brandenburg Mahkeme Kararı; http://www.gerichtsentscheidungen.berlin-brandenburg.de/jportal/portal/t/279b/bs/10/page/sammlung.psml?pid=Dokumentanzeige&showdoccase=1&js_peid=Trefferliste&documentnumber=1&numberofresults=1&fromdoctodoc=yes&doc_id=MWRE150000567&doc.part=L&doc.price=0.0#focuspoint

Mediendienst İntegration; <http://mediendienst-integration.de/integration/arbeitsmarkt.html>

Ankara Agreement; http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/turkey/association_agreement_1964_en.pdf

Allgemeine Gleichbehandlungsgesetz; http://www.antidiskriminierungsstelle.de/SharedDocs/Downloads/DE/publikationen/AGG/agg_gleichbehandlungsgesetz.pdf?__blob=publicationFile

EU Racial Equality Directive;
<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/ALL/?uri=CELEX%3A32000L0043>

Publikationsübersicht Antidiskriminierungsstelle des Bundes; http://www.antidiskriminierungsstelle.de/SharedDocs/Downloads/DE/publikationen/Publikations%3%BCbersichten/20111020_Publikations%3%BCbersicht%20ADS.pdf?__blob=publicationFile&v=2

Federal İstatistik Dairesi; Statistisches Jahrbuch 2015/ Arbeitsmarkt;
https://www.destatis.de/DE/Publikationen/StatistischesJahrbuch/Arbeitsmarkt.pdf?__blob=publicationFile

<http://www.stern.de/news2/sprachtest-fuer-ehepartner--deutschland-droht-verfahren-6122548.html>

<http://www.zeit.de/gesellschaft/zeitgeschehen/2014-07/eugh-tuerken-sprachtests>

http://www.t-online.de/nachrichten/ausland/id_70609320/nach-eugh-urteil-sprachtest-beim-ehegattennachzug-bleibt-erforderlich.html

